

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

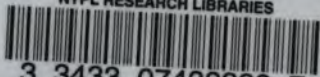
Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

NYPL RESEARCH LIBRARIES

3 3433 07438399 7

900
1000

D E
M E N S C H,

ZOO ALS HIJ VOORKOMT
OP DEN BEKENDEN

A A R D B O L.

(Stuart) v.1
QOL

DE
M E N S C H,
ZOO ALS HIJ VOORKOMT
OP DEN BEKENDEN
A A R D B O L,
BESCHREEVEN DOOR
M A R T I N U S S T U A R T,
AFGEBEELD DOOR
J A Q U E S K U Y P E R.
E E R S T E D E E L.

TE AMSTERDAM, BIJ
J O H A N N E S A L I A R T.
M D C C C I I .

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
105734
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.
1859

J. A. J. LABT Excudit.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR LENOX TILDEN FOUNDATION

AAN DE
MAATSCHAPPIJ

DER

VERDIENSTEN,

OPGERICHT IN AMSTERDAM,

ONDER DE ZINSPREUK :

FELIX MERITIS,

WORDT

W O R D T D I T
W E R K
B E T I J T E L D :
D E
M E N S C H ,
Z O O A L S H I J V O O R K O M T
O P D E N B E K E N D E N
A A R D B O L ,
T E N B L I J K E V A N
D A N K B A A R H E I D E N H U L D E

O P G E D R A G E N

D O O R

Haare Leden

MARTINUS STUART

E N

JAQUES KUYPER.

I N-

I N L E I D I N G.

„ De Mensch, zoo als hij voorkomt op den bekenden aardbol, en niet, zoo als hij is? ” — Neen! — Dit verschil, mijn waarde Lezer, is, hoe klein het ook mag schijnen, veel te groot. Het eerste vordert eene eenvoudige vertooning van zijne gedaante, leefwijze, zeden en gebruiken: het laatste zou eene nauwkeurige bepaaling vereischen van zijne krachten, vermogens, bedoelingen en zedenlijke waarde. Tot het eene zijn geloofwaardige beschrijvingen van opmerksaame en oordeelkundige Reizigers voldoende: tot het andere zijn alle Natuurkundige, Ontleedkundige, Wijsgeerige en Zedenkundige beschouwingen tot heden ontoereikende en zullen alzoö wel altijd blijven, wijl de volkomene Menschenennis, schoon zij de eigenlijke oefening van den Mensch mag heeten (1),

het

(1) POPE *Essay on Man*.

I. DEEL.

A

het bijzonder eigene voorwerp der Alwetendheid zelve is.

Vraagt Gij naar de Natuurlijke geschiedenis van den Mensch: Gij vindt haaren jongsten Schrijver weder in twijfel, of hij een geheel eigen geslacht uitmaake (1), en hoort hem, na het geen een BLUMENBACH vooral ten tegendeele scheen voldongen te hebben (2), op nieuw beweeren, dat ten minsten dit geslacht verscheidene soorten heeft, wier bestendige verschil de algemeene afkomst van één menschenpaar verwerplijk maakt (3).

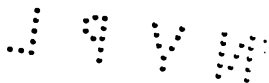
Slaat Gij de oogen op de ontleedkundige tafelen van het menschelijke ligchaam: Gij moogt verbaasd staan over de ontdekte geheimen onzer samenstelling (4), de algemeene verlichting der jongstverloper eeuwe danken, welke cenen HUNTER, MONRO, CHESELDEN en MASCAGNE vergunde, hunne bespie-

(1) J. J. VIREY, *Histoire Naturelle du genre humain*. T. I. p. 179-143. Paris. An. IX.

(2) J. F. BLUMENBACH *over de verscheidenheid van het menschlijk geslacht*. Afdeel. I. en IV. Harderw. 1801.

(3) VIREY *Hist. Nat. du genre Hum.* T. I. p. 200-207.

(4) Hoe ver bragt BUFFON zijne proeven al? — Zie zijne *Natuurlijken Historie*. D. II. bl. 90-128.

dende blikken in de diepste verborgenheden der Natuure te werpen (1); en boven al de nagedachtenis van uwen CAMPER zegenen; wiens vergelijkende Ontleedkunde U bevtijd heeft van de ondragelijke vernedering; tot welke een MONBODDO U had willen brengen; om den affchuwelijken *Ourangoutang* uwen broeder te noemen (2); maar, is 'er nog zeer veel in het menschelijke gestel, 't welk het bestgewapende oog niet kan ten einde zien; noch de bekwaamste hand met de allerfijnste werk-

(1) KAREL DE VYFDE deed aan de Godgeleerden van *Salamanca* de vraag: „ of men in gemoede het menschlijke ligchaam mogt ontleeden, om deszelfs gestel te leeren kennen? ” — *MORREY Diction. Hist. Art. VESAL.* — In de zeventiende eeuw zag het gemeen ten minsten de ontleding des menschlijken ligchaams nog als eene heiligchennis aan. — *Het leeven van F. RUISCH* in het *Algem. Magaz. van Wetensch. Konst en Smaak*, D. IV. bl. 456, 457.

(2) P. CAMPER *Kort bericht wegens de ontleding van verscheidene Ourangoutangs*. Amst. 1778. en *Natuurkundige verhandelingen over den Ourangoutang*. Amst. 1782. — *Lord MONBODDO of the origin and progresf of language*. T. I. p. 175; wiens gevoelen was, dat onwederlegbaare bewijzen den *Ourangoutang* tot het geslacht der Menschen verheven.

werktuigen in staat is te ontleeden (1), 'er is ook, 't geen door grootheid in het oog valt, maar welks dienst in de dierlijke huishouding des levens raadzelachtig blijft (2), en de overgang van het werktuiglijke tot het redelijke zal, even als de werking van den wil, wel voor altijd de diepste verborgenheid blijven (3); zoo dat de Ontleedkunde zelve juist daar ter plaatze U begeeft, waar zij U allereerst den Mensch; niet bij bloote onderscheiding, maar bij volkomene verklaring, zou doen kennen.

De Wijsbegeerte, die zelve al spoedig de zedigheid van dezen naam verkoos, welke haare zucht alleen naar wijsheid aanduidde, boven dien der Wijsheid zelve, welken zich de eigenwaan

(1) De vezeldraaden der spiervezels met het vocht in derzelver buisjens, bij voorbeeld. — Zie *Gods grootheid in de kleinste en grootste schepzelen* in het *Algem. Magaz. van Wet. Konst en Sm. D.* II. bl. 641, 642.

(2) Het wormvormig ingewand (*Intestinum vermiforme*) bij voorbeeld.

(3) Hoe ver waagde zich de vernuftige verbeelding van LE CAT, zonder echter nog ict op te losfen!

waan had aangemaatigd (1), vond nog altijd reden, om de *Delphische* Godspraak te eerbiedigen, die den erkenner zijner onkunde den lof der grootste wijsheid had gegeven (2), en trok nimmer den engen grens des menschelijken kenvermogens juister, dan in onze dagen, daar zij elken vereerer eener Bovennatuurkunde, omtrend wier altijd betwistbaare leerstellingen reeds vroeger in ernst gevraagd was, of zij meer goeds, dan kwaads gedaan hadden in de waereld (3), toeroept: „o mensch, wie gij zijn moogt, lieg nimmer, noch in uw hart, noch bij anderen, door wetenschap voor te wenden, wanneer de vraag uwe eigene ziel, haare vrijheid of onsterfelijkheid geldt (4)!”

Wilt Gij nogthands hun hooren, die zich eenige

(1) Cic. *Tuscul. quest.* L. I. c. 3. *Id. De Orat.* L. I. c. 49.

(2) DIOG. LAËRT. L. II. c. 5. n. 18. Cic. *Acad. quest.* L. IV. c. 23. — Hoor boven al SOCRATES zelve, zoo als PLATO hem ter zyner verdediging laat spreken, waarvan wij eene schoone vertaaling hebben in het *Vaderlandsche Magaz. van Wet. K. en Sm.* Zie D. I. bl. 273—276.

(3) Deze vraag werd eenmaal door een *Vaderlandsch Genootschap* gedaan.

(4) P. v. HEMERT *Magaz. voor de Critische Wysgeerte.* D. III. bl. 69—71.

ge bepaaling wegens de vraag; „wat is de Mensch?” vermeten hebben: zie dan, of HOB-
BES U voldoet, die hem tot eenen slaaf der
werktuiglijkheid maakt, geene andere banden
der maatschappij, dan belang en vrees, erkent,
en voor zijne reden geene andere gronden,
dan nut en genoegen, vindt (1); en ontzet U
niet, wanneer Gij zelfs eenen vrijheidminnen-
de PRIESTLEY alle zedenlijke vrijheid aan eene
wijsgeerige noodzaaklijkheid ziet onderwer-
pen (2).

De Zedenkunde eindelijk, schoon thands ten
thron verheven door eene zuivere reden,
welke geene vreemde wet bij 's menschen wil,
zal die ooit deugdzaam zijn, gedooft, stelt
enkeld wetten van gedrag, maar vertrouwt
den mensch zelven het oordeel niet over de
zuiverheid zijner beginzelen, ja beweert de
ontkenning zoo wel, als de stelling, dat 'er
immer zuivere deugd in eenigen sterfeling
plaats vond (3). Op haare gronden moeten
al-

(1) TH. HOBBS *Leviathan*.

(2) J. PRIESTLEY *Disquisitions on matter and spirit*.
Lond. 1777. & *The doctrine of philosophical necessity*
illustrated. Lond. 1777.

(3) P. v. HEMERT *Magaz. voor de Crit. Wysg.*
D. V. bl. 220 en volg.

alzoo alle menschelijke opgaven van den zedelijken toestand der menschen en alle beoordeelingen van derzelver eigenlijke waarde geheel eigendunklijk schijnen, gelijk dezelve ook doorgaands meer blijken dragen van den blijmoedigen of somberen geest der beschouwers, dan wel van de waarheid zelve, voor zoo ver de ervarenis haar eenigzins laat gisfen. Waarnaar behoort de mensch te streeven, niet wat is hij alreeds, kan de eenige vraag zijn, op welke de zuiverste zedenkunde ons kan antwoorden: eene vraag echter, wier juiste beandwoording wel onze eigene zedelijkheid kan bevorderen, maar geenzins onze menschenkennis vermeerderen.

Aan den Dichter, wien de Wijsbegeerte zelve thands dezen verheven naam vergunt, het zij hij als Romanschrijver of als Zanger, als Schilder of als Beeldhouwer zijne denkbeelden van den volmaakten mensch uitdrukt en schepzels zijner vlammende verbeelding vormt, wier evenbeeld het gansche menschengeflacht nooit opgeleverd heeft (1), zult Gij zelf

(1) P. v. HEMERT *Beginzels der Kantiaansche Wysgeerte*. D. IV. bl. 190—213. *Magaz. voor de Crit. Wysg.* D. III. bl. 13. en D. IV. afdeel. 6 en 7.

geef niet denken, waarde Lezer, wanneer het U te doen is, om te weten, wat de mensch in waarheid zij. De natuur vertoont U geene *Pythische* APOLLO's, de maatschappij geene GRANDISON's (1), maar beiden zoo veele onvolkomenheden aan de toets dier denkbeeldige schoonheden, dat het onvolkomene veeleer, schoon op ontelbaare wijzen onderscheiden, het kenmerkende van den Mensch schijnt uit te maaken.

De kennis van den Mensch, zoo als hij waarlijk is, laat zich dan wel, gelijk die van elke andere schepzelensoort, bij zamenstelling, vergelijking en aftrekking zoeken, maar nimmer anders, dan bij nadering, vinden. Zij laat zich zoeken door de oplettendste beschouwing van den Mensch zoo als hij zich alom vertoont met zijne veelvuldige verscheidenheden in uitwendige gedaante en volkomene tegenstrijdigheden in leefwijze, zeden en gebruiken, welk alles meer strekt, om de kennis van de Volkeren uit te breiden, dan die van den Mensch in het afgetrokkene te bepalen, schoon dezelve 'er altijd bij moet win-

(1) Zie de *proese over de geschiedenis van GRANDISON*. bl. 20. voor de tweede uitgave.

winnen, wanneer men tevens Wijsgeerig gadeslaat, wat het zij, het welk alle menschen, zoo verre zij bekend zijn, ondanks zoo veele verscheidenheden en tegenstrijdigheden onderling gemeens hebben.

Aan deze oefening hebben wij dit gansche werk gewijd, welks eigen voorkomen zich zelf in het keurige oog van den Beschouwer moge aanprijzen, maar welks inhoud een enkel woord ter aanbeveling en meer dan een enkel ter inleiding vordert.

Dezelve is en blijft overal de Mensch, dat wezen in de gansche natuur, het welk bij den mensch het leevendigst belang verwekt, en het welk hem, wanneer hij zich verhevener geesten als beschouwers van het gansche schezelenheit verbeeldt, door zijne redelijke natuur oneindig belangrijker voor dezelveen toetschijnt, dan de werktuiglijkheid der planten of de bloote natuurdrift der dieren immer zijn kan. Overal toch voert de Mensch, hoe onbeschaafd, onkundig, ja zelfs dierlijk hij ook zij, de heerschappij over de dieren, welken hem omringen, wien hij in beleid onvergelyklijk overtreft; terwijl de verlichte en beschaafde mensch, die de afftanden der sterren meet, zich op den rug der golven een zeker

spoor teekent, en de wetten der natuur, als eigen wetgever op aarde, ten eigene baate doet werken, oneindig meer den ruwen natuurmensch te boven gaat, dan deze de dieren, dien hij om zich heeft. In zekeren zin mag zich alzoo de verlichte sterfling als eenen verhevener geest beschouwen, die het laagere fchepzelenheit niet slechts met eigen gevoel van meerderheid overziet, maar zelfs een waardeerdend oog kan slaan op zijn eigen geslacht en zich bezig houden met de opmerking van alle deszelfs deugden en gebreken. Dit is en was altijd het grootfche zelfsg gevoel des Wijsgeers, die zich, als het ware, aan eigene menschlijkheit onttrok, om, als een zuiver redenlijk wezen, het Heeläl en in hetzelfde den Mensch in zijnen aanleg, opvoeding, bedrijf en lot op aarde te beschouwen. Dit grootfche zelfsg gevoel verleide hem echter menigmaalen, om zich uitspraaken te vermeten over zijn eigen geslacht, dien de Alwetendheit zelve zich voorbehouden heeft: maar, bij dat grootfche zelfsg gevoel thands meer, dan immer, tegen alle waanwetenschap door de Wijsbegeerte zelve gewaarschuwd, is het de edelste verlustiging, welke de inhoud dezes werks den waaren Wijsgeer durft aanbieden.

Daar

I N L E I D I N G, II

Daar Menschen, ondanks zulk een onberekenbaar verschil, echter altijd Menschen blijven en alzoo in de grondtrekken van derzelve wezen de wezenlijkste gemeenschap moeten hebben, waren de Wetgevers der Ouden de grootste en opmerkzaamste Reizigers van hunnen tijd, die, veele Volkeren en derzelve Zeden gadeslaande, eenen schat verzamelden van staatskennis voor hunne Landgenooten, waar aan dezelve eeuwen lang hun algemeen welzijn verschuldigd waren. Hoe wijduitgestrekt waren de reizen van PYTHAGORAS, den wijzen Wetgever van groot *Griekenland* in het overoude *Italië* (1): maar hoe nauwbeperkt tevens op den thands bekenden aardbol, van wier verzengde en bevroozene luchtstreeken zich de oude Aardrijkskunde de buitenspoorigste begrippen vormde, terwijl eene gansche nieuwe waereld voor de gebrekige zeevaart der Ouden verborgen bleef? Van hun, die thands als Wetgevers der Volkeren worden opgeroepen, kan niemand zulk eene eigene kennis vorderen, die met zoo veel ander verzuim, met zoo groot perzoonlijk ge-
vaar,

(1) BARTHELEMY *Reize van den Jongen ANACHARSIS*. D. III. H. 29. E.

vaar, met een zoo onberekenbaar verlies van tijd en met zoo veele overgrootte opofferingen alleen verkrijgbaar is: maar van eenen ieder, die zich deze oproeping laat welgevallen, moet de gereede aanneming verwacht worden van het geen anderen hebben opgemaakt, en de erkendnis van het nut, om al, wat den Mensch betreft, naauwkeurig verzameld te zien uit de beste Reisbeschrijvingen, wier aantal en uitvoerigheid alreeds eene nieuwe foort van kostbaare opofferingen vordert.

Het zij volkomen uitgemaakt, dat de zuivere Zedenwet volstrekt en algemeen moet gelden, dat haare eisch onvoorwaardlijk is, en dat geene onderscheidene geaardheid der menschen het voorschrift van volstrekten plicht moet regelen: niet min voldongen is het tevens, dat wijze Leeraars der zeden in de wijze van aandrang op de vervulling der Zedenwet zich alzins behooren te schikken naar het verschillend karakter der volkeren, ten einde de menschen, ten beste der maatschappij, ten minsten plichtmatig te doen handelen en door plichtmatigheid tot zuiverer deugdbetrachting op te leiden (1).

Op

(1) Zie de verhandelingen op de vraag by het *Stolpiaarsche* Legaat over dit onderwerp, in 1801 uitgegeven.

Op gelijke wijze hangt de Waarheid wel geenzins af van de onderscheidene bevatting der stervelingen, maar is eeuwig en onveranderlijk, als het wezen aller Wezens: doch haare voordragt niet te willen schikken naar deze wijdverschillende bevatting der menschen, is den zwakken te verblinden of verbijsteren. Anders handelden de weldaadigste Verlichters des menschdoms, wier naarvolging steeds eene zorgvuldige beoefening van de kennis der menschen vordert, zijnde het de laatste tevens, die den onvooringenomen man aan den eenen kant den uitflag van veele poogingen ter hervorminge al spoedig leert bereekenen en hem voor veele ijdele uitzichten en smartelijke teleurstellingen bewaart, doch aan de andere zijde hem in staat stelt, om, door eene welgewijzigde voordragt van belangrijke waarheden, al dat nut te doen aan zijne natuurgelieven, waar voor dezelve reeds vatbaar zijn.

Onnoodig schijnt het, over het belang des inhouds van dit werk te spreken voor het gansche vak der schoone Kunsten, het welk toch hoofdzaaklijk vervuld wordt door de voorstelling van den Mensch in onderscheiden stand, bedrijf, verblijf en zeden, en alzoo eenen schat van kundigheden vordert, dien de
Kun-

Kunfenaar zelf niet kan verzamelen zonder opoffering van tijd, afmatting van geest en belemmering van zijn vernuft, en wier gemis nogthands aan de fchoonfte kunstgewrochten het ftempel der waarheid onthoudt, zonder het welk zij den onkundigen misleiden, den kundigen ftuiten. Men heeft het voor hoognoodig gchouden, de gewoonten der aloude Volkeren zorgvuldig te befchrijven en aftebeelden, om dat men van de Kunfenaars niet vergen kon eene genoegzaame kennis van de taal der Ouden tot verftand van derzelve eigene Schrijvers, noch ook een volledig onderzoek naar alles, 't welk den leeftijd van geleerde Oudheidkundigen gefleeten heeft: en zou men het min noodig kunnen achten, om voor hun, die in het hedendagsche willen werken, eenigermaate op gelijke wijze te arbeiden, door afbeeldingen en befchrijvingen, dien eene gansche boekerij van Reisbefchrijvingen alleen kan opleveren?—Neen, zulk een werk fchijnt behoefte geworden zoo wel voor den Redenaar en Dichter, die gaarne in hunne voordragt zich den ganschen tegenwoordigen ftaat des menschdoms ten nutte maaken, om meer door voorbeelden dan door afgetrokkene lesfen te overreeden, als voor den Tooneeloeffenaar

en Schilder, van wien het gezond oordeel niet slechts de naauwkeurigste voorstelling van alle vreemde zeden vordert, maar zelfs de getrouwe afbeelding van der volkeren kenmerkende gestalte, kleur, en ganschen omtrek.

Naauwlijks zal men echter het oog op den geheelen inhoud van dit werk kunnen slaan, wanneer het de veelvuldigste en hoogstverscheydene Volkeren, die den aardbol bewonen, heeft vertoond, of deze vraagen ten minsten zullen zich van zelve aan den geest opdringen, van wier voorafgaande en voldoen- de beandwoording grootendeels het nut zal afhangen, het geen deze vertooning van den Mensch zal kunnen doen voor meer dan bloote naarbootzers der natuur. — „Grenzen de ruwste en domste Volkeren niet na genoeg aan den dierenstand, om den Mensch waarlijk als den blooten Dierenvorst te beschouwen; en zou het alzo geene wijsheid zijn, hem als een bloot dierlijk wezen te behandelen, het welk even als onze huisdieren door beschaaving alleen dienstvaardiger kan worden?” — „Zijn ook alle menschen wel schepfels van dezelfde soort, zoo dat van den eenen alzins gelden mag, het geen van den anderen gezegd kan worden?” — „Van waar toch zou derzelve
wijd

wijd verschil ontstaan, indien zij één eenig geslacht uitmaakten?" — Deze vragen kwamen den naauwkeurigsten onderzoekers van den Mensch gewigtig genoeg voor, om ze in allen ernst en uitvoerig te beantwoorden: het zaaklijke van hun antwoord alhier op te geven, schijnt mij alzoo ter inleiding ten hoogsten voeglijk.

Eerbiedwaardig is de geestdrift, met welke LAVATER de, geheel op zich zelve staande, menschlijkheid onzer natuure verdedigt tegen hun, die den Mensch gaarne in een dier vernederen en hem daartoe mismaaken tot eenen *ourangoutang*, terwijl zij dezen verheffen tot eenen Mensch. „ Verheug u, ô Mensch! over uwe menschlijkheid! — Verheug u nog ongelijk meerder, dat deze uwe menschlijkheid niet te bereiken is! Zoek geene grootheid in eene aangenomene dierlijke kleenheid! geene ootmoedigheid in het vernederen van uwe natuur (1)!" Deze is zijne nadrukvolle uitroeping.

Vernuftig is de wending, welke FORSTER geeft aan zijnen strijd tegen de voorstanders
van

(1) LAVATER over de *Phisognomie*. D. II. bl. 59, 60.

van 's menschen dierlijkheid en aapvormigheid, wanneer hij, na het aanvoeren der Ontleedkundige gronden voor zijn gevoelens, met de bedenking eindigt: of niet wel het Dichterlijke tafereel, door MILTON van aller Moeder gegeven, het eigenaardigste bewijs tegen de drijvers van zulke begrippen zijn zou? „ Waar, vraagt hij, is de Man, die dat onvergelyklijk gewrocht der meesterlijke hand, de Vrouw, zoo bekoorlijk schoon, dat al het schoone der gansche waereld bij haar daalt of zich in haar te zamen vereenigt, — de Vrouw, wier lonken eene rooit gevoelde zoetheid doen stroomen in het hart, en die al, wat door haaren adem wordt bezielt, met den geest van liefde en van minvermaak vervult, — de Vrouw, vol bevalligheid in elken trek, vol hemel in haare oogen, vol waardigheid en liefde in elke houding — met eenen afschurwlijken aap kan vergelijken? — Hij, — dus vervolgt hij vol verontwaardiging, — die hier toe in ernst kon in staat zijn, verdiende voor altijd te worden verbannen uit den schoonen kring der dogteren van EVA en ter straffe verweezen tot een huwelijk met *Ourangoutangs*. (1).

Geest-

(1) J. R. FORSTER, *Bemerkungen auf seiner Reise um die Welt*. S. 230. Berl. 1783.

Geestdrift en vernuft echter verftommen den fcherpzinnigen tegenspreker niet, maar worden veel eer door hem befchouwd als noodmiddelen, slechts aangegreepen bij het gevoel van het ontoereikende van andere gronden. Gelukkig dus, dat, zonder eenige geestdrift of ook eenige fpeling van vernuft, dit gefchil oplettend onderzocht is door koelzinnige, fcherpziende, naauwkeurig vergelijkende befchouwers van het menschlijk en dierlijk geftel, niet slechts voor het uiterlijke, maar ook voor het inwendige, en bovenal door zorgvuldige waarnemers van 'smenschen geheel eigene zielvermogens.

Derzelver uitspraak echter was, na zulk een onderzoek, zeldzaam zeer vermeten, — zomtijds al te huiverig. LINNÆUS, die gebooren fcheen, om de Rijken der Natuur in grenzen te omfchrijven en alle Geflachten der fchepzelen door fprekende kenmerken te onderscheiden, vond zich geenzins in staat, het eigenlijke onderscheid van den Mensch, hetwelk zijne foort alleen toekomt, zoo dat hetzelfde in geene andere fchepfelen ook wordt gevonden, op te noemen (1): maar BUFFON, wiens geest den

(1) LINNÆUS *Fauna Suecica. Prefat.*

den geest van zijnen tijd zoo ongelijk in grootheid was, dat hij met éénen blik kon overzien, op het geen anderen stuksgewijze tuurden, wees duidelijk de verblinding van dat tuuren aan (1), en benam ons den ontzettenden indruk, dien deze bevinding van eenen LINNÆUS op ons moest maaken. Ook BLUMENBACH, die het verschil tuschen de Dieren en den Mensch het volledigst en naauwkeurigst opgegeven heeft, vangt zijne aanwijzing daar van aan, met de bescheidene aanmerking: „ dat de bloote zinnelijke bevatting dikwijls veel gemaklijker de dieren-foorten kan onderscheiden, dan de naauwkeurigste opmerking zelve de onderscheiding-teekenen bepaalen of beschrijven (2).”

Hoe beminlijk nogthands zulk eene zedigheid mag zijn, zij echter moet ons geenzins bevoor-

(1) Met den *Methodiken* en *Clasfficeerenden* geest van zijnen tijd spottende, zegt hij van LINNÆUS op dit onderwerp: „ men moet wel verzot zijn op het maaken van Clasfen, om den Mensch en den Luijaard nevens den Aap en de Schildvarkentjens bij elkanderen in de eerste orde van menschgelijkende dieren te plaatzen,” *Nat. Hist.* D. 1. bl. 20.

(2) BLUMENBACH *over de verscheid. van het mensch. gest.* bl. 1. 2.

vooroordeelen in het pleitgeding, het welk doot BLUMENBACH zelven zoo beslisschend, als koelzinnig voor de eer der menschlijkheid is gevoerd. Sprak de DE BUFFON wegens ons geslacht: „zelfs het uitwendige vertoont des menschen meerderheid boven alle leevendige wezens; hij houdt zich recht en overeind; zijne gestalte is die van bevelen; zijn hooft is naar den hemel gekeerd en vertoont een eerwaardig gelaat, waarop het eharakter van zijnen hoogen rang staat uitgedrukt; het beeld der ziel teekent zich in zijn gelaat; de voortreffelijkheid zijner natuur dringt door de stoflijke werktuigen heenen en bezielt de trekken van het aangezicht met een godlijk vuur; zijne majestueuse gestalte, zijn vaste en stoute tred geven zijnen adeldom en zijnen rang te kennen; hij raakt de aarde niet, dan door de verstaffzjnde uiteinden van zijn ligchaam; hij ziet dezelve niet, dan van verre, en schijnt haar met eene edele verontwaardiging te beschouwen; de armen zijn hem niet gegeven, om tot steunpilaaren te dienen voor den klomp van zijn ligchaam; zijne handen moeten de aarde niet betreden noch door geduurige wrijving de fijnheid des gevoels verliezen, waar van zij het voornaame werktuig zijn;” zijn arm en hand zijn gemaakt tot edeler

ler gebruiken, om de bevelen van den wil uit te voeren, om de verafzijnde voorwerpen aan te vatten, om de hinderpaalen uit den weg te ruimen, om de ontmoeting en den schok van 't geen zou kunnen schaaden te voorkomen, en om het geen behaagen kan te omhelzen, te bewaaren en onder het bereik te brengen der andere zintuigen (1);" het is BLUMENBACH, die dezen stand onzen natuurlijken stand bewijst te zijn, en aan denzelfen het onbetwistbaar kenmerk der Menschheid toont.

De lengte en sterkte der beenen, vergeleeken met de kortheid en zederheid der armen, de spoediger beenwording in den voet dan

(1) BUFFON *Nat. Hist.* D. II. bl. 259, 260.

- „ Een' Godheid geeft haar' glans door 's menschen
 „ oogen heen.
 „ De redelijke ziel komt uit zija troni zwieren.
 „ Hij heft, terwijl de stomme en redenlooze dieren
 „ Naar hunne voeten zien, alleen en trots het
 „ hoofd
 „ Ten hemel op naar God, zijn Schepper hoog
 „ geloofd,
 „ En heerscht, gelijk een God, om wien het al
 „ moet slaaven."

VONDEL. *Lucifer.* Bedr. I.

vooroordeelen in het pleitgeding, het welk doot BLUMENBACH zelve zoo beslitschend, als koelzinnig voor de eer der menschlijkheid is gevoerd. Sprak de DE BUFFON wegens ons geslacht: „zelfs het uitwendige vertoont des menschen meerderheid boven alle leevendige wezens; hij houdt zich recht en overeind; zijne gestalte is die van bevelen; zijn hooft is naar den hemel gekeerd en vertoont een eerwaardig gelaat, waarop het karakter van zijnen hoogen rang staat uitgedrukt; het beeld der ziel teekent zich in zijn gelaat; de voortreffelijkheid zijner natuur dringt door de stoflijke werktuigen heen en bezielt de trekken van het aangezicht met een godlijk vuur; zijne majestueuse gestalte, zijn vaste en stoute tred geven zijnen adeldom en zijnen rang te kennen; hij raakt de aarde niet, dan door de verstafzjnde uiteinden van zijn ligchaam; hij ziet dezelve niet, dan van verre, en schijnt haar met eene edele verontwaardiging te beschouwen; de armen zijn hem niet gegeven, om tot steunpilaaren te dienen voor den klomp van zijn ligchaam; zijne handen moeten de aarde niet betreden noch door geduurige wrijving de fijnheid des gevoels verliezen, waar van zij het voornaame werktuig zijn;” zijn arm en hand zijn gemaakt tot edeler

der gebruiken, om de bevelen van den wil uit te voeren, om de verafzijnde voorwerpen aan te vatten, om de hinderpaalen uit den weg te ruimen, om de ontmoeting en den schok van 'tgeen zou kunnen schaaden te voorkomen, en om het geen behaagen kan te omhelzen, te bewaaren en onder het bereik te brengen der andere zintuigen (1);” het is BLUMENBACH, die dezen stand onzen natuurlijken stand bewijst te zijn, en aan denzelfen het onbetwistbaar kenmerk der Menschheid toont.

De lengte en sterkte der beenen, vergeleeken met de kortheid en zederheid der armen, de spoediger beenwording in den voet dan

(1) BUFFON *Nat. Hist.* D. II. bl. 259, 260.

- „ Een' Godheid geeft haar' glans door 's menschen
 „ oogen heen.
 „ De redelijke ziel komt uit zijn troni zwieren.
 „ Hij heft, terwijl de stomme en redenlooze dieren
 „ Naar hunne voeten zien, alleen en trots het
 „ hoofd
 „ Ten hemel op naar God, zijn Schepper hoog
 „ geloofd,
 „ En heerscht, gelijk een God, om wien het al
 „ moet slaaven.”

VONDEL. *Lucifer.* Bedr. I.

dan in de hand der kinderen, de sterke kuitpieren en, den mensch geheel eigene, bilspieren, het breede der heupen, de ruimte en richting van het bekken, de korthed der ribben, de vlakke der borstholte, de wijd uiteenstaande schouders, de richting van het hoofd, de ligging der hersenen, de gansche gesteldheid der nek met haare wervels, zijn voor den opgerechten stand van het menschlijke ligchaam, dien geen Volk ook ooit anders heeft gehouden, zóó veele te zamenstemmende bewijzen dat het gansche menschelijke geslacht zoo min, als eenig dier, verdacht kan worden, zijnen natuurlijken gang verkeerd te hebben (1).

De-

(1) BLUMENBACH bl. 5—18. — C. F. LUDWIG *Grundrisz der naturgeschichte der menschen-species, Fur akademische Vorlesungen*. S. 40—43. Leipzig 1798. ZIMMERMAN *Geographische geschichte des Menschen* Th. I. f. 117. 124—129. Leipz. 1778. — A. VON KOTZEBUE zou echter in zeker *Siberisch* dorp, niet ver van *Jaluterski*, eenen agttien jaarigen jongeling ontmoet hebben, die zeer snel en met opgerichten hoofde op handen en voeten liep, zonder ooit anders te gaan, maar zich dikwijls, als een beer, op de agtervoeten zettende, beweerende voords, dat zijne houding de natuurlijke van den mensch was. — *Merkwaardigste jaar van mijn leeven*. D, II. bl. 13, 14.

Deze stand is aan geen Dier natuurlijk of gemakkelijk. Meest al, wat denzelfven als eigenaardig voor den Mensch aanwijst, ontbreekt aan dat geslacht. De Baviaanen, Meerkatten en andere dieren, door LINNÆUS menschgelijkende genoemd, zijn meer vierhandig, dan tweebeinig, hebbende derzelve agtervoeten zoo wel duimen, als de voorvoeten, en strekkende dezelve al zoo meer, om zich vast te doen houden op boomtakken, dan wel om op twee of vier voeten te doen lopen op den platten grond(1). De menschelijke kunst alleen doet de Aapen overeen gaan, terwijl de geboogene knieën, de zamengerolde agtervoet, als tot eene vuist, en de zorgvuldige leuning met den voorvoet op eenen stok genoegzaam toonen, dat de opgerichte stand, indien de *Ourangoutang* denzelfven al uit eigen aardzoms mag verkiezen op den grond, in zoo ver echter voor hem een gedwongen stand moet heeten, als de takken der boomen eigenlijk zijnen grond schijnen uit te maaken (2).
In-

(1) BUFFON *Nat. Hist.* D. XIV. bl. 9—11. BLUMENBACH bl. 19.

(2) Zie de beschrijvingen der naast aan den Mensch komende *Ourangoutangs* bij BUFFON. *Nat. Hist.* D. XIV. en D. XIX. Men vindt door TYSON agt en

Inwendig ontbreekt den Mensch alleen of slechts zeer weinigen Zoogdieren nevens hem veel, het geen den overigen Dieren alzins eigen is. Het vleeschig vlies, het slagaderlijke wondernet, de schortspier van het oog, het pisvlies van de vrucht, den dieren zeer gemeen, zijn te vergeefs gezogt in zijn gestel (1). Daar tegen merkt de Ontleedkunde in hem op eene zeer groote hoeveelheid van hersenen, niet slechts op zich zelve en naar evenredigheid zijns ligchaams, veel grooter, dan bij de dieren in het algemeen, maar vooral met betrekking tot

veertig bijzonderheden opgeteld, in welken de *Oorangoutang* meer naar den Mensch, dan naar de overige Aapen, zou gelijken, maar ook vier-en-dertig anderen in welken hij meer van den Mensch, dan van de overige Aapen, verschilt. By LUDWIG §. 61, 62. en bij BUFFON D. XIV. bl. 34—36. door wien echter deze verscheidenheden en overeenkomsten paauwer bepaald worden, zoodat zijn besluit is: „indien 'er een trap mogelijk ware, om van den Mensch tot het Dier over te gaan, en dan nog het wezen der menschelijke natuur eeniglijk in het ligchaamsgestel bestond, dan zou deze Aap nader bij den Mensch, dan bij eenig ander dier mogen geacht worden.” bl. 38.

(1) *Panniculus carnosus sive musculus subcutaneus, rete mirabile arteriosum, musculus oculi suspensorius, membrana allantois.* — BLUMENB. bl. 27.—29.

de dunheid zijner zenuwen , die uit dezelve haaren oorsprong nemen ; en een zeker aantal van steentjens in het pijnappelkliertjen , die thands onder het eigendomlijke van den mensch geteld worden (1).

Gelijk het bloot werktuiglijke des gestels den Mensch reeds zoo blijkbaar onderscheidt van het overige bezielde schepselenheit , dat men , hetzelfde stuksgewijze ontleedende en vergelijkende , als met geweld terug getrokken wordt van alle , hem onteerende , rangschikking in het dierenrijk : alzoo kenmerkt de natuurlijke ontwikkeling van dat gestel en deszelfs verplaatsbaarheid over den gantschen aardbodem den Mensch met zulke , in het oog vallende , bijzonderheden , dat hij ook hier door alleen eenen geheel eigen aanleg , van al wat dier is onderscheiden , aan den dag legt.

Langzaam wasdom , lange kindsheid en laate huwbaarheid onderscheiden hem , naar evenredigheid van zijne lichaamsgrootte en levensduurzaamheid , zoo zeer van alle die Dieren , aan wien hij het naast in eenige gelijkheid zou kunnen komen , dat reeds hier in het werk eener hoogere volkomenheid aanschou-

(1) BLUMENB. bl. 36—38.

schouwelijk wordt (1). De Aap, met wien men hem toch altijd vergelijken wil, komt sterker en meer gevormd, dan het Menschenkind, ter waereld: hij groeit veel schierlijker en heeft de hulp van zijne moeder niet, dan in de eerste maanden, noodig (2). Men beklage zich nu vrij, dat men dit dier, vooral wanneer het den grooten *Ourangoutang* geldt, niet genoegzaam onder de oogen heeft, om hetzelfde alzins gade te slaan, dat men het altijd in eenen gevangen, verwenden en gekunstelden staat ontmoet, terwijl men de Reizigers naauwlijks kan gelooven in de onderscheidene verhalen, welke zij van den zoogenoemden Boschmensch hebben gegeven: want het is dit rechtmaatige beklag, 't welk ons de verplaatsbaarheid van den Mensch over den ganschen aardbodem te opmerklijker doet in het oog vallen.

Hem, wien de zonderlingheid alleen naast den Mensch heeft willen plaatzen, en wien nu eens zekere kortzichtigheid der Natuurbeschouwers, dan eens eene snoode bestrijding van 's menschen redenlijkheid (3), en door-
gaands

(1) BLUMENS. bl. 42.

(2) BUFFON *Nat. Hist.* D. XIV. bl. 20.

(3) Wijsgeerige Brieven, bl. 326. Amst. 1772.

gaands een bloot vooroordeel in dien rang heeft willen staande houden, kunt gij alleen vinden onder de verzengde luchtfreek, want onder dezelve kan hij alleen voordteelen; onder eene andere te leeven is hem zelfs bezwaarlijk (1). Den Mensch ontmoet gij over den ganschen aardbodem, welken gij zelf onder alle luchtfreeken kunt rondreizen, om uwe handelbetrekkingen met hem aan te gaan. Tot 80° Noorderbreedte woont de *Groenlander* en *Esquimo*, onder den evenachtslijn de Neger, tot 55° Zuiderbreedte de *Vuurlander*, en dezelfde Reizigers verwisfelen met volmaakte gezondheid, indien slechts met genoegzaame voorzorg, alle luchtfreeken, ja zetten hunne onderzoekingen voort, tot waar dag en nacht beiden voor hun in eenen doorgaanden nevel verdwijnen (2).

De graaden der koude laten zich nog niet volkomen bepaalen, welken de Bewooner en ook de Reiziger in de nabijheid van de Poolen zomtjids ondervindt. GMELIN zag dezelve op zijne *Fahrenheit'sche* schaal tot 126° onder *Nul* ge-

(1) BUFFON *Nat. Hist.* D. XIV. bl. 22. ZIMMERMAN *Geogr. gesch. des Mensch.* Th. 1. f. 123.

(2) COOK's *Reize.* D. VII. bl. 178—210.

geteekend te *Jeniseisk* in *Siberie*; — eene koude, die de vogels dood deed vallen uit de lucht: maar PALLAS zag in *Krasnajarck* de kwik be-
vriezen, na dat zij beneden de 180° was gezon-
ken, welken zijne schaal slechts teekende, ter-
wijl men heeft beproefd, dat de bevrozing der
kwik eerst aanvangt met 370° . Daar, waar
de berk en eschen niet meer groeit, waar
de hemelhooge dennen in kruipend kreupel-
hout verkeeren, waar de natuur dikker vach-
ten aan het rendier, aan de witte vos en witte
beer gegeven heeft, om de uiterste koude te
verduuren, trotscheert de Mensch met bloo-
ten huid het geweld des winters, zonder het
hoofd of den hals te dekken in *Groenland*,
zonder de jacht te verzuimen in *Canada*, of
de borst te verwarmen in *Noorwegen*, schoon
het haar op denzelfen bij de boeren onder
den arbeid bevriest (1).

Nauwkeuriger kent men de graaden der
hitte, welken het Menschlijke gestel verduurt.
ADANSON nam dezelfen waar op de Kust van
Senegal en vond ze in de schaduw tot $108\frac{1}{2}^{\circ}$
op

(1) ZIMMERMAN, *Geograph. Geschichte der Men-
schen*, Th. 1. f. 34—38. LUDWIG §. 269, 270.

op de *Fahrenheitfche* fchaal. Naderhand zag men ze $117\frac{1}{2}^{\circ}$ teekenen, en voorzeker moet de Neger in de Binnenlanden van *Africa* meer, dan 120° hitte, dulden. Verbazend is 's Menschens geftel, het welke zoo wel zulk eene hitte, als zulk eene koude; kan verduuren. Geheel eenig is hetzelfde in de gantsche Natuur: want, indien hier aan nog eenige twijfeling overig kon wezen, heeft de geweldigste kunsthitte bewezen, dat de Mensch zelfs eene veel nader Dwaalster in het Zonnestelzel zou kunnen bewoonen, zonder verteerd te worden door deszelfs gloed. BANKS, SOLANDER, PHIPPS en BLAGDEN slooten zich zelve op in een vertrek, hetwelk door stookten tot 150° was verhit, en zagen door verdere stooking de kwik rijzen tot 211° : slechts één glas kon deze hitte uitstaan, hunne overige *Thermometers* sprongen, maar zij — verduurden dezelve 10 *minuten* lang. BLAGDEN herhaalde die proeve en bragtze eenmaal tot 224° en nog eens tot 260° , wanneer de hitte die van kookend water reeds tot 48° overtrof: hij hield dezelve nog 8 *minuten* uit; doch toen werd hem de ademhaaling moeilijk, beweerende ZIMMERMAN, dat eene natuurlijke hitte nog alle-

lezins dragelijker zou kunnen zijn; dan zulk eene kunsthitte. (1)

Niet minder verschilt de zwaarte der lucht, dan haare warmte, in welke echter de Mensch, als bewoener der bergen niet min gezond leeft, dan als doorgraver van de ingewanden der aarde. De *Barometer* leert hier even ontzettende berekeningen maaken, als de *Thermometer* te vooren. Op de *Cordillieres* bragten CONDAMINE en BOUGUER drie weeken door in eene lucht, die nog geen zeventien duizend ponden zwaarte had voor den ligchaamlijken omtrek van den mensch, wiens algemeene last, schoon hij denzelven nimmer merkt, op ruim twee en dertig duizend ponden in de vlakke wordt gerekend: terwijl de paerelduiker, tot vier honderd voeten daalende in zee, eenen last van driemaal honderd duizend ponden te verduuren heeft,

(1) ZIMMERMAN, *Geogr. Geschich. des Mensch.* Th. 1. f. 40, 41. Deze en nog andere voorbeelden vindt men bijeengebragt door BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 241—244. TILLET en MARATIN lieten meer dan één Meisjen, met *Thermometers* in de hand, eenen heeten oven ingaan, in welken appelen en vleesch stonden te braaden, en in wiens hitte zij het eenige *minuten* lang verduurden.

heeft, en de mijnslaaf in de diepe groeven van *Porofi* zijn leeven zonder het genot van 't daglicht slijt. (1)

Gelijk de Natuur zelve, volgens BLUMENBACH, door eene geheel bijzondere tederheid of liever gedweeheid van het celachtig weefzel bij den Mensch gezorgd heeft, om de aarde voor hem onder allerlei luchtstreeken woonbaar te maaken, alzoo heeft zij zelve hem ook in staat gesteld, om van allerlei voedsel te leeven, door een darmcanaal, volmaakt zoodanig, als het voor een alles-etend schepsel, volgens denzelfden waarnemer, behoort te wezen (2). En hier is het verschil van voedsel niet kleiner, dan dat van luchtstreeken, of de gesteldheid der spijzen niet min strijdig, dan die der lucht zelve, welke op het gebergte of in de mijnen, aan het strand of bij moerasfen, in de vlakten of in de boschen wordt ingeëdemd. Visch alleen voedt den Bewooner van den nieuwen *Rusfischen Archipel*; gedroogde Sprinkhaanen leveren voedsel op in *Lijbie*;

(1) ZIMMERMAN, *Geogr. Gesch. des Mensch.* Th. 1. f. 45, 46.

(2) BLUMENB. bl. 39—42. — BUFFON schreef der Menschen leeven onder allerlei luchtstreek verkeerlijk alleen toe aan het redengebruik der Menschen. ZIMMERMAN, f. 31.

terwijl de Walvisch spijs en drank tevens is voor den *Groenlander*. Bij het eene Volk schijnt dan ook de Mensch een graan- en kruid-etend; bij het andere een vleesch-etend Schepzel. Bij den woesten *Californier* verflindt zijne onguurheid alles, wat hem slechts voorkomt: bij den beschaafden *Europeër* maakt zijne tafelweelde toebereidingen, waaraan alle de rijkender Natuure tevens cijnsbaar zijn. En het is deze zwelgerij zelve, welke hem zoo zéer, als eenige andere bijzonderheid, van het gantsche Dierenrijk onderscheidt (1)

Oneindig meer vereerende, dan dit alles, is echter het karakterizeerende kenmerk van den Mensch, 't welk in zijne redelijke natuur en haare onmiddelijke gevolgen is gelegen. Het blijve onverklaarbaar, wat hét zij, 't welk in ons denkt en wil; het blijve betwistbaar, of den dieren iet dergelijks gemeen zij met den Mensch, alleen in mindere of meerdere

(1) De Hond alleen betwist den Mensch het uitsluitende van dit voorrecht. Ook hij verflindt alles, wat hem voorkomt; ook hij bewoont den aardbol onder allerleije luchtstreeken: maar hij ondergaat daar bij verbasteringen, die nimmer in vergelijking kunnen gebracht worden met de verscheidenheden van ons geslacht. ZIMMERNAN. Th. I. f. 48—52. 130, 136.

dere volkomenheid en kracht verschillende, dan of al, wat thands zuivere en werkdadige redenen genoemd en zoo naauwkeurig van verstand en zinnelijkheid wordt onderscheiden (1), volstrekt nergens elders in de zichtbaare Scheping, behalven in den Mensch, aanwezig zij: over den Mensch handelende, zoo als hij voorkomt en niet zoo als hij werkelijk is, blijft het voldoende op te merken, dat hij door dit vermogen alom het gebied voert over het gantsche Dierenrijk, de Natuur zelve of onderwerpt of dienstbaar maakt aan zijne belangen, en banden van vereeniging strengelt, die de huisgezinnen bijeenhouden, maatschappijën te zamenbrengen, volkeren gemeenzaam maken en, bij den hoogsten trap van versijning, alle redelijke bewooners der aarde als een eenig groot huisgezin omvangen door betrekkingen, die voor den onbeschaafden Mensch naauwlijks denkbaar zijn.

Men moge alzoo ook den twist hervatten, of het menschlijke geslacht ooit eene grondtaal gehad hebbe, en of dezelve eene onmiddelijk medegedeelde gave van den Schepper, dan wel
het

(1) P. VAN HEMERT, *Beginzel. der Kant. Wijsg.*
D. I. bl. 230. D. IV. bl. 3.

eigen gevonden gebruik der spraakvermogens zij geweest, waarmede de natuur den Mensch heeft uitgerust (1): hij bezit die spraakvermogens, in de geheel eigene gesteldheid van zijne werktuigen des geluids gelegen, en het daadlijke gebruik door hem van dezelve gemaakt, en de uitwerking daarvan op zijnen gantschen aanleg zijn beiden te beslischende voor zijne eenigheid onder alle de zichtbaare schepselen, om dezelve immer voorbij te zien. Juist die Dieren, die den Mensch het meest in uiterlijke gedaante en inwendig gestel naderen, zijn van allen spraakgebruik het meest vreemd: terwijl dezulken, die iet gelijkvormigs in dit vermogen schijnen te bezitten, het allermeest, voor het overige, van hem verschillen (2).

Noch

(1) Zie de aanmerking van PASTEUR op STAUNTON in de vertaaling van *de Reis van MACARTNEY naar China*. D. VI. bl. 321—330. MONTINGHE, *Geschiedenis der Menschheid, naar den bijbel*, bl. 30 en vervolg. WARBURTON, *Godlijke zending van MOSES*, D. III. bl. 133. aant. LUDWIG *Grundr. der naturgesch. der Menschenp.* §. 36. BLUMENB, bl. 49.

(2) LUDWIG. §. 35. Volgens CAMPER zijn alle *Orangoutangs*, dien hij onderzocht, ongeschikt tot eenig spraakgebruik. — BUFFON meent opgemerkt te hebben, dat de dieren derzelve stem door

in-

Noch de kleeding, die bij veele Volkeren zich eeniglijk tot de ſchort bepaalt, bij zommigen geheel verwaarloosd wordt (1), ſchoon dezelve bij de meesten een kunstwerk der hoogſte beſchaaving is; — noch de ſpijsbereiding, die bij eenige Wilden volftrekt geene is, alhoewel zij bij ons als eene vindingrijke kunst der weelde vereerd wordt; — noch al het werktuigkundi-ge, het welken Menſch zoo geheel eigen is, dat FRANKLIN hem deswegens het werktuig-maakend dier noemde (2); en waarvan geen Volk hoegenaamd is uitgeflooten, hebben wij willen aanvoeren, om 's Menſchen eigenoor-tigheid buiten het gantsche Dierenrijk te be-wijzen, wjl de tegenspraak niet dan algemeene gronden toelaat (3), en wij dezen in geſtalte;
ge-

inademing; de Menſch alleen de zijne door uitademing vormt. *Nat. Hiſt.* D. XVIII. bl. 240, 241. ZIMMERM. f. 121, 122.

(1) Bij de inwoonèrs van *Nieuw Holland*, *Paragaj*, de *Admiraliteits Eilanden* enz.

(2) *A tool-making animal* bij BLUMENB. bl. 48.

(3) Zoo meent men ook dat het *lagchen* en *ſchretſen* den menſch alleen eigen is: maar bij veele diè-ren kan men de afſcheiding van traanvogt niet ont-kennen, en bij den Zeebeer en Kameel heeft men het ſtorfen daarvan als een blijk van droefheid opgemerkt: Ook het lagchen is door zommigen aan eenige dierel

geftel , verplaatsbaarheid , redelijkheid en spraakvermogen van den mensch duidelijk genoeg meenen gevonden te hebben , om op de eerste vraag , die ons belangrijk tot een voorafgaand onderzoek was voorgekomen , volstrekt ontkennende te antwoorden.

„ Maar zijn nu alle menschen wel schepzels van dezelfde foort , zoo dat van den eenen alles kan gelden , het geen van den anderen wordt gezegd ? ” De grond van deze vraag is de veelvuldige verscheidenheid , welke men in lengte , kleur , gedaante en zeden der Volkeren bespeurt , die den oppervlakkigen beschouwer van den Mensch onder zoo wijdverschillenden vorm in verlegenheid brengt , om haar het zij bevestigend het zij ontkennend te beantwoorden. Wanneer men den kleenen *Esquimo* tegen den grooten *Patagoniër* , den blanken *Europeër* tegen den zwartten *Africaan* , de schoonste *Circasferin* tegen de afschuwelijke *Hottentot* , den *Critischen* Wijsgeer met den *Californier* wil vergelijken en alle de tusschenstanden overzien , die deze uitersten zelve aan elkanderen verbinden , dan moet het antwoord zeer

toegefchreeven. LE CAT zou zelf eenen *Ourangoutang* hebben zien schrijven en lagchen. — BLUMB, bl. 50.

zeer vaardig zijn : „het Menschdom zij een op zich zelve staand Geslacht, het bestaat toch uit Soorten, die allen haare eigene Stamouders moeten gehad hebben.” Maar tot welk antwoord zou men ons niet kunnen dringen, wanneer men ons, op gelijke wijze, onder onze eigene Landgenooten gelijktijdig den Dwerg en den Reus, den roshaairigen Blonden en Hoogbruinen kroeskop, de schoonste der Maagden en 't afschuwelijkste Vrouwsperzoon, den domsten Steenzaager en den grootsten Kunstenaar voorstelde, inzonderheid wanneer de meesten dezer verscheidenheden zich in twee perzoonen tevens vereenigd bevonden? — Te recht houdt men het daarom noodig, geenzins de uitersten alleen te vergelijken, maar alle de tusschensoorten, naderingen, afwijkingen en schaduwingen in oplettenden oogenschijn te nemen, en bovenal zich door geene bloote zeldzaamheden en uitzonderingen te laten verleiden, wanneer men zich voor eene onbedachte uitspraak in deze zaak wil wachten (1). Daar echter ook hier de grootste Verscheidenheid zich verliest in de volmaaktste Eenheid, wanneer men overal de ineenmeltingen der

naast-

(1) LUDWIG §, 86.

naastgelegene Volkeren gadeslaat, en, zelfs op den versten afstand, onder de meestverschillende luchtstreeken, de naauwste overeenkomsten in zekere opzichten bij de grootste verscheidenheid in andere ontmoet, stuit men ook hier op de algemeene moeilijkheid in de ganfche Natuur (1), om het Menschen-geslacht in bepaalde Verscheidenheden te rangschikken, van waar schier zoo veelerleije onderscheidingen bij de Beoëffenaars der natuurlijke geschiedenis van den Mensch plaats hebben, als 'er over deze Verscheidenheden zelve geschreeven hebben. (2).

De allereerst in het oog vallende Verscheiden-

(1) „ De Natuur klimt langs onbekende trappen op en neder; zij onderscheidt op eene onmerkbaare wijze, en gevolglijk kan zij zich niet schikken naar de verdeelingen, dien wij met onze gebrekige kundigheden maaken, om ons zwak gezicht te hulp te komen, daar zij van de eene Soort tot de andere, en dikwijls zelfs van het eene Geslacht tot een ander overgaat door onzichtbaare schaduwingen, zoo dat 'er eene menigte middel-foorten en middel-voorwerpen overblijven, welken wij niet weten waar te plaatsen, en die het ontwerp van een algemeen zamenstel noodzaaklijk in de war helpen. BUFFON *Nat. Hist.* D. 1. bl. 6, 7.

(2) Zie dezelve bij LUDWIG §. 304—311.

denheid van twee Menschen is derzelver lengte. Beider verfchil kan verbaazend groot zijn , wanneer men enkele perzoonen uit ganfche Volkeren vergelijkt, en als dan tegen eenen *Brunswijk-Hanoverfchen* lijfwacht, van agt voeten en zes duimen *Amfterdamfche* maat, den bekenden *Friefchen* Boer meet, die flechts negen-en-twintig duimen van die maat kan haalen, fchoon zelfs dat verfchil nog klein is bij de Verfcheidenheid van andere Soorten van fchepzelen, gelijk bij de Honden, zijnde een eerstgebooren Kind nog grooter bij eenen Reus, dan een *Maltheesch* Hondjen bij eenen *Ierfchen* of *Albanifchen* Hond (1). Maar het verfchil van lengte der Volkeren zelve, die den Aardbol bewoonen, is, zelfs bij de vergelijking der beide uiterften, zeer gering, daar de kloekfte Volkeren uiterlijk zes voeten haalen, en de kleinften niet veel onder de vier voeten worden bevonden (2). De *Patagoniërs*, die den zuidoostlijken hoek van *Zuid-America* bewoonen, worden wel door zommige Reizigers voor nog grooter van gefalte opgegeven, en tot zeven voeten,

ja

(1) BUFFON *Nat. Hift.* D. XVIII. bl. 211-213.

(2) ZIMMERM. f. 60.

ja zelfs daarboven, gebragt: maar de vergrooting is reeds lang opgemerkt, met welke men thands den spot drijft, even als met de Reuzen van twaalf voeten op het *Paasch-Eiland* door ROGGEVEEN ontmoet, terwijl BEHRENS ze terstond slechts kloek van gestalte noemde (1), en derzelve lengte nu onlangs op vijf voeten en vier duimen van *Parijsche* maat is terug gebragt (2). De *Esquimos* of *Quimos*, die het binnenste van *Madagaskar* bewoonen, worden daar tegen op vier voeten lengte gesteld; gelijk ook alle de bewoners van den *Noorderpoolcirkel* deze maat weinig te boven gaan (3). Tusschen deze uitersten, die slechts het verschil maaken van éenen voet onder of boven de gemiddelde lengte van vijf voeten, welke genoeg de gestalte der meeste Menschen be draagt, vindt zulk eene Eenpaarigheid der Volkeren en bloote Verscheidenheid der Enkelden plaats, dat men ten dezen aanzien zelfs geene schif-

(1) BLUMENB. bl. 219-224. ZIMMERM. f. 61-63. BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 277 en volg.

(2) *Reize van DE LA PEROUZE*. D. I. bl. 126, 127.

(3) ZIMMERM. f. 65. BLUMENB. bl. 224-226. BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 273 en volg.

fchiftingen des menschlijken geslachts heeft ondernomen (1).

Gehcel anders is het met de Kleur gelegen van den Mensch in onderscheidene gewesten der Aarde. Ook hier is wel die zelfde speling der Natuur, die ontelbaare Verscheidenheden maakt tusfchen de sneeuwithe blankheid van een *Europeesch* Meisjen en de koolzwartheid van eene *Senegambische Æthiopin*, en die met veelen dier Verscheidenheden dartzelt onder dezelfde Landgenooten, terwijl bij veelen het Vrouwelijke geslachtenaanmerklijk verschilt bij het Manlijke, naar gelang van de mindere of meerdere beschaaving der Volkeren: hier echter laten zich de bewooners van verschilende gewesten algemeener onderscheiden en wel in vijf Hoofdsoorten, wat alleen de Kleur van huid betreft. De *witte*, meestal met roode wangen, welke men zelden in de andere Soorten waarneemt, aan de *Europeërs* en nabuurigste *Asiaten* gemeen, is de eerste. De *geele* of *olijfkleurige*, den *Mongolischen* Volkeren bijzonder eigen, maakt de tweede uit. De *koperkleurige* of *roestkleurige*, niet ongelijk aan de kleur van ka-

(1) LUDWIG § 108. ZIMMERM. f. 71.

kancel of run, welke de kleur is der meeste *Americaansche* Volkeren, bepaalt de derde, De vierde wordt de *taankleurige* genoemd, en toegeschreeven aan den *Maleischen* stam en *Zuidzee-Eilanders*, zijnde dezelve eene tuschenkleur van nieuw *Mahognij* hout en kruidnagels of kastanjes. De vijfde is de *zwarte* of *roetkleur*, bij zommige *Æthiopiërs* pikzwart, maar den *Æthiopiërs* niet alleen eigen, en, even als alle de andere kleuren door eene menigte van kennelijke schaduwingen nog duidlijk genoeg te onderscheiden (1).

Veel fijnere onderscheiding vorderen de Verscheidenheden in de menschlijke Gedaante, vooral van het Aangezicht, het welk de wijze Schepper der natuur zoo bestendiglijk doet ver-

(1) BLUMENB. bl. 106, 107. LUDWIG §. 94. De *Leucopathia*, de kleur der witte negers, ook *Blaffards* genoemd, wordt hier in geene aanmerking genomen, wijl dezelve eigenlijk aan eene ziekelijke gesteldheid wordt toegeschreeven. — BLUMENB. bl. 236-242. Even min hebben wij hier van den gevleekten huid willen gewaagen, wijl ook deze of aan bloote spelingen der Natuur of aan ongeregelheden in de werkingen van den huid zelven zijn toeteschrijven. Zie voords hierover BUFFON *Nat. Hist.* D, XVIII. bl. 303 en volg. en de wederlegging van deszelfs gevoelen bij BLUMENBACH. bl. 133.

verschillen, dat het gansche Menschdom geacht kan worden uit zoo veele geheel eigene omtrekken te bestaan, als 'er schier Enkelden in hetzelfde geteld worden. Hoogstzeldzaam is hier eene volkomene gelijkheid bij de sterkste zweeming naar elkanderen. Allerleije afwijkingen en naderingen, zoo wel onder Landgenooten en Bloedverwanten, als onder verschillende Gewestbewoners, schijnen zelfs hier opzetlijk alle bepaalde schifting te hebben willen vrijdelen. Van hier dan ook het willekeurige en onvoldoende tevens, 't welk 'er in alle bepaalde Soortschiftingen voor bijzondere Volkeren moet plaats hebben, welken wij echter willen opgeven.

Het haar verschilt zeer veel in kleur en lengte en gestalte. Het is blond en verbleekt tot in het geele en witte, of verhoogt zich tot het roode of bruine: of het is zwart en schaduwet zich van het kastanjebruine tot het pikzwarte. Het is lang en golvende of sluijk; of kort en daar bij gekruld of wel gekroest. Op het gevoel is het hard en wreed, of zacht en fijn, waarbij het den schedel nog dun of dik bedekt. Lang en sluijk is het meestal in *Nieuw-Zeeland*, *Nieuw-Holland*, *America* en bij de meeste *Europeërs*, kort en kroes bij de *Negers*, *Italianen*, *Spanjaarden* en andere-

deren, doorgaands hard en wreed bij hun die zwart haar hebben, als de *Calmukken* en *Mongolen*, zacht en fijn bij de blonden (1). Naar deze verdeeling laten zich echter geene Volkeren volkomen onderscheiden, daar men *Æthiopische* stammen met lang nederhangend, en koperkleurige Volkeren met kort negerhaar heeft ontmoet (2). Ook is het wanbegrip wegens baardlooze Volkeren reeds even zeer verworpen (3), als dat der uitzondering van andere Volkeren op de maandlijksche regelen der Vrouwen (4).

De regenboog van het menschelijke oog, die in hemelsblauw, in donkerbruin en in zwartachtig bruin kan worden onderscheiden, en doorgaands met het blonde, brune of zwarte haar in overeenstemming wordt bevonden, bepaalt zich mede geenzins in diervoege tot bijzondere Volkeren, dat onder de meesten derzelve niet alle de onderscheidingen der opgenoemde kleuren zouden aangetroffen worden,
 schoon

(1) LUDWIG § 117-120.

(2) BLUMENB. bl. 145, 146.

(3) LUDWIG §. 123. BLUMENB. bl. 265.

(4) BLUMENB. bl. 45 en 267. VIREY *Hist. Nat. du genre Hum.* T. 1. p. 336.

schoon echter de eene meer nationaal, dan de andere, te achten is (1).

Den ganschen omtrek van het menschelijke gelaat schift men in vijf Soorten. Onder dezelve brengt men de ontelbaare Verscheidenheden, die, zoo zeker als zij de Enkelde menschen in het zelfde volk, geslacht en huisgezin naauwkeurig onderscheiden, even duidlijk in het oog vallen als algemeene kenmerken der Volkeren, bij wien men echter wederom op den verafgelegensten afstand zomtijds de grootste gelijkheid van perzoonen niet slechts, maar zelfs van nationale gelaatstrekken, vindt. Het eironde gelaat, met een platachtig voorhoofd, een dunnen, weinig geboogen neus, nergens uitpuilende wangen, kleene mond, met een weinig vooruitstekende lippen en eene ronde volle kin wordt gehouden voor de Middenfoort. De eene Afwijking van deze, naar onze begrippen van evenredigheid gehouden voor den schoonsten omtrek, is het breede en platte aangezicht, met wijd van een staande en zich weinig openende oogen, ingedrukten neus, bijna bolronde en uitpuilende wangen, en een weinig vooruitstekende kin,

(1) BLUMENB. bl. 149-151.

kin, deze is den *Mogolischen* volkeren meest gemeen. De andere Afwijking heeft het aangezicht wel breed, maar niet plat noch ingedrukt, zelfs sterk vooruitkomende van ter zijde gezien, doch met een kort voorhoofd en gezonkene oogen; zoo als men hetzelfde bij de meeste *Americaanen* aantreft. De twee Uitersten eindlijk, in welken deze Afwijkingen lopen, zijn het smalle; beneden uitstekend; aangezicht, met een bultig gewelfd voorhoofd; meer uitpuilende oogen, eenen dikken, in de bolle wangen schier wegvloeienden neus, gezwollene lippen, vooruitstekende kaakenbeenderen en opgetrokkene kin, welk alles der *Æthiopier* bijzonder eigen is; en het min smalle aangezicht, benedenwaards wel min of meer vooruitstekende, doch met duidlijker uitkomende deelen, inzonderheid met een vollen, breed-uitlopende en zwaar gebolden neus; doorgaands aan den *Maleischen* stam eigen (1), maar, even als de overige Soorten; zoo weinig voltrekt en eenig eigen aan dien stam, dat de opgave alleen dezer Hoofdsoorten ons terstond veele bekende gelaatstrekken uit ons eigen land moet hebben te binnen gebragt, bij
wief

(1) BLUMENB. bl. 151-157:

wier befchouwing men juist daarom gewoon is zoo oplettend te verkeeren, wanneer men flechts eenige oefening der gelaatskennis heeft, tot welke LAVATER de laafte handleiding heeft gegeven (1).

Maar is men met dezelve eenigzins bekend, dan weet men tevens, dat het ftelzel der beenderen een volftrekte grondflag is van alle Gelaatkunde (2), wjl de vorm der bekeneelen de fchier onwrikbaare grondlijn van van het gelaat zelve is, op welks fpiere alleen de ziel die werking doet, welke aan den fchranderen opmerker haare tegenwoordige of wel doorgaande gefteltheid ontdekt. En hier voorzeker fchijnt het onderzoek, bij het eerfte overzicht der verzamelde bijzonderheden,

(1) Zie het geen LAVATER zegt over *Nationaale Phijffognomiën*. D. II. bl. 96, 97. Men is arm aan *Nationaale Phijffognomiën* zegt OCKERSE, *Charakterkunde*. D. III. bl. 95-99. „ Daarvan echter is die geduurige wemeling en gefladige variatie van oneindig kleene en verfchillend gecombineerde proportiën de natuurlijke oorzaak:” welke w. DE VOS zoo wel heeft doen opmerken. *Verhand. voor het Stolp. leg. over de geëardheid der volkeren*. bl. 137. uant.

(2) LAVATER. D. II. bl. 101, 102. BLUMENB. bl. 170, 171.

den, al zeer ver te zijn gegaan. Hoe verbaast en verheugt men zich niet over den schat, dien BLUMENBACH hier toe mogt verzamelen, wanneer men twee-en-tagtig bekkeneelen door hem in zijn kabinet vindt opgeteld (1): en — hoe billijkt men echter, wanneer men deze groote lijst van naderbij beschouwt, de juiste aanmerking, dat drie of vier koppen niet genoeg zijn, om gansche Natiën te beoordeelen, daar toch blijkbaar bij dezelfde Natiën de grootste verscheidenheden en bij de verschillendste Natiën de naauwste naderingen van bijzondere perzoonen plaats hebben (2). Ondanks deze ontelbaare schaduwingen in den vorm der bekkeneelen, en deze veelvuldige verscheidenheden onder dezelfde Landgenooten of naderingen van de wijdst afgelegene Aardbewooners, heeft men het echter gewaagd, ook dien vorm in bijzondere Soorten te onderscheiden, en is men in zekeren zin geslaagd, om dezelve met eeni-

(1) BLUMENBACH. *Lijst van het kabinet diens Schrijvers.*

(2) W. DE VOS ter aangehaalde plaats. — Zoo had FEENOU, op de *Vrienden - Eilanden* te huis behoorende, meer van de *Europische* trekken, dan COOK immer iemand op dezelve had gezien. *Cook Reize.* D. IX. bl. 98.

eenige doorgaande bestendigheid aan bijzondere Volkeren toeteschrijven. De middelen, ter hand genomen, om de onderlinge verscheidenheid der bekkeneelen wel waartenemen, zijn zelve echter onderscheiden.

CAMPER, die de eerste man genoemd mag worden in dit vak, vond eenen gelaatstlijn uit, dien hij van het meest vooruitstekend gedeelte des voorhoofds boven den neus trok tot den uitersten rand der tandkasfen van de bovenkaak, alwaar dezelve eenen anderen lijn sneed, die door den gehoorweg en den bodem van den neus liep, zijnde de hoek, dien beide deze lijnen in het punt hunner vereeniging maaken, in zijn oog, de juiste maat van het verschil der bekkeneelen der Dieren zoo wel, als der verschillende Volkeren van den Aardbodem. Bij den Aap werd deze hoek nooit grooter bevonden, dan van 42° tot 58°; bij den *Neger* en *Calmuk* hield dezelve reeds 70°, bij den *Europëer* 80°; terwijl hij in de *Grieksch-Idealen* van 90° tot 100° hield (1). LAVATER begreep echter weldra, dat men de hoofdschedels moest beschouwen in allerlei houding en zich niet eeniglijk be-

paa-

(1) LUDWIG §. 168. BLUMENS. bl. 173-175.
I. DEEL. D

paalen tot deze richting (1): schoon hij zelf voor zijne schaduwbeelden eene bijzondere maat opgaf, bestaande uit twee evenwijdige lijnen, waarvan de eene loodrecht nedervalt ter plaatze, waar het hoofdhaar of de kruin begint, en de ander wordt getrokken over den uitersten top van den neus (2).

DAUBENTON wilde eeniglijk gelet hebben op de plaatsing van het zoogenaamde groote gat des agterhoofds, (*foramen magnum*) het welk in zijne oogen de Menschen het kenmerkendst onderscheidde van de Dieren (3). BLUMENBACH vond eindelijk, om de *Nationaale* kenteekenen der bekkeneelen te bepalen, eenen kruinsregel uit, dien hij bekwam, door onderscheidene bekkeneelen, met de onderkaaken 'er bij en met de wangbeenderen *horizontaal* naar boven gericht, naast elkanderen te leggen, en ze alzoo van agteren over den kruin te beschouwen, waardoor de breedheid of smalheid, langwerpigheid of rondheid van het geheel zoo wel, als het uitpuilende of weggezonzene der bijzondere deelen,

(1) LAVATER D. II. bl. 113, 114, 115.

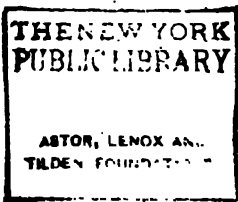
(2) LAVATER D. II. bl. 190-197.

(3) LUDWIG §. 168.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.

len, waar over de gelaatslijn van CAMPER niet gaat, in het oog vallen, met den hoek tevens, die volgens dien lijn van ter zijde wordt gemaakt (1).

Volgens deze laatste wijze van vergelijken zijn de verscheidenheden ten dezen aanzien door hem gebragt tot de volgende vijf Soorten. Het bijna bolronde bekkeneel met een vrij vlak voorhoofd, smalle wangbeenderen, zonder eenige uitpuiling, en van het uitsteekzel des voorhoofds boven den neus tot over de cirkelronde en schier rechtstandige tandkasfen een weinig nederwaards aflopende, maakt zijne *Middenfoort* uit en is de grondslag der *Georgische* schoonheid. — Het meer vierkante hoofd, met uitwaards stekende wangbeenderen, die overigens met de weinig opwippende neus beentjens schier in het zelfde *horizontaale* vlak liggen, met smalle neusgaten, slechts weinig uitgeholde kaakbeens-groeven, vooruitstekende kin, en voorwaards stomp staande doch boogswijze lopende tandkasfen, is het eene *Uiterste*, 't welk zich van de gestelde *Middenfoort* verwijdert, en wordt de *Mongolische* geheeten. Het andere heeft eenen smal-

len

(1) BLUMENB. bl. 176, 177.

Ien terzijde ingedrukten kruin, een bultig gewelfd voorhoofd, voorwaards uitpuilende wangbeenderen, breede neusgaten, de kaakbeensgroeve agter de benedenste gaten der oogholten diep gevoord, vooruitstekende kinnebakken, langwerpige tandkasfen, eene groote en sterke onderkaak, gelijk meestal het ganfche bekkeneel dik en zwaar is, welk alles den *Æthiopiër* meer eigen is.

Tusfchen de bepaalde Middenfoort en de twee opgegevene Uiterften, liggen bij hem nog twee Tusfchenfoorten, waarvan de eene wel breede maar meer boogsgewijze wangbeenderen heeft dan de *Mongolifche*. Bij deze foort zijn de oogholten meestal diep, doch het voorhoofd en de kruin doorgaands door kunst gevormd, terwijl het bekkeneel vrij ligt is, welke Verfcheidenheid de *Americaanfche* mag heeten. Tusfchen de *Georgifche* en *Æthiopifche* fchijnt eindlijk de *Maleifche* in te vallen, met een vrij fmal bekkeneel, een weinig bol voorhoofd, niet uitpuilende wangbeenderen, een weinig vooruitstekende bovenkaak, terwijl de opperhoofdsbeenderen ter zijde uitpuilen (1).

Ten

(1) BLUMENBACH, bl. 178-182.

Ten aanzien der overige deelen van het menschlijke gestel heeft de opmerkzaamheid wel een aantal van verscheidenheden gevonden; maar ze geenzins of uiteenlopend of standvastig of beslisschend genoeg bevonden, om ze in Soorten te rangschikken of ze nationaal te verklaren. Alzoo heeft men in zommige bekkeneelen de snijtanden van boven stomp en kiesvormig in plaats van scherp en beitelachtig bemerkt, en daarbij aan eene onderscheiding van raauw vleesch etende Volkeren gedacht (1); alzoo heeft men in den stand en richting der ooren eenige verscheidenheid bespeurd, en den *Indiaanen* een weinig hooger geplaatste, den meesten wilden Volkeren een weinig vrijer van het hoofd staande ooren toegeschreeven, welke laatste echter, even als zoo veele andere kunstbewerkingen aan de oorlellen toegebracht, de hand der Opvoeding meer, dan die der Natuur kenmerken (2). Dus schijnt men ook alleen aan de Gewoonte, en niet aan de Natuur, de zeer lange en slap hangende borsten der vrouwen bij eenige wilde volkeren te moeten toeschrijven, bij wien de moeder haaren zuigling zoogt,

(1) BLUMENB. bl. 194-199.

(2) BLUMENB. bl. 201-203.

zoogt, zonder denzelfen van haaren rug te nemen: terwijl de zucht om te behaagen elders den omtrek der borsten schier willekeurig weet te vergrooten of te verkleenen (1). De laatste kunstgreep neemt ook de voeten in beheer bij de *Chineezen*, terwijl houding, gewoonte en onmaatige arbeid blijkbaaren invloed hebben op de richting en dikte der beenen (2), die echter bij de *Indiaanen* langer, bij de *Mongolen* korter worden waargenomen. Kleene handen en voeten worden bij de *Indiaanen*, *Chineezen*, *Kamschatdaalen*, *Esquimos*, *Peruaanen*, *Nieuw-Hollanders* en *Hottentotten* opgemerkt, maar tevens of aan kunstbewerking of aan gebrekig voedzel toegeschreeven (3). De zwarten eindlijk zijn zoo wel voor het manlijke als vrouwelijke geslacht meermaalen met eene voorkeur verwaardigd, welke de ontucht alleen kent,
doch

(1) BLUMENB. bl. 203-207.

(2) Zoo bevindt men de menschen van *Van Diemensland* schier allen met dunne kromme beenen en dikke knieën, dien men aan het op de hurken zitten in hunne Kanos en aan het gering gebruik hunner beenen toeschrijft. — *Aant. van FORSTER* op *COOKS Reize*. D. II. bl. 294.

(3) BLUMENB. bl. 210-215.

doch de eerbaarheid zelfs niet opmerkzaam wil gemaakt hebben (1).

Gemaklijker is het echter gevallen, de verscheidenheden van bijzondere deelen of in bijzondere opzichten aan te geven, die bij de Enkelden van het menschlijke geslacht plaats hebben, of meer eigen aan bijzondere Volkeren zijn, dan nu alle die Verscheidenheden te zamen te nemen en daarnaar het menschlijke Geslacht zelve in bepaalde Soorten te onderscheiden, wijl die verscheidenheden zich op zoo veelvuldige wijzen vereenigen of afzonderen bij de Volkeren zoolwel, als bij de Enkelden, dat intons oog door niets duidlijker de éénheid van het menschlijke Geslacht wordt aangetoond, dan door de veelvuldige en telkens verworpene voorlagen, om het zelve in doorgaande verdeelingen te brengen. LINNÆUS volgde de verdeeling der Waereldkaart van zijnen tijd, op welke men het thands bekend geworden vijfde gewest niet vond. GOLDSMITH onderscheidde zes verscheidenheden, onder welken hij de Poolbewoners, de *Tartaren*, de *Australiërs*, de *Negers*, de *Americaanen* en *Europeërs* bragt.

ERX-

(1) BLUMENB. bl. 207-210.

ERXLEBEN hield het zelfde getal, maar noemde de *Laplanders*, *Tartaren*, *Asiaten*, *Europeërs*, *Africaners* en *Americanen*. De jonge HUNTER lettete enkel op de Kleuren der huid, en bragt alle Volkeren onder zeven Kleuren te huis, dien hij zwart, zwartachtig, koperkleurig, rood, geel, geelachtig en wit noemde (1). KANT nam deze Kleurverdeeling over, maar bepaalde zich tot wit, zwart, geel en koperkleurig. MEINERS neemt de Schoonheid ten regel en verdeelt het gansche Menschdom in schoon en leelijk: de schoonen zijn bij hem blank, de anderen donker van kleur, en onder de eerste Soort telt hij dan de *Celtische*, *Sarmaatse* en *Oostersche* Volkeren, onder de laatste het overige Menschdom. KLUGEL onderscheidt vier Stammen en let alzoo op de bloote Afkomst der Volkeren. LEIBNITZ, METZGER,

BUF-

(1) 1. De *Africanen* onder de *Linie*, die van *Guinea* en *Batavia*. 2. De noordlijke *Africaansche* *Mooren* en *Hottentotten*. 3. De *Indianen*. 4. De *Americanen*. 5. De *Tartaren*, *Persen*, *Arabiërs*, *Africanen* aan de *Middellandsche Zee*, en *Chineezen*. 6. De Zuidlijke *Europeërs*, *Siçiliërs*, *Abijsniërs*, *Spanjaarden*, *Turken*, *Samojeden* en *Laplanders*. 7. De overige *Europeërs*, *Zweden*, *Deenen*, *Engelschen*, *Duitschers*, *Poolen*, *Kabardinskens*, *Georgiërs* en *Mingreliërs*.

BUFFON, ZIMMERMAN, DE LA CROIX en anderen hebben allen zoo veele verschillende verdeelingen, die echter meer of min met de opgenoemde overeenkomen (1). BLUMENBACH, ook hier aan zijne wijze van voorstelling getrouw, heeft de Schoonheid naar de *Europeesche* bevatting ten grondslag gelegd zijner verdeeling in twee Uitersten, ééne Middenfoort en twee Tusschenfoorten tusschen deze en de Uitersten zelve. Zijne Middenfoort is de *Caucasische* met blanke kleur, roode wangen, donkerbruin of blond haar, bolrond hoofd, eirond gelaat, platachtig voorhoofd, dunnen, ligtgeboogen neus, kleenen mond, loodrechte snijtanden, uitkomende lippen en ronde kin. De *Europeërs*, (*Laplanders* en *Turken* uitgezonderd), de westlijke *Asiaten* tot aan de Rivieren de *Obi* en de *Ganges* en tot de *Caspische Zee*, benevens de inwooners van het noordlijkste *Africa* worden door hem tot dezen Stam-vorm, van het menschelijke Geslacht, gelijk hij dien noemt, te huis gebragt. Daartegen staat aan de eene zijde bij hem over de

Mon-

(1) LUDWIG §. 303-307. 309-311. VIREY
Ilist. Nat. du genr. Hum. T. 1. pag. 151. suiv.
 BLUMENB. bl. 253-258.

Mongolische, met geele kleur, zwart, stroef, recht neêrhangend en ijl haar, vierkantig hoofd, breed, plat, ingedrukt aangezicht, wijd en vlak van een staande en kleene oogen, terzijde uitpuilende wangen en vooruitstekende kin, tot welke bij hem de overige *Afiaten*, (behalven de *Maleijers*) de *Finlanders*, *Laplanders* en noordlijkste *Europeërs*, als mede de noordlijkste *Americanen* behooren. — Aan de andere zijde maakt de *Æthiopische* het Uiterste uit, meer of min zwart van kleur, met zwart gekroesd haar, een smal ter zijden ingedrukt hoofd, bultig voorhoofd, voorwaards uitstekende wangbeenderen, uitpuilende oogen, dikken, met de wangen ineenvloeienden neus, vooruitstekende tanden, dikgezwollene lippen, opgetrokkene kin en veelal gekromde beenen, tot welke Soort alle de *Africanen*, behalven de *Noordlijke* alleen, behooren. — De *Americaansche* Verscheidenheid, tuschen de *Mongolische* en *Caucasische*, onderscheidt zich door den koperkleurigen huid, zwart, stroef, rechtneêrhangend en ijl haar, een kort voorhoofd, meer ingevallene oogen, wel platgedrukten, maar toch uitkomenden, neus, en over het geheel door een wel plat en breed aangezicht, maar, van ter zijde gezien, met

met sterk uitkomende deelen. Alle de *Americanen*, behalven de *Esquimos*, worden tot dezelve gebragt. — De *Maleische* Verscheidenheid eindlijk, met taankleurige huid, zwart, zacht, gekruld, dik haar, een tamelijk smal hoofd, eenen breed uitstaanden en zwaar geknopen neus, een weinig vooruitstekende bovenkaak en, van ter zijde gezien, alzins wel genoeg uitkomende, bevat bij hem de *Zuidzee-Eilanders*, de bewooners van de *Marianen*, *Philippinen*, *Molukken* en *Sundrische* Eilanden, als mede die van het Schier-Eiland *Madagaskar* (1).

LINNÆUS heeft bij zijne verdeelingen tevens acht geslagen op de Zeden der Menschen. Maar wie gevoelt het gewaagde zijner onderscheiding niet, wanneer hij met een enkel woord zegt: „de *Europeër* wordt door Inzettingen, de *Afsaat* door Gevoelens, de *Africaan* door Willekeur, de *Americaan* door Gewoonten geregeerd (2)?” — Een *Critisch* Wijsgeer heeft onlangs de Menschen onderscheiden in vijf Soor:

(1) BLUMENB. bl. 244-253 en 259-274.

(2) Zie over dergelijke karakter-bepalingen de aanmerkingen van W. DE VOS *over de geaardheid der Volkeren*. bl. 143 en volg.

Soorten van Zedenlijkheid. Zijne Hoofdsoort is die der *Redenlijkheid*, die zich waarheid en recht ten doel stelt. Haare wederzijdsche Uitersten zijn de *Zinlijkheid*, die door lust en onlust wordt beheerscht, en de *Kloekzinnigheid*, die alleen op belangen let. Tusschen deze Uitersten heeft hij ook twee Tusschensoorten weten te vinden in de *Vernuftelingen* of luiden van versijnden smaak aan den eenen, en in *Meetkunstigen* of bloote minnaars der afgetrokkene waarheid aan den anderen kant (1).

Maar hier voorzeker roept Gij, waarde Lezer, mij terug van breeder opgave der willekeurige verdeelingen, welke, even als die der *Temperamenten*, nimmer zoo volstrekt alleen staan of aanwezig zijn, maar in zoo ontelbare Verscheidenheden der Enkelden van elkanderen, ja van zich zelven op onderscheidene tijden, uitloopen, dat het *zoo veele hoofden, zoo veele zinnen* in het eene en andere nog veel te zwak is, om het duizendvormige van eenen ieder onzer in slechts onderscheiden stand en toestand, naar gelang van zedenlij-

(1) L. G. BEKEND *disfert. ad legat. Stolp. de diversâ nationum indole &c. pag. 179, 180.*

lijke verbetering of verbastering aan den eenen, en van gezondheid en welvaart of ziekte en wederspoed aan den anderen kant, uit te drukken.

Herzien wij dan met eenen enkelen opslag van het oog het ineenvloeiende, afwisselende, en onstandvastige van alle de Verscheidenheden onzes Geslachts, en letten wij daarbij op het willekeurige, onvoldoende en niet min veelvuldige der schiftingen en scheidingsen, welken de Geleerden, enkel ten hunnen eigen behoeve, gemaakt hebben, dan is dit overzicht alleen aanleidelijk genoeg, om ons alhier de volkomenste Eénheid in de grootste Verscheidenheid te doen vinden, dat is om de vraag „ of alle Menschen wel Schepzelen zijn van ééne Soort?” volkomen bevestigende te doen beantwoorden.

De tegenspraak van zommigen, die door het zelfde overzicht der veelvuldige Verscheidenheden des menschlijken Geslachts tot een ontkennend antwoord geleid worden, hoofdzaaklijk, om dat hun oog meer let op de Uitersten en daarbij alle schaduwingen en naderingen der Tusschensoorten voorbij ziet, vordert nogthands, dat wij ook andere gronden ter bevestiging van dit gevoelen zoeken.

De leer onzer Heilige boeken levert ons de-

dezelven wel op, daar zij het gansche menschelijke Geslacht uit éénen bloede, van een éénig Menschen-paar afkomstig noemt: maar wie zou het waagen een Natuurkundig onderzoek door Hemelgezag te beslischen in eenen tijd, wiens meestgevorderde verlichting doorgaands in het stoutste ongelooft gesteld wordt, en waarin het beroep op zulk gezag voor een bewijs van onvermogen kon geacht worden (1)? Eén gezag nogthands bezit de Heilige Schrift, het welk door den koensten zelven aan haar niet kan betwist worden, dat naamlijk der hooge Oudheid haarer geschiedkundige berichten, bij welke geene anderen haalen, dan tot op eenen afstand van verscheidene eeuwen: en alzoo is ten minsten het gevoelen der Eénheid van ons Geslacht dat tevens der hoogste oudheid (2).

Uit die zelfde bron wordt de eerste geschiedenis geput der verspreiding van het Menschdom over de geheele Aarde, terwijl de eerst volgende Geschiedschrijvers der *Grieken* vol zijn van de verhaalen der lotgevallen en stich-

(1) FORSTER, *Bemerkungen auf zeinen Reise um die Welt.* f. 226, 227.

(2) LUDWIG §. 327.

richtingen van *Ægyptische* en *Phœnicische* Volkplantingen, en na hun alle Geschiedenisfen der Volkeren aanvangen met oorkonden van afstammingen en verhuizingen, tot dat de laaterre Geschiedenisfen zelve veelvuldige getuigenisfen leveren van gansche verwandelingen der Volkeren, verbasteringen van Geslachten en onophoudelijke vermengingen van vreemde Natiën. Dit beloop der gansche Geschiedenis, hoe zeer haar aanvang overal in de duisterheid van het fabelachtige verdwijnt, stemt volkomen overeen met het noodzaaklijk gevolg uit het gevoelen wegens de éénheid van afkomst, dat 'er alzoo, naamlijk, eene geduurige verbreiding des Menschdoms over de Aarde moet hebben plaats gehad. Maar zou die verbreiding, nu zoo vreedzaam geschied in de vroegste tijdperken, wel ooit eene guldene eeuw van vrede der Volkeren hebben toegelaten, indien zich verscheidene Grondstammen, bij de onderstelling van meerdere Menschensoorten, te gelijk hadden moeten uitbreiden?

De gelijkheid van het inwendige gestel der Menschen, hoe zeer, zelfs in de Uitersten, van gestalte en gedaante verschillende, — eene gelijkheid, welke de naauwkeurigste Ontleedkundigen bevonden hebben, en die den grond gelegd

legd heeft tot de algemeenste *Phijfologie* voor het ganfche menfchelijke Geflacht, is een derde en nog al duchtiger grond voor de genen, die met eigene oogen willen zien, dat de Mensch overal Eén is (1).

De gelijkheid tevens van aanleg in alle Menfchen tot redelijkheid en zedenlijkheid, derzelve algemeene vatbaarheid voor befchaaving, derzelve eenpaarigheid in zekere bevattingen wegens een Opperwezen en wegens eenige uitzichten na den dood, — hoe oneindig veele graaden op deze fchaal van vergelijking ook gevonden mogen worden, — zijn wel min in het oog vallende, maar geenzins min beflifchende gronden voor volftrekte Eénheid bij de hoogfte Verfcheidenheid in ons Geflacht, welke gronden zelve ook dan niet weinig uitkomen, wanneer men op de enkele uitmuntende Menfchen

(1) LUDWIG § 331. „Tot huid, haar en hoofdfchedel bepaalt zich alle onderfcheiden karakter der Volkeren dermaale, en zoo geheel volftrekt, — zegt w. DE VOS, — dat de fchranderfte Ontleetskundige in een Lijk, aan het welk de huid ganfchelijk afgeftroopt was en het hoofd met een kleed bedekt werd, niets hoegenaamd zou kunnen ontdekken, waaruit hij wegens den landaard des Overleedenen zelfs het allergeingfte in ftat zou zijn te giften.” *Over de geaarteheid der Volkeren.* bl. 136.

I N L E I D I N G. 67

fchen bij de ruwste Volkeren let en dezelve met den laagsten rang der beschaaving en verlichting bij de verfijndste Natiën vergeelijkt (1).

Het meest klemmende en voldingende bewijs voor de éénheid van het menschlijke Geslacht wordt echter in de Vermengbaarheid van het zelve gesteld, zoo dat zich de Uitersten zelve door de voortteeling laten vereenigen, en slechts nieuwe Verscheidenheden voortbrengen, tusfchen welken nieuwe Vermengingen kunnen plaats hebben, die alzoo met luide stemmen spreken voor de Eénheid van het gansche, schoon nog voor veele Verscheidenheden vatbaare; Geslacht (2).

Ner-

(1) LUDWIG, § 333.

(2) LUDWIG §. 334. Men levert zelfs de volgende Tafel van de Vermengingen der Verscheidenheden van het menschlijke Geslacht, wier naamen meestal *Spaansch* of *Portugeesch* zijn, als zijnde de bedoelde Verscheidenheden het eerst door deze Volkeren gerangschikt.

E E R S T E V E R D M E N G I N G :

Europeërs. met	}	<i>Ethiopiërs</i> <i>Indianen</i> <i>Americanen</i>	} geven	}	<i>Mulatten.</i> <i>Mestisen.</i> <i>Mestinden, Mestisen</i> <i>of Maheluckens</i>
----------------	---	---	---------	---	---

Ethiopiërs met *Americanen* geven *Zambo's*, ook *Lobo's* en *Mulatten* genoemd. Deze allen nemen eenemiddenfoort aan van ge-

I. DEEL.

E

laaf

66 INLEIDING.

Nergens toch duldt de Natuur eene voortgaande verbastering der Soorten, welken zij ken-

laat en kleur: de *Mulatten*, meest allen met zwart gekroest, de overigen met nederhangend, haar.

TWEEDE VERMENGING.

Mulatten } onderling met elkanderen geven { *Casque's.*
Zambo's } { *Cholo's.*

Europeërs met { *Mulatten* } geven { *Terceronen* of *Morisco's*
 { *Mestifen* } { *Castifen.*
 { *Mestinden* } { *Quatralyo's.*

Ethiopiërs met *Mulatten* geven *Grifo's* of *Gabro's.*

Americanen met { *Mestinden* } geven { *Tresalvo's.*
 { *Zambo's* } { *Zambaigo's.*

Bij deze Verscheidenheid is slechts één derde tegen twee derde van het oorspronkelijke vermengd.

DERDE VERMENGING.

Europeërs met { *Terceronen* } geven { *Quarteronen* of *Alyino's*
 { *Castifen* } { *Postifen.*
 { *Quatralyo's* } { *Octayonen.*

Terceronen met *Mulatten* }
Mestifen met *Quarteronen* } geven { *Saltatras.*
 { *Grifo's* met *Zambo's* } { *Coijoten.*
 { *Mulatten* met *Zambaigo's* } { *Giyero's.*
 { } { *Cambujo's.*

In de eerstgenoemde Vermenging is de verbastering slechts voor een vijfde gedeelte; bij alle de overigen is de verscheidenheid minder te bepalen.

VIERDE VERMENGING.

Europeërs met { *Quartenonen* } geven { *Quinteronen.*
 { *Octayonen* } { *Puchuetas.*
 { *Coijoten* } { *Harnizo's.*

Mulatten met { *Cambujo's* } geven { *Albarasfado's.*
 { *Albarasfado's* } { *Barzino's.*

kennelijk onderscheiden heeft. De eerste Vermengingen derzelven onder de Dieren brengen over het algemeen Gedrochten voort, tot onvruchtbaarheid gedoemd, dien de eigenzinnigheid der menschen mag vermenigvuldigen, door zulke vermengingen te bevorderen of liever te dwingen, maar die in derzelver eigene bastårdfoort onvruchtbaar blijven, en alzoo, zonder nieuwe verkrachtingen der natuur door menschlijken moedwil, ook uitsterven (1).

Na

In deze laatste Vermenging heeft het onvermengde of minstvermengde reeds zoo zeer de overhand, dat 'er nauwlijks eenige verbastering meer bemerkt kan worden. — BLUMENBACH bl. 124—130. VIRREY *Hist. Nat. du genre Hum.* T. 1.

(1) DE BUFFON behandelt in het eene gedeelte van zijn werk dit gevoelen als een vooroordeel: (*Nat. Hist. D.* xv. bl. 14. volg.) maar in het andere als eenen grondregel der Natuur, en dringt zoo sterk als iemand dit bewijs aan vóór de volstrekte éénheid van ons geslacht. (*Nat. Hist. D.* iv. bl. 186—191.) De verscheidenheden in het geslacht der Honden zijn zeer veel grooter, dan in dat der Menschen, zo dat hun niets gemeens overig zij, dan alleen hun inwendig maakzel en het zelfde vermógen van onderlinge voortteeling, welk laatste het alleen blijkbaar maakt, — volgens denzelfden BUFFON, — dat zij allen niet dan eene en dezelfde soort uitmaaken. (*Nat. Hist. D.* v. bl. 113.) „Zonder vooroordeel,

Na het aanvoeren van alle deze gronden, voor de volstrekte Eénheid van het menschelijke geslacht, ondanks deszelfs veelvuldige, maar meest in een lopende, Verscheidenheden, zou nu de laatste vraag: „van waar echter die veelvuldige Verscheidenheden, wier uitersten nogthands zoo aanmerklijk verschillen;” of wel geheel onbeantwoord kunnen blijven, of slechts met een bloot beroep op de spelingen der Natuur afgaweezen worden. Maar deze vraag laat zich volkomen beantwoorden; en dit antwoord bevestigt niet slechts het reeds opgemaakt besluit ten vollen: maar toont tevens het hoogste belang aan voor de Menschkunde, om den Mensch overal op den aardbodem naauwkeurig te beschouwen.

Dit doende bevindt men, dat de Gestalte des ligchaams van verscheidene natuurlijke oorzaken afhangt, onder welken de eerste plaats moet toegekend worden aan de Luchtfreek, wier onmaatige hitte eene te vroege rijpheid be-

zonder ingewortelde vijandschap tegen de openbaaring, — zegt daarom J. R. FORSTER, — zal men volstrekt moeten erkennen, dat de zoo zeer afstekende spelingen in het menschlijke geslacht alle van ééne soort zijn.” — *Bermerk. auf seinen Reise* f. 231, 232.

levordert, voor eenen genoegzaamen groei en sterkte, maar wier felle koude schier alle ontwikkeling stremt, en zoo wel dwergmenschen, als dwergplanten, veroorzaakt, terwijl haare gemaatigde koude de voordeeligste voor 's menschen gestalte is. — Ten allen tijde is deze oorzaak door opmerksaame waarnemers erkend: ten onzen tijde is zelfs de wijze haarer werking door de nieuwere Scheikunde en de ontdekkingen omtrend het dierlijke gestel uitgevonden (1).

De naaste oorzaak aan deze is de invloed van het doorgaande Voedzel, zoo wel ten aanzien der hoeveelheid, als hoedanigheid, en niet min in drank, dan spijs. Men mag van den Mensch gezegd hebben, dat ook hier in zijn onderscheid van de dieren bestond, dat hij niet kon worden vet gemest (2), waar van de oorzaak zoo gereed te vinden was in den onberekenbaaren invloed van zijnen geest op het ligchaam: maar, gelijk het uit de geschiedenis der oude Worstelaars blijkt, hoe hun lig-

(1) BLUMENB. bl. 78, 82. LUDWIG. §. 112. ZIMMERM. f. 66. J. R. FORSTER f. 236.

(2) BLUMENB. bl. 56.

ligchaam zelfs een onbeschoft gevaarte werd door aanhoudend gebruik van zeer veele en zeer voedende spijs (1), zoo is de nadeelige invloed van het gebruik van zamentrekkende of geestrijke dranken op de ontwikkeling des ligchaams te duidelijk beproefd aan het dierlijke gestel, om aan het Voedzel in het algemeen, van de vroegste jeugd af genooten, geene aanmerkelijke uitwerking op de Gestalte toetschrijven (2):

De Aftamming van groote of kleene ouders is wel eene min doorgaande, maar dikwijls even opmerkzaame bijzonderheid, als dezelve ten aanzien des ouderdoms en der vruchtbaarheid opgemerkt is van zeer oud geworden voorvaderen of uit zeer vruchtbaare huisgezinnen (3).

Ook de Zeden en Leefwijze, voor zoo verre de eersten ingetooen of dartel, kuisch of wellustig zijn, de laatste arbeidzaam of werkloos,

(1) BARTHELEMY *Reise van ANACHARSIS* D. II. *Hoofdst.* viii.

(2) BLUMENB. bl. 84, 227. LUDWIG §. 113. J. R. FORSTER f. 236. ZIMMERMAN f. 58.

(3) LUDWIG §. 99. en bij BLUMENB. bl. 228.

INLEIDING 71

loos, stilstaand en denkend, of vol van losse lichaamsbeweging is, werken met ongelooflijke krachten op de Gestalte van den mensch, even als de Opvoeding zelve van de vroegste tijdperken des leevens en daarna de Stand van vrijheid en heerschappij of van afhankelijkheid en onderdrukking in de maatschappij (1).

De Verscheidenheden der Kleur van de huid zouden zich niet min gemakkelijk laten verklaren, indien de Uitersten, door hoe veele schaduwingen anders ook in onderlinge nadering gebragt, hier niet als wit en zwart tegen elkander over stonden. Veelerleije onderstellingen heeft men dan ook gemaakt, om voornaamlijk de *Æthiopische* Verscheidenheid te verklaren, wijl dezelve door anderen als de hoofdgrond verdedigd werd van hun stielzel wegens verscheidene oorspronkelijk-

(1) Opmerktijk is de vergelijking door ZIMMERMAN gemaakt van de *Duitschers* ten tijde van CÆSAR en van heden, bij welke hij aantoonst, dat de *Esquimo's* thands minder verschillen van de *Duitschers*, dan dezen van hunne voorouders, en welk verschil hij uit de verandering van luchtstreek, na het weg-nemen der boschen, maar veel meer nog aan de verandering van zeden, toeschrijft. s. 54-59.

INLEIDING.

lijke menschen-soorten. Nu schreef men alles, wat de kleur van den huid betrof aan de luchtstreek toe, wier toenemende hitte deed taalen en eindelijk geheel verzengen (1); dan beweerde men, dat het *Negerbloed* veel meer *Phlogiston* en ijzerdeelen inhield (2), of wel zelfs veel donkerer van kleur, dan bij de *Euro-peërs*, was (3). Zoms. lettete men op de gal, die men almede donkerer van kleur hield en wier afscheiding door de hitte bevorderd wordt, gelijk derzelve menigte door zwaaren arbeid en gebrek zou toemen, en waarvan de veelvuldige galziekten der *Indianen* voór genoegzaame blijken gehouden worden (4). Anderen zогten iets elgenaardigs voor de zwarte huid der *Negers* in derzelve teelvocht, het welk zij zwartachtiger vooronderstelden (5), of wel in de hersenen, die mede donkerer van kleur zouden zijn (6): maar allen hebben zij weder-

(1) BUFFON. *Nat. Hist.* D. III, bl. 109. ZIMMERMAN. f. 77.

(2) Bij LUDWIG f. § 97.

(3) Ald. en bij BLUMENB. bl. 108.

(4) Bij LUDWIG §. 99. en bij BLUMENB. bl. 108.

(5) Bij LUDWIG. §. 100.

(6) Bij LUDWIG. §. 101.

derspraak of wederlegging gevonden, in zoo verre, dat de laatste onderstellingen ten eenemaal omver geworpen werden, terwijl de eerste bleeken niet genoegzaam te zijn, om alles, het welk hier tegen kon aangevoerd worden, uit den weg te ruimen. BLUMENBACH, die alle deze onderstellingen kende en als onvoldoende verwierp, gaf eindelijk een gevoelen op, tot het welk hem de nieuwe Scheikunde, welke reeds zoo veel heeft verklaard, 't geen te vooren onoplosbaar scheen, schijnt gebragt te hebben. — Volgens hem wordt de naaste oorzaak der zwarte Kleur gevonden in de overvloedige Koolstof van 's menschen vochten, die, met de Waterstof naar buiten gedreeven tot door de dikke huid, nedergeploft wordt door de Zuurstof der dampkringslucht en zich vasthecht aan het *Malpighiaansche* slijm- of net-vlies, het welk de halfdoorschijnende opperhuid met de dikke huid vereenigt en de eigenlijke zetel is der kleur. Volgens dit stelsel moeten de bloedvaten van de dikke huid werkzaam zijn, om het koolstoffijke beginzel in de uitwaazemende vochten van den mensch af te scheiden, terwijl de opperhuid voor den vrijen toegang der buitenlucht moet bloot liggen, om de werking

van haare zuurstof toe te staan. Wanneer de bloedvaten van de dikke huid deze werking geheel verliezen, neemt de opperhuid, zelfs bij den *AEthiopiër*, eene tegennatuurlijke witheid aan; terwijl de prikkeling dier vaten bij den blanken mensch sproeten en zomervlekken voordbrengt, ja, in zommige gevallen, derzelve huideene *AEthiopische* zwarteheid doet aannemen. Daartoe echter wordt dan tevens gevorderd de overhand van het koolstoffelijk beginzel, die bij den galachtigen plaats heeft en doorgaands de naauwste overeenstemming van den lever en de huid aantoot, welke beiden derwijze worden aangedaan door het vermogen der luchtstreeke, dat galziekten menigvuldig en inheemsch zijn tusfchen de keerkringen, en de bloedmenging der bewoners dier strecken algemeen galchtig is, ja dat de *Europeërs*, die in de *Indiën* wonen, maar boven al hunne kinderen; aldaar gebooren, eene galachtige gedaante en gestel aannemen (1). Veele bij-
 zon-

(1) BLUMENBACH bl. 102-120. Tegen deze onderstelling is ingebracht: „ waarom de Koolstof onder eene olijachtige gedaante van de Waterstof alhier zou worden afgescheiden? Waarom ook de Koolstof met de Zuurmakende lucht uit den dampkring niet over-

zondere en op zich zelve onvoldoende gronden ter verklaring van de *Negerkleur* inzonderheid worden in dit stelsel opgenomen, en door de grondleer der nieuwere Scheikunde in voldoende zamenwerking gebragt, terwijl hetzelfde de beslisschendste proeven in de Ziektekunde vindt, die meer dan eens in zwartgallige ziekten door eene heilzaame verplaatsing der ziekte-stof eene volkomene roet-zwartheid aan de huid heeft zien mededeelen, en in geelzuchtigen, zelfs na hunne volkomene herstelling, dikwijls dezelfde

taan-

overgaa in Koollucht en alzooveel eer opgeslorpt, dan wel nedergeploft worde? „Beide vraagen houdt men echter alsdan verklaarbaar, wanneer men het *Malpighiaansche* slijmvlies zoo olijchtig onderstelt, dat, de Zuurstof alle de Waterstof weggenomen hebbende, de Koolstof vrij en onvereenigd blijft, maar tot welke scheikundige bewerking dan een grooter graad van hitte nodig schijnt, dan de zwartste volkeren verdragen. — Dus oordeelde de Hoogl. SCHACHT. Hier mede vereenigde zich de *Student* FL. J. VAN MAANEN, de Vertaaler van BLUMENBACH. — Wij vermeten ons hier geene uitspraak; maar meenen alleen, te mogen vraagen: „of men ook dwaalen kan, wanneer men denzelfden graad van hitte tot de natuurlijke scheikunde in het menschlijke ligchaam van buiten meent te behoeven, dien men in de kunstscheikunde noodig heeft?“

rankleur heeft blijven opmerken, waar door de zieken in kleur van huid volkomen naar andere volkeren geleecken (1).

Natuurlijke gefteeldheid van den Mensch zelve en van den Dampkring, in welken hij leeft, tot de volftrekte *Negerkleur* medewerkende, zijn **alzo** tevens de oorzaken gevonden van de overige fchaduwingen, dewelken de kleur der menfchen van het blanke tot het zwarte toelaat, en die dan nu op de volgende wijze worden opgemerkt. — Hoe grooter de hitte eener Luchtftreek is, te zwarter is de Mensch, die onder dezelve leeft. Vermindering dier hitte doet de kleur verbleeken, welke eene volflagene blankheid aanneemt in koude gewesten. Aan den *Senegal* en in de naastgelegene landen teekent de *Thermometer* dikwijls, in de fchaduw, van 112°. tot 117°: aldaar is de mensch glinfte-rend zwart als ebbenhout. Aan gene zijde van

(1) BLUMENBACH bl. 116. ZIMMERMAN laat voorts uit de zwartgeworden *Malpighiaanfche* flijmhuid of netvlies, door de terugvoerende vaten, deze zwartheid mededeelen aan bloed, zaad, gal en hersenen, in welke anderen eene donkerer kleur meenen te hebben opgemerkt. f. 92, 93.

van den evenachtslijn, in *Congo*, *Loango* en *Anzico* is de hitte dezelfde en ook de kleur gelijk. Meer zuidlijk en noordlijk aan de Kaap de goede Hoop en de *Barbarijsche*-kust is de huid donker bruin. In *Asia*, 't welk zich niet uitstrekt tot den evenachtslijn en door den oostenwind, die over de groote zuidzee komt, verkoeld wordt, leeft de geele en op zijn hoogst olijfkleurige mensch, de *Malabaar*, *Maleijer* en *Hindostaner*. *Europa*, nog meer verwijderd van den evenachtslijn, heeft in zijne warmste landen, als *Spanje*, *Portugal* en den voet van *Italië*, slechts bruinachtige menschen, die in de noordlijkste deelen van *Spanje* zelve alreeds, verbleeken: terwijl de helderste blankheid in de koudste landen bij *Duitschers*, *Deenen* en *Noormannen* gevonden wordt. — Bij de verhuizingen der volkeren en derzelver langduurig verblijf onder eene vreemde luchtstreek, heeft men op gelijke wijze de verandering van derzelver huid opgemerkt, zoo dat de *Saraceenen* en *Mooren*, die in de zevende eeuw het noordoostelijke *Africa* vermeersterden en zinds al dieper naar den evenachtslijn zijn doorgedrongen, hunne oorspronkelijke bruinachtige kleur van tijd tot tijd in eene pikzwarte hebben zien overgaan, die

thanda

thands van de *Negerkleur* niet is te onderscheiden. Het zelfde gebeurde den *Portugeezen*, die zich in de veertiende eeuw bij den *Senegal* nederzetterden. . . Indien men deze verbastering in beide gevallen aan vermenging met de inboorlingen zou willen toeschrijven, de *Abijsinische Jooden*, wier Godsdinst alle vreemde vermenging eene heiligchennis acht, bewijzen met hunne aangenomene zwartheid, aan die der *Abijsiniërs* gelijk, dat de luchtfreek alleen, in samenwerking met het ontaarde, gestel, zulke uitwerkingen voordbrengt. — Bij dezelfde volkeren eindelijk onderscheidt men zeer duidelijk aan de huid de bijzondere standen, stammen of enkele perzoonen, die min of meer blootgesteld zijn aan de vrije werking van den dampkring en bovenal van de zon. Hoe duidelijk onderscheidt zich hier zelfs de landman van den stedeling, de arbeider in de opene lucht van den huiszittenden werkman, ja bij denzelfden man het gelaar en de handen van het overige meer bedekt gehouden lichaam, terwijl de kleene zorgvuldigheden van het bevallige geslacht overal, waar het zelve niet mededeelt in groveren arbeid, eene blankheid bewaaren, die dikwijls vrij wat grooter verschil vertoont tuschen enkelde

de perzoonen uit het zelfde huisgezin, dan zomtjds tusfchen afgelegener volkeren over het geheel befpeurd kan worden. Zulk een kennelijk onderscheidt vindt men in alle landen, waar de vrouwen ontheven zijn van zwaaren arbeid en in hoogachting genoeg staan, om zich op het bevallige toe te leggen. Alzoo ook bevindt men de bewooners der bergen, op wier toppen eene koelerlucht heerscht, en der bosfchen, wier fchaduwen naauwlijks door eene zonnestraal verdeeld worden, veel blanker dan hun, die, fchoon op dezelfde breedte woonachtig, in de opene vlakten leven.

„ Maar men ziet de *Negers* niet wit worden, fchoon in koude gewesten overgebracht; men ziet de blanken niet terftond zwart worden, fchoon zij zich naar volkplantingen in de heetste luchtftreken begeven; men vindt in *America* geenen *Neger*, fchoon zelfs onder den evennachtslijn gezogt!” Op deze bedenkingen zijn nu ook de oplosfingen vaardig. De luchtftreek alleen doet niet alles, ten zij 's menschen geftel daarvoor vatbaar is; en 's menschen geftel wordt niet terftond veranderd, maar ontaardt alleen bij opklimming in
vol-

volgende geslachten (1). Ook wordt in alle gevallen eene donkere kleur gemaklijker aangenomen, dan afgelegd: en dit geldt de kleur van 's menschen huid niet minder, dan die zijner klèderstoffen. Behalven dat men ook eene daadlijke verbleeking bij jong vervoerde *Negers* opgemerkt heeft (2). *America* eindlijk heeft nergens, vooral niet tusfchen de keerkringen dien graad van hitte, die op gelijke breedte de oude waereld zengt. Haare, veel hooger bergen, grooter rivieren, talrijker meiren en uitgestrekter bosfchen zoo wel, als haare ligging tusfchen de stille en *Atlantifche* Zeeën, wier oppervlakte de hitte der elders brandend wordende winden afkoelt, zijn zoo veele oorzaaken, dat *America* nergens *Negers* voordbrengt; terwijl tevens de veel verschillende koperkleur haarer bewooners, volkomen beandwoordende aan den graad van derzelver ligging, den invloed der luchtfrees ook bij hun volkomen bevestigt (3).

Het

(1) ZIMMERM. f. 92—98.

(2) ZIMMERM. f. 98. BLUMENB. bl. 139.

(3) ZIMMERM. f. 86—92. Ten bewijze van dit

I N L E I D I N G. 81

Het haar, 't welk uit de algemeene bekleed-
zelen van den mensch gebooren en gevoed
wordt, heeft met derzelver gesteldnis en kleur
vooral de nauwste overeenstemming, zoo dat
de opgegevene oorzaken der verscheidenhe-
den van dezen ten zelfden tijde gelden voor
de onderscheidingen omtrend de hoedanig-
heid

dit verschil van hitte geeft men de volgende tafel
op, naar de Schaal der

T H E R M O M E T E R V A N R E A U M U R.

A M E R I C A.

L I G G I N G. H O O G S T E. L A A G S T E.

<i>Quito</i>	0° 13'	N. B.	28.	8.
<i>Mexico</i>	20°	N. B.	25.	8.
<i>Quebek</i>	46° 55'	N. B.	—	33.
<i>Rio Janeiro</i>	23°	Z. B.	22 $\frac{3}{5}$	—
<i>Boucaultsbaij</i>	53°	Z. B.	10.	—

O U D E W A E R E L D.

<i>Pondicherij</i>	11° 56'	N. B.	32 $\frac{1}{2}$	17.
<i>Senegal</i>	16°	N. B.	38.	14.
<i>Eil. Bourbon</i>	20° 51'	N. B.	38.	21.
<i>Chanlernagor</i>	22°	N. B.	33 $\frac{1}{2}$	—
<i>Parijs</i>	48° 50'	N. B.	27.	15.
<i>Kaap de goede Hoop</i>	33° 55'	Z. B.	29.	4 $\frac{1}{2}$.
<i>Utrecht</i>	52° 12'	N. B.	25 $\frac{1}{2}$	—

I. DEEL.

F

82 INLEIDING.

heid en kleur van 't hoofdhaar en wel zoo veel te meer, daar men tevens de nauwste overeenkomst tusfchen hetzelfde en de eigenlijke bloedmenging van den mensch heeft opgemerkt, zoo dat men bij zwarthaarige menschen meestal een drooger gestel en zwartgalliger bloedmenging heeft bevonden, waar van de tucht - en dol - huizen ontzettende bewijzen schijnen opteleveren (1).

Dezelfde overeenkomst tusfchen huid, haar en oogen werd reeds door ARISTOTELES waargenomen, zoo dat hij den blanken blaauwe, den bruinen en zwarten zwarte oogen toefchreef. Jeugd en ouderdom, die aan het haar des hoofds doorgaands zoo kenlijk zijn, onderscheiden zich zelfs in den regenboog der oogen, die meestal blaauw bij alle jong geboorenen kinderen is, doch daarna bij de bruinen verdonkerd, en eindelijk bij de grijsheid weder zoo wel lichter als flauwer wordt (2).

In den omtrek van het menschelijke Gelaat waren de uitersten min tegenstrijdig, dan in alle die verscheidenheden, wier oorzaaken wij hebben naargespoord. Om deze reden kan men

(1) BLUMENS. bl. 143, 144.

(2) BLUMENS. bl. 147, 148.

men nu ook zoo niet dringen op de duidelijke aanwijzing van alle de oorzaaken dier bloote afwijkingen en naderingen van alle enkelde perzoonen onderling en van de volkeren tot elkanderen ; en zijn ook deze oorzaaken geenzins zoo juist te onderscheiden. Al wat tot het eigenlijke gelaatsprekende behoort, 't welk ons de oogenblikke aandoeningen van het hart of de doorgaande wijze van gevoelen en van handelen vertoont, en waarvan de oorzaak dus onmiddellijk in de uitwerking zelve is te lezen, komt hier toch in geene aanmerking: maar het Gelaat zelf, wanneer het geenzins spreekt, — deszelfs natuurlijke omtrek, door geenen bijzonderen trek vertrokken, en echter, bij deszelfs grootste verscheidenheid en onstandvastigheid, nog steeds als nationaal te onderscheiden, zou hier de moeilijkste plaats ter verklaringe zijn, indien dezelve zoo streng kon worden gevorderd. Men vindt echter redenen, waarom men aan de luchtstreek eenen grooten invloed hebbe toe te schrijven op het menschelijke gelaat, want bij menschen van geheel verschillende stand en leefwijze vindt men onder dezelfde luchtstreek, schoon ook in afgelegene gewesten, eenen vrij gelijken omtrek. Men merkt ook gelaatsveranderingen op bij

volkeren, die zinds eeuwen zijn verhuisd naar andere luchtstreeken (1); terwijl men onderscheidene volkplantingen van eenen en denzelfden stam een verschillend gelaat in verschillende luchtstreeken heeft zien aannemen, doch waarvan de vermenging met de inboorlingen voor krachtiger oorzaak wordt geacht. KANT en VOLNEY hebben getracht, de wijze der werking van de luchtstreek op het gelaat te verklaren, vooral om daar

(1) Voorbeelden van een onveranderd *nationaal* gelaat schijnt het *Joodsche* volk opteleveren, 't geen, onder welke luchtstreek het ook woone, aan zekeren, ligt bemerkbaaren, maar hoogst bezwaarlijk te omschrijven, grondtrek in het gelaat kennelijk blijft. — BLUMENB. bl. 169. W. DE VOS *over de geaardheid* bl. 157. — Zelden echter was het verblijf der *Jooden* rustig genoeg in eenig land, om den langzaam gang der veraarding te doen blijken. — Mischien heeft ook hun gewoon taalgebruik een groot aandeel aan dien volstandigen grondtrek, dien ik niet bemerkte in eenen, mij bekenden man, die al vroeg een *Christen* werd. — En reeds veele *Jooden*, uit den beschaafden stand vooral, ontmoet men hier ter Stede, waar hun verblijf zedert meer dan twee eeuwen rustig kon heeten, in wier gelaat men dezen trek niet zal vinden, voor dat men van elders verneemt, dat zij *Jooden* zijn, en men denzelven nu volstrekt wil vinden.

daar uit de *Mongolische* en *Æthiopische* Verscheidenheid opteheldren. „ Alle ontwikkeling zegt KANT, waardoor het ligchaam deszelfs fappen slechts verspilt, moet in uitdroogende luchtstreeken meer en meer gestuit worden, van waar zelfs de kiemen van den groei des haairs door den tijd zoo zeer verstikken, dat alleen het hoofdhaar overig blijft. Op gelijke wijze worden de vooruitkomende deelen van het aangezicht plat, en zoo ontstaat eindelijk de baardlooze kin, de platte neus, de dunne lippen, de gluurende oogen, het platte gelaat, de roodbruine huid met het zwarte haar, in een woord het *Kalmukken* gezicht (1).” — „ Ik merke in de daad op, zegt VOLNEY, dat het gelaat der *Negers* juist die zamentrekking ver-

(1) KANT, *Abhandlung von den verschiednen Racen der Menschen in dem Philosophen für die Welt* Th. II. f. 125. De *Nederduitse* Vertaaler van dit werk van ENGEL heeft niet goedgevonden, deze verhandeling van KANT, noch deszelfs overige aanmerkingen te plaatsen, houdende dezelve voor wartaal. — (Zie de voorrede dier vertaaling.) ZIMMERMAN echter zegt bij deze plaats: „ had deze voortreffelijke Wijsgeer hier niet eenige dingen overdreeven, zoo kon men hem voorzeker de volkomenste toestemming niet weigeren.”

vertoont, welke het onze aanneemt, wanneer het getroffen wordt door hellichtend en heetaffschijnend vuur. Het voorhoofd rim-pelt, het dik der wangen zet zich op naar boven, de oogappel trekt zamen, de mond grijnst, en moet deze zamentrekking, vraagt hij, die op den duur plaats heeft in het opene en heete *Negerland*, niet de eigenaardige gedaante worden van hun gelaat? — Hunne oogleden, zegt hij elders, zijn altijd half geflooten, om te beletten, dat hun de muggen niet in de oogen vliegen; van daar dat zij, van hunne kindsheid af gekweld door deze *insecten*, hunne oogen nooit opslaan, als andere volkeren (1).” Op gelijke wijze kan het gewoone voedzel tot dit gelaatsverschil bijbrengen. Spijs, die door raauwheid of hardheid meer verscheuring en zwaarer vermaaling vordert, veroorzaakt eene zeer verschillende richting van mond en onderscheidene zamentrekking van spieren. Ook de eenzelvige arbeid of leefwijze der Volkeren mag hier niet worden

voor-

(1) *Voyage en Syrie & en Egypte*. T. I. p. 74, T. II. p. 169. — Zulk eene waarneming deed ook FORSTER wegens de inwoners van het *Paasch-eiland*. COOK'S *reize*, D, V. bl. 430.

voorbijgezien. Want het moge, wat den arbeid betreft, niet zoo aanstonds in het oog vallen, dat deszelfs inspanning van onderscheidene vermogens zich kenmerkt in het gelaat, echter kan men niet ontkennen, dat men menig eenen handwerker of arbeidsman aan gang en stand terstond kan onderscheiden. Ook is de leefwijze als eene veelvermogene oorzaak bekend, aan welke alleen door veelen de stompe neus en dikke lippen der *Æthiopiërs* worden toegeschreeven, daar zij, als Kinders door de Moeders op den rug gedragen en op denzelven hangende gezoogd, terwijl dat dezen in haaren zwaaren arbeid van gierst te stampen voordgaan, door het geweldig en bestendig stooten van den rug, dit plat misvormd gelaat in de eerste levensdagen aannemen. Bij welk alles het nog buiten allen twijfel is gesteld, dat verscheidene volkeren zich alle moeite geven, om het gelaat der jonge kinderen door drukken en knijpen zulken vorm te geven, als het denkbeeld der schoonheid onder deze Volkeren vordert, waardoor de Natuur wel niet geheel verweldigd of omgekeerd mag kunnen worden, maar waar door voorzeker de minste aanleg slechts tot het Nationaale gelaat

aanmerkelijk moet worden versterkt (1).

Dit alles komt vooral in aanmerking bij het verschil der Bekkencelen. De beenderen zijn wel de bestendigste deelen van het menschelijke gestel en maaken voor het gelaat inzonderheid den vasten grondslag uit van deszelfs gedaante: maar niet te min blijven zij zoo wel voor veranderingen vatbaar, als de weekste deelen, daar zij onophoudlijk nieuwe deelen, uit het bloed afgescheiden, aannemen in de plaats van andere week gewordenen, die weder worden opgeslorpt. Van daar dat de beenderen zich in derzelve wijsdom zoo wel vormen naar de naast bijgelegene deelen, als zij vervolgens voor dezelve ten grondslag strekken. Blijkbaar vertoont zich dit in de hersenpan van eenen bejaarden mensch, die van binnen den ingedrukten vorm vertoont van alle de kwabben en kronkelingen der hersenen: maar niet min blijkbaar in de uitwendige oppervlakte des bekkeneels, het welk onloochenbaare sporen draagt van de werking der spieren en van het gansche gelaat, welks algemeen voorkomen vrij gemakkelijk

(1) BLUMENB. bl. 158—169.

lijk uit het ontblootte bekkeneel kan worden opgemaakt (1). Dit zoo zijnde, moet alzoo alles, wat op de trekken van het gelaat kan werken, tevens invloed hebben op het bekkeneel. De luchtstreek, welke als zoo veel afdoende is erkend, moet dan ook alhier haare werking doen. De leefwijze, wier kracht op het gelaat niet te ontkennen is, kan ook hier niet nalaten diepen indruk te maaken. De takken-vormige uitwasfen der slaapbeenderen, die agter den gehoorbuis liggen, in de tedere kindsheid nog niet voorhanden, in toenemenden ouderdom groot en dik, bij vrouwen en bij hun, die een zittend léeven leiden, kleener, toegerond en glad, zijn bij landbouwers, lastdragers en arbeiders, zeer groot, ruw en scheef, voor en nederwaards gestrekt naar den loop der spieren, die daar aan zijn verbonden. Op gelijke wijze, — zegt LAVATER, van wien deze plaats is, — vertoonen zich in het gezicht van het bekkeneel duidelijke spooren der voorgaande leefwijze (2).”

Naauw-

(1) BLUMENB. bl. 183, 184. LAVATER *Phijfognomie* D. II. bl. 99.

(2) LAVATER *Phijfognomie* D. II. bl. 100.

Naauwlijks is het te gelooven, dat de beenderen, die in den volwasfen mensch zich vormen naar den zoo zachten, maar bestendigen, indruk der naastgelegene zachte deelen, onvatbaar zouden zijn voor geweldige drukkingen in de kindsheid, wanneer zij uit zichzelf nog zekere buigbaarheid hebben. Om dit te gelooven zou men in dezelve zekere veerkracht moeten erkennen, waar door het oogenbliklijk ingedrukte terftond deszelfs voorigen vorm hernam, zonder welken men van vooren reeds allerlei vormen des bekenneels van den onderscheiden smaak der volkeren bij de opvoeding der kinderen kan verwachten. Men heeft dan ook aan denzelven hier in zeer veel toegeschreeven. VESALIUS schreef het platte agterhoofd der *Duitschers* toe aan het op den rug liggen hunner kinderen in den wieg, het langwerpiger hoofd der *Nederlanders* aan de zorgvuldigheid der moeders, om de kinders op de zijde te leggen (1). Zoo ook worden de platgedrukte hoofden van veele *Americaansche* volkeren van *Zuid-Carolina* tot nieuw *Mexico* toegeschreeven aan de tegen-

(1) BLUMENB. bl. 185, 186.

gennatuurlijke hellende ligging der jonge kinderen, met de voeten omtrend eenen voet hooger dan het hoofd, het welk voords met de gansche zwaarte des ligchaams tegen een met zand gevuld zakjen, onbewegelijk drukt (1). Schier alle volkeren vinden iets te verbuigen en te verdrukken aan de hoofden der kinderen, het zij dit eeniglijk kwanswijs ten slot der hersenen geschiede, het zij men daadlijk de moeders vraagen durve, welken vorm zij aan het hoofd haarer pasgebooren kinders willen gegeven hebben (2); zoo dat ROUSSEAU met recht kon zeggen: „ onze hoofden zouden door den Oorsprong van ons wezen niet wel gevormd zijn; van buiten moeten zij gefatzoeneerd worden door de wijze vrouwen, van binnen door de Wijsgeeren: — de *Carai-ben* zijn dan ten minsten nog voor de helft gelukki-

(1) ADAIR *History of the North-American Indians*. p. 9. bij BLUMENB. bl. 186.

(2) De Baron VAN ASCH verzekerde aan BLUMENBACH, dat de vroedvrouwen te *Constantinopolen* zulke vraag deden, en dat men terstond gewoon was, voor- en agter-hoofd zeer hevig te omzwachtelen, ten einde het gewoone hoofdcieraad te beter mogt zitten. — BLUMENB. bl. 183.

kiger, dan wij (1).” Men heeft wel wederproken, dat de Natuur zich dezen dwang zou laten aandoen: maar hoe geweldig laat zij zich niet dwingen in het plantenrijk, in het welk men van veele boomen de willekeurigste kunstgewrochten maakt; en hoe eigenzinnig schijnt het, de overeenstemming der Volkeren te verwerpen, die ten minsten hunne poogingen erkennen, om het hoofd te vormen, en wier poogingen met dien vorm daadlijk overeenkomen, zoo dat bij voorbeeld de *Omagua's* of *Cambeva's*, wier naam reeds *Plathoofd* uitdrukt, het hoofd der eerstgeboorene kinders tuschen twee plankjens drukken, om dezelve, gelijk zij zeggen, te meer naar den Volksnaam te doen gelijken, welk en soortgelijk geweld eene Kerkvergadering der *Spaansche* Geestelijkheid reeds voor twee eeuwen getracht heeft door besluiten en strafbepalingen te keer te gaan (2). De vraag zou hier dan zijn: of ook de kinderschedels dier Volkeren terstond dien vorm medebrengen, dien zij zich verbeelden aan dezelve te geven, en of de kunst in allen geval niet slechts vervolgt, het

(1) J. J. ROUSSEAU *Emile* T. 1. p. 19.

(2) BLUMENB. bl. 189-191.

het geen de Natuur reeds heeft gegrondvest, en of alzoo ook de luchtfreek, leefwijze en wat dies meer zij, behooren verworpen te worden als eerste oorzaken, en alleen toegelaten als medewerkende van het nationaal verschil? — LUDWIG erkent wel, dat een paar onvoldragene *Negers* reeds duidelijk het nationaal bekkeneel in zijn oog vertoonen (1), maar hier behoort dan ook de vraag te huis naar de gegrondheid der onderstelling van HIPPOCRATES, dat de Natuur zelve zich eindelijk in zoo verre schikt naar den dwang der Kunst, dat zij ten laatsten zelve zulke gedaanten voordbrengt, als men willekeuriglijk aan haare schepzels door aanhoudende en geweldige drukking heeft gegeven, even als zij vrij algemeen zoo wel zekere familietrekken als nationaal gelaatstrekken vormt, in welken, bij de minste nadere bekendheid, het geboorteland en de afkomst vrij duidelijk zijn te lezen (2). De gronden dezer onderstelling werden door den *Coifchen* Wijsgeer aangewezen in eene andere aangaande het teelvocht, 't welk hij uit alle deelen des ligchaams en wel met zekere gelijk-

(1) LUDWIG §. 148.

(2) BLUMENB. bl. 192, 193.

rijkvormigheid aan dezelve te zamengevloeid achtende (1). De BUFFON omhelsde deze laatste onderstelling blijkbaar, met welke voorzeker alles verklaard wordt, wat in de familie-gelijkenis anders onverklaarbaar blijft, maar die op zich zelve door HALLER, BONNET en anderen schijnt wederlegd te zijn, zonder dat dezen evenwel eenige oplossing bijbrengen van een verschijnzel 't welk niet kan gelogend worden ten aanzien der familien (2), en aan het welk wij voor ons onderzoek volkomen genoeg zouden hebben, indien het omtrend de meest uiteenlopende bekkeneelen der Volkeren slechts even blijkbaar door de ondervinding werd bewezen.

Thands echter moogt Gij, waarde Lezer, zelf beoordeelen, of 'er voor de uitstekendste Verscheidenheden zelve in het menschlijke geslacht geen genoegzaam aantal van oorzaaken opgenoemd zij, die, indien ze allen op zich zelve daar toe niet genoegzaam schijnen, te zamen werkende echter alzins voldoende bevonden kunnen worden tot de verklaring dier Verscheidenheden, zonder dat men hier

toe

(1) BLUMENB. bl. 192, 193.

(2) BUFFON *Nat. Hist.* D. II. bl. 31. LAVATER *Phisognomie* D. IV. bl. 90—109.

toe aan meer, dan eene, oorspronkelijke menschensoort te denken hebbe; ja, of alle deze oorzaken U de noodzaaklijkheid dier Verscheidenheden niet zoo duidelijk aanwijzen, dat gij U veel eer moogt verwonderen, hoe de Mensch alleen, onder zoo verschillende luchtstreeken en bij zoo strijdige leefwijze, in eene zoo geringe maate verbastere, daar Gij een oneindig grooter verschil en ontaarding bij onderscheidene Dierensoorten opmerkt, wier verblijf op aarde veel meer bepaald, wier huid veel meer gedekt, wier voedsel veel eenzelviger is, en bij wien, vooral, geene eigene eigendunklijke Hebbelijkheden de plaats eener tweede Natuur innemen (1)?

Wat

(1) BLUMENBACH merkt deze verbastering der dieren naauwkeurig op, om derzelve veel grooter verschil, zonder dat men aan de eenheid van soort twijfelt, bij den mensch te doen in het oog vallen. De Zwijnen, op het eiland *Cuba* overgebracht uit *Europa*, worden aldaar tweemaal zoo groot; zoo ook het rundvee, overgebracht op *Paraguay*. De Zwijnen in *Normandie* zijn allen tot een toe wit, in *Savoijen* zwart, in *Beijeren* kastanjebruin. Op de Kust van *Guinea* zijn zoo wel de hoenders en honden, als de menschen, zwart; waarbij de honden dezelfde zatiynachtige zachtheid en gladheid van huid heb-

Wat dan ook twijfelachtig in de oogen van anderen mag blijven, zoo wel wegens de Eenfoortigheid des menschlijken Geslachts, als wegens de volstrekte Eénheid van dat Geslacht zonder eenige eigenlijke nadering tot het geheele Dierenrijk : in de onzen is de Mensch niet minder overal dezelfde Mensch, ondanks alle zijne Verscheidenheden, als hij altijd het Eeni-
ge

hebben als de *Negers*, en tevens eene geheel eigenaardige huiduitwaasfeming. Naar de luchtstreek alleen beoordeelt men de wol der Schaapen. Uit *Normandie* krijgt men geene stevige borstels. Bij het haar der Konijnen en Katten van *Angola* schijnt dat der zelfde dieren bij ons in borstels te bestaan. Hoe veel verschilt de evenredigheid der deelen en de gansche omtrek van het *Arabische* en *Holsteinsche* of *Friesche* paard? Hoe veel de laagpootige runderen van de Kaap met de kortpootige van *Engelnd*? Hoe veel de hoornen der *Siciliaansche* en *Abijsnische* runderen met die der onzen en der *Engelschen*, bij wien zij in zommige gewesten, even als op *Tsland*, 'er geheel geene hebben? Hoe veel het veelhoornige of dikstaartige Schaap van andere Schaapen? — Het bekkeneel eindlijk van eenen *Æthiopiër* verschilt niet meer van dat van eenen *Europeaan*, dan het bekkeneel van een tam Zwijn van dat van een wild Zwijn, of de kop van een *Napolitaansch* Paard, 't welk men eenen *Ramskop* noemt, van dien eenes *Hongaarschen*, wiens korte en breede onderkaak bijzonder kenlijk is. — BLUMENB. bl. 65—70.

ge Redenwezen der zichtbaare Schepping blijft ondanks alle zijne woestheid. En deze overreeding moet dan nu ook het belang verdubbelen, om hem naauwkeurig te leeren kennen, zoo als hij overal op den bekenden aardbol voorkomt.

Zonderling komt misfchien de aanvang hier van voor met de *Zuidzee-eilanders* en derzelver opvolging, welke wij voor hebben, met de *Australiërs*, *Americanen*, *Africanen*, *Afiaten* en *Europeërs*, zonder aan de laatsten den voorrang te geven, dien derzelver tegenwoordige beschaaving verdient, of aan de vierden de eerste plaats te vergunnen, op welke derzelver hoogere oudheid en voormalige grootheid aanspraak maaken: wij vinden ons ten minsten verplicht, tot het geven van reden voor deze rangschikking zoo wel, als van eene nadere ontvouwing van ons voorgesteld ontwerp.

Den Mensch willende beschouwen, zoo als hij voorkomt, ten einde tevens te naderen tot de kennis van het geen hij door zijnen oorspronlijken aanleg is en door beschaaving al verder worden kan, richt ons dit doel van zelfs naar deze opvolging van de pas ontdekte Eilanden tot de nog eenvoudig genoeg ge-

bleevene oorspronkelijke bewooners der Nieuwe Waereld, en van dezen tot de schaars bekende Volkeren van *Africa*, ten einde alzoo de overoude en cenpaarige zeden der *Aziaten* te beschouwen, tot dat *Europa* zelve ons langs onderscheidene trappen tot den stand onzer eigene beschaaving opleidt.

Om nu langs dezen weg, die ons de natuurlijkste is voorgekomen, ons oogmerk te bereiken, stellen wij ons voor, de naauwkeurigste en geloofwaardigste Reisbeschrijvingen overal met eigene oogen in te zien, en uit dezelve zorgvuldig en met een schiftend oordeel zamen te brengen, wat den Mensch alleen betreft, ten aanzien zijner gestalte, kleur, gedaante, leefwijze, zeden en begrippen, met bijzondere opgave der ligging en der luchtfreek van zijn verblijf, en vooral met de naauwkeurigste afbeeldingen van het geen hier afgebeeld kan of behoeft te worden. — Gelijk wij, bij dezen arbeid, ons, waar het op juiste bepaalingen aankomt, aan de woorden zelve der beste Reisbeschrijvers zullen houden; zoo zal de afbeelding inzonderheid met zekere gemoedlijkheid geschieden naar de beste printen en beeldnissen, welken wij bij dezelve aantreffen, en bij wier overneming of
naar

naarvolging eene oordeelkundige vergelijking tevens zal worden in acht genomen van de beschrijvingen zelve. Anderen zijn ons reeds voorgegaan in dergelijke onderneming, maar hebben zich vergenoegd, met op den titel alleen de Reizigers te noemen, wier verhalen zij gebruikt hebben, zonder derzelve plaatzen ergens aan te haalen, en hebben afbeeldingen geleverd, even onbekrchtigd niet alleen, maar in welken op de eigenlijke verscheidenheden des gelaats, der kleur en der gestalte zoo weinig acht gegeven is, dat het bij dezelve eigenlijk om de kleeding schijnt te doen geweest te zijn, wier zonderlingheid en bontheid mag behaagen, maar wier onbewezene echtheid ons van weinig nut schijnt te zijn (1). Zulke voorgangers kunnen

ONS

(1) JACQUES GRASSET ST. SAUVEUR, *tableaux des principaux peuples de l'Europe, de l'Asie, de l'Afrique, de l'Amerique & les decouvertes de COOK, LA PEROUSE &c. &c.* Paris. An. vi. 4to. *Tableau Historique, Topographique & moral des peuples des quatre parties du monde*, par M. SAVÈ, Paris An. ix. 8vo. *Costumes civils actuels des tous les peuples connus, desfinés apres la nature, accompagnés d'une notice Historique sur les moeurs &c.* par SYLVAN MARECHAL 8vo. Paris. — *Encyclopedie des voyages*, par J. G. ST. SAUVEUR, Paris 1796. 4to.

G 2

ons niet wederhouden, maar wel aanspooren bij deze onderneming, wier voordzetting, bij haare ongemeene kostbaarheid, zal afhangen van haaren ontvangst bij eene Natie, welke zich altijd door haaren afkeer van oppervlakkigheid heeft onderscheiden; terwijl die kostbaarheid en moeilijkheid tevens ons op de minst mogelijke afbeeldingen en de meest samengetrokkene beschrijvingen zal doen bedacht zijn.

ZUID-

ZUIDZEE EILANDERS.

ZUIDZEE EILANDERS.

De *zuidzee* of *stille zee*, het grootste gedeelte uitmakende van den ganfchen *Oceaan*, strekt zich in de breedte uit van de westkust van *America* tot de oostkust van *Afia*, en reikt in haare lengte tot aan de beide poolen van onzen aardbol. Zij wordt *noordlijk* genoemd buiten den kreeftskeerkring, *zuidlijk* buiten dien van den steenbok. Onder de verzengde luchtstreek heet zij de *Middenzee* of eigenlijke *stille Oceaan*. De gezetheid haarer winden en de bedaardheid haarer wateren, die den zeevarer, uit de haven van *Mexico* naar de *Philippijnsche* eilanden, dikwijls het verhangen der zeilen onnoodig maakt, heeft haar voor al den naam der *stille zee* gegeven. MAGELLAAN, DE QUIROS, LEMAIRE, SCHOUTEN, TASMAN, en DAMPIÈRE hadden dezen *Oceaan* al vroeger bevaren, maar waren meest

gebleeven tusfchen de keerkringen, en hadden hunne ontdekkingen min naauwkeurig bepaald. Onze jongst verlopende eeuw mogt eerst op eene nadere kennis roemen van dit gansche aanmerklijke gedeelte onzer waereld, als het welk zij niet slechts in deszelfs gansche lengte en breedte zag doorkruizen door ROGGEVEEN, WALLIS, BOUGAINVILLE, COOK, PEROUSE en BILLARDIERE, maar in het welk zij tevens eene menigte van Eilanden, ja zelfs een gansch nieuw waerelddeel, *Australie* geheeten, leerde kennen, bij de beschouwing van wier inwooners de naarfpoorer van den mensch zich met eenen onberekenbaaren fchat van nieuwe kundigheden verrijkt ziet.

De meesten haarer Eilanden zijn groepsgewijze bij elkanderen gevonden, en hebben eene gemeenfchap van Taal en Zeden bij derzelver inwooners doen blijken, om welke men bedacht geweest is, om ze, behalven bij derzelver eigene naamen, ook bij deze groepnaamen aan te duiden, als daar zijn de *Aleoutifche*, *Sandwichfche*, *Mulgraafffche*, *Marguifche*, *Vrienden* en *Societeit*-Eilanden enz. alle wier onderscheidene bewooners onderling niet veel meer verfchillen, dan de bewooners van onderscheidene gewesten van eenig Rijk

Rijk op het vaste land; het welk ons dan ook in staat stelt, om eenigzins op gelijken voet te handelen bij derzelve voorstelling, als welken wij noodzaaklijk zullen hebben te houden omtrend de Volkeren der oude wereld, wier geringe verscheidenheden in Taal en Zeden, ja zelfs in gedaante en in houding, aan den eenen kant zeer zelden juist te bepaalen is, en ons van de andere zijde zou afmatten door de grenzenloosheid eener taake, die ten laatsten in het oneindige der ondeelige verscheidenheden van de Natuur zou uitlopen.

OTAHÉITE (1).

Gelijk de gewijde geschiedenis der Menschheid met eenen lusthof, de ongewijde met een gulden tijdperk aanvangt: zoo neemt onze beschrijving van den Mensch, gelijk hij thands voorkomt, haaren aanvang met een verblijf, 't welk in de oogen van den afgematten Zee-reiziger een lusthof schijnt, en met bewoonders, wier zeden veel eenvoudigs en beminlijks eener ingebeelde guldene eeuw verwezenlijken, schoon zommigen van derzelve ondeugden tevens over de schriklijke verbastering hunner menschheid doen verbaasd staan.

Noch

(1) Dus schrijven de *Engelschen*: de *Franschen* spellen *Otaïti*, de *Duitschers* *Otaheiti*. Onze Vertaler van coock heeft *Otahiti*; die van WILSON *Otaheite*.

' Noch de bloote winzucht van den handel noch de eigenlijke heerszucht, die in alle waerelddeelen haare onderdaanen begeert, noch de geestdrijverij der dweepzucht hebben de *Societeits*-Eilanden ontdekt, in wier kring *Otaheite* uitmunt. Eene oneindig edeler en weldaadiger zucht, om kundigheden aan te winnen en eigen licht te verspreiden, kenmerkte bij derzelver ontdekking den geest der jongst verlopende Eeuw, en leverde den beschouwer van den Mensch veel onpartijdiger naauwkeuriger en vollediger waarnemingen; dan laagere drijfveeren in vroegere ontdekkers gedoogden.

Waarschijnlijk had DE QUIROS reeds *Otaheite* gezien in 1606 (1); hetzelfde werd echter eerst volkomen ontdekt in 1767 door WALLIS, die het *Koning* GEORG's eiland noemde (2). DE BOUGAINVILLE bezocht het in 1768 en maakte het bij den eigen landnaam van *Tai-ti* bekend (3). Daarna werd het driemaal door

(1) WILSON *Zendelingsreis naar den stillen Ocean.* D. I. bl. 10. Amst. 1801.

(2) WILSON D. I. bl. 14.

(3) WILSON D. I. bl. 19.

door COOK bevaren in 1769, 1774 en 1777 (1), waarna het algemeen is bekend geworden bij de *Europeesche* volkeren, zoo dat het *Londonsche* Zendeling-genootschap ter voordplanting des *Christendoms* reeds derwaards *Euangelie*-predikers heeft gezonden, aan wier duurzaam en gemeenzaam verblijf op hetzelfde wij de volledigste berichten wegens deszelfs bewoners verplicht zijn.

De Ligging des eilands, het welk schier cirkelrond en met eene smalle tong verbonden is aan een veel kleiner van dezelfde gedaante en waarmede het denzelfden naam voert (2), werd door COOK het laatst bepaald op $17^{\circ}29\frac{1}{4}''$ Zuidlijke Breedte, en op $150^{\circ}20'$ Westlijke Lengte, van den mlddagslijn van *Greenwich* (3).

De Luchtfreek van het zelve, schoon binnen

(1) WILSON D. I. bl. 24, 32, 37. Bij wien de verdere vaart op *Otaheite* na COOK tot op zijnen eigen togt derwaards in 1796 naauwkeurig vermeld wordt.

(2) Zie de kaart bij COOK. *Reize rondom de Waereld*, D. I. bl. 124. en bij WILSON D. II. bl. 226.

(3) Zie de kaart bij COOK D. II. N°. V. en D. X. bl. 213.

nen den keerkring van den steenbok gelegen, is, door de bekoeling der ruime zeewinden, zoo gemaatigd, dat de *Thermometer* wel nooit beneden 63° maar ook zelden boven 73° teekent (1).

De Grond is *vulcanisch* en eenen rizzenden berg gelijk, wiens voet, door eene koraal-klip omgeven, geregeld bewoond en bebouwd wordt (2). Deszelfs vruchtbaarheid brengt veelvuldige, welriekende en voedende gewassen, planten en boomen voort, die weinig arbeids ter aankweeking vorderen, en onder welken boven al de broodvrucht uitmunt (3). Het boomrijke gebergte levert veelerleiye vogels uit van uitmuntende schoonheid of lieflijken zang: zelfs hoort men 'er zoo wel den Leeuwrik, als men 'er den Papegaai ziet, en vindt men 'er veele soorten, die nog elders onbekend zijn (4). Nog veel rijker zijn echter

(1) WILSON D. II. bl. 108. FORSTER *Bemerk. auf seine Reise* f. 191.

(2) WILSON D. III. bl. 100, 102, 108. FORSTER f. 191. COOK D. I. bl. 276.

(3) COOK D. I. bl. 126, 296. WILSON D. III. bl. 248.

(4) WILSON D. III. bl. 234.

ter de wateren, die een talloos heir van Viscchen rondom dit eiland houden, van allerlei soort en kleur, waarvan 'er zommigen aan dezelve geheel eigen zijn (1). Het aantal der Huisdieren daar tegen bestaat alleen in varkens, honden en katten: doch wilde beesten worden 'er op het gansche eiland niet gevonden, op het welke men zelfs geene slangen ontmoet (2).

De Bevolking echter van *Otaheite* is zeer gering naar gelang der uitgestrektheid en vruchtbaarheid van deszelfs grond, waar van de oorzaak is te vinden in de zeden der be-
 wooners (3), die overigens zoo schoon en
 groot

(1) WILSON D. III. bl. 234 en 243.

(2) COOK D. I. bl. 298.

(3) COOK had de bevolking, een gedeelte der zee-
 magt ten grondslag nemende, berekend op 204,000
 zielen. — D. VI. bl. 69. — FORSTER, op de
 vruchtbaarheid en uitgestrektheid van den grond let-
 tende, had zijne reekening op 145,125 gemaakt. —
 f. 197. — Een der Zendelingen had al spoedig be-
 merkt, dat de bereekening van COOK meer dan vier-
 maal te groot moest zijn. — WILSON D. II. bl.
 184. — Een ander Zendeling bevond de bevol-
 king, na eene omwandeling des ganschen eilands, op
 16,050 menschen. — WILSON D. II. bl. 216—288.

groot zijn, als zij uit zulk een ruim gezegend verblijf kunnen verwacht worden.

Eene lengte van iet meer of minder dan zes voeten, gepaard met eene rijzige gestalte, vlugge houding, sterke spieren en welgemaakte leden doet 'er de Mannen terstond in het oog vallen: terwijl de Vrouwen, doorgaands eenige duimen kleener, spoedig de gansche aandacht trekken door haare veelvuldige bevaligheden (1).

Men heeft in de lengte der mans en vrouwen eene nadere opmerking gemaakt, bij welke de rang der perzoonen in het oog gevallen is, als waren de Voornaamen en Opperhoofden met derzelve vrouwen doorgaands veel grooter en zwaarer, dan het gemeen; en men heeft hier voor de oorzaak gevonden in het rijklijke voedsel en gemaklijke leeven der

(1) COOK D. I. bl. 298. FORSTER f. 205. WILSON D. III. bl. 137. COOK schrijft de kleente der vrouwen toe aan te vroegtijdigen omgang met mannen: maar men heeft te recht opgemerkt, dat dit verschil der beide seksen alleen daarom meer in het oog valt, om dat de vrouwen aldaar in schoeizel noch kapzel eenige vergrooting vinden. — GEORG FORSTER *anmerk. auf* J. R. FORSTER f. 206.

der eersten tegen over de schraalheid en den arbeid der laafden. Nog grooter en bestendiger verschil heeft men echter in de kleur dier beide standen opgemerkt, zijnde die van het gemeen wel zoo veel bruiner, dat BOUGAINVILLE aan twee bijzondere rasfen van menschen op *Otaheite* heeft gedacht, maar evenwel genoegzaam te verklaaren uit de zorgvuldigheid bij de Voornaamen, om zich te onttrekken aan de zon, en de noodzaaklijkheid bij de geringen, om zich aan dezelve, vooral ter vischvangst, blootstellen (1).

De natuurlijke Kleur wordt olijf- en koperkleurig genoemd en beschreeven als dat heldere bruin, 't welk veelen in *Europa* boven het schoonste wit en rood schatten (2), en het welk BOUGAINVILLE deed denken, dat de *Otaheitsche* vrouwen, minder aan de opene lucht en zon blootgesteld, zoo blank als de *Fransche*

(1) COOK D. I. bl. 298. FORSTER f. 204. BOUGAINVILLE bij BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 296. WILSON. D. III. bl. 134.

(2) COOK D. I. bl. 299. FORSTER f. 204. WILSON D. III. bl. 134.

fche zijn zouden (1). De kleur der vrouwen kan ten minsten niet veel verschillen van onze heldere bruinetten, daar men nog duidelijk genoeg het bloozen haarer wangen kan onderscheiden (2). Zij schijnen dezelve echter alleen verschuldigd aan haare zorgvuldigheden en kunstmiddelen voor de blankheid van de huid. Zoms blijven zij twee maanden agter een in huis, en dekken zich in al dien tijd rijkelijk met klederen, terwijl zij dan alleen bij het gebruik van broodvrucht leeven (3).

Het haar is doorgaands zwart en ruw. Bij de vrouwen wordt het kort, bij de mans lang gehouden, en bij beiden met kokosolij gezalfd, die veel onreinheid veroorzaakt, waar tegen hun nu eerst de kam bekend geworden is. De baard wordt grootendeels uitgeplukt, en overigens naar onderscheiden smaak, maar altijd zuiver, gehouden. Onder de okzels duldt men geen haar (4).

De

(1) Bij BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 296.

(2) COOK D. I. bl. 299. FORSTER f. 204.

(3) WILSON D. III. bl. 134. COOK D. X. bl. 227, 228.

(4) COOK D. I. bl. 299, 311. Volgens WALLIS zouden 'er ook blondhaairigen op *Orahette*

De vorm van het gelaat was in de oogen van BOUGAINVILLE door geene trekken van dat der *Europeërs* onderscheiden (1). In die van COOK was het bevallig zonder uitstekende wangen, ingezonkene oogen of uitpuilend voorhoofd, alleen wat plat van neus (2). Bij FORSTER zijn alle de omtrekken ineenvloeiende, alle de evenredigheden vrouwelijk schoon (3). Bij WILSON heet het, schoon hij glinsterzwarte oogen, gelijke en witte tanden, zagt en teder vel, en evenredige ledemaaten erkent, dat 'er weinig schoonheid uit hoofde dier platneuzigheid gevonden wordt, die door bestendige drukking in de kindsheden wordt veroorzaakt (4). Armen en handen konden echter niet schooner zijn geweest in het model der *Medicesche* VENUS volgens WILSON en FORSTER beide, waar van de eerste nu ook de voeten verdedigt, die den laatste wat groot scheenen (5).

De
zijn geweest en de kinderen van beide kunne hem gemeenlijk blond zijn voorgekomen. Bij BUFFON *Nat. Hist.* D. XVIII. bl. 295.

(1) Bij BUFFON D. XVIII. bl. 296.

(2) COOK D. I. bl. 299.

(3) FORSTER f. 205.

(4) WILSON D. III. bl. 134.

(5) WILSON D. III. bl. 135. FORSTER f. 205.

De kleeding van mannen en van vrouwen verschilt in het algemeen niet veel, behalven dat de man een stuk doeks om den middel draagt, het welk, tusfchen de beenen doorgehaald en voor ingestooken, een broek mag heeten. Want overigens snijdt men geene klederen naar het lijf, maar gebruikt men vierkante stukken doeks of matten, in het midden met een gat, waar door het hoofd gestooken wordt. Dezelfen hangen over de schouders en de borst, laten de armen geheel vrij en worden om den middel met een dunner doek omgord, het welk bij de vrouwen tot aan de knieën of enkel los nederhangt als een rok, maar bij de mannen slechts tot aan de knieën dekt. Over dit alles draagt de vrouw nog zomtijds een overkleed van wit en zeer fijn doek. De overige stukken zijn van onderscheidene kleur (1). Bij deze gelijkvormigheid van kleeding onderscheidt zich de pracht nog meer door het aantal stukken doeks, het welk over elkanderen op de voorschreevene wijze wordt gedragen, dan door

(1) COOK D. I. bl. 306. WILSON D. III. bl. 138.

door derzelve glansrijke kleur en fijnheid; zoodat het gemeen schier naakt loopt, bij de mannen met den broek alleen, bij de vrouwen met eenen enkelden korten rok gedekt, terwijl de Voornaamen zich dikwijls naar huis haasten, om den last hunnes rijkdoms afteleggen, die hun de warmte onder verscheidene stukken doeks ondragelijk maakt. Ook de aanzienlijkste vrouwen behouden in huis alleen den onderrok, terwijl zij zich ten halven lijve, zonder de minste verlegenheid voor het oog van vreemden zelve, ontblooten (1). Rood en geel zijn de geliefde kleuren bij dit volk, waarvan het eerste een mengzel van carmijn en vermilioen ter naarvolging vordert, het laatste met onze helderste geele kleur gelijk staat (2).

Terwijl armen, beenen, handen en voeten altijd vrij blijven, wordt het hoofd alleen op meer dan eene wijs gedekt. In weinige oogenblikken weet men zich kleene hoedjens van matwerk of van hoog geele kokosbladeren te vervaardigen: maar men heeft ook andere hoofdciersels, als zekeren tulband, dien mans en vrouwen dragen, en, boven al, zeker
flag

(1) COOK D. I. bl. 308.

(2) COOK D. I. bl. 341.

slag van paruiken, uit lang en dun gestrengeld menschenhaar bestaande, het welk zich de vrouwen om en boven het hoofd slingeren in de gedaante van hoedjens, tusfchen welk haar zij verscheidene bloemen steeken, meestal witte of ligtgeele, terwijl de mans het eigen haar met vederen van keerkringvogels cieren, waarbij de schel van eene witte kokosnoot met water gevuld ten spiegel strekt (1). Beide de geslachten dragen ooringen, doch slechts aan de eene zijde, en bedienen zich tot dezen tooi van al wat schoon, of schitterend, of geurig is. Bloemen boven al zijn de geliefde vercierfelen van dit volk, waardoor in hunne nabijheid eene aangename frisheid merkbaar wordt, welke echter aan dezen smaak voor 't geurige plantenrijk niet meer is toetefchrijven, dan aan de uitstekende zindlijkheid en reinheid der beide geslachten in de onderscheidene standen.

Zij baaden zich driemaal des dags in versch water, des morgens, des middags en des avonds, en spoelen zich in het zelve ook door gaands af, wanneer zij zich met zwemmen in de

(1) COOK D. I. bl. 308. WILSON D. III. bl. 179, 248.

wordt geslaagen (1). Zijn gelaat is afgebeeld naar dat van den Koning otoo (2). Hij zelf is in de gewoone dragt gekleed. De vrouw is in het gewaad van eene danzeres, wier tooizel om de lendenen en veder-bedekzel der borsten slechts van de gewoone dragt verschilt en alhier overgenomen is, om dat de afbeeldingen bij cook in dit karakter de uitvoerigste waren (3); terwijl buiten dien het ontblooten van de schouders en de borst altijd gebruikelijk is in het bijzijn of de ontmoeting van Opperhoofden, bijzonderlijk voor de vrouwen, die zelfs geenen geheiligden grond zonder die ontblooting voorbijgaan (4).

De vischerij en doekbereiding zijn de voornaamste bezigheden dezer eilanders. De eerste oefenen zij in hunne kunstig gesneedene kanoes, met netten en angelfnoeren, van de vezels eener heesterplant gemaakt (5), ook met harpoenen, in wier gebruik zij zeer vaardig

(1) COOK D. I. bl. 327. COOK D. X. pl. N°. 98** bl. 72.

(2) COOK D. V. bl. 16.

(3) COOK D. X. pl. 91** bl. 78.

(4) COOK D. V. bl. 297. WILSON D. III. bl. 139.

(5) WILSON D. III. bl. 237.

OTAH EITANEN.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS

dig zijn (1). De laatste heeft veel van onze papierbereiding, van welke hun doek, vervaardigd van verrotte boombast, de dunheid en effenheid bezit, zonder de brosheid en onbestaanbaarheid voor vocht (2).

Beide deze bezigheden, noch ook anderen van scheepsbouw (3), mat-en mand-werk (4) kunnen de bewoners van *Otaheite* genoegzaam onledig houden, maar laten hun den tijd tot veelerleije vermaaken. Dezelfen vinden zij in het zwemmen tuschen de branding, waarin vrouwen en kinderen zoo wel, als mannen, deelen, en in veelerleije ligchaams- en wapen-oefeningen te land. Hunne vaardigheid te water maakt het den haajen zelve te benaauwd. Bij de behendigheid en kracht hunner worstelaars en worstelaaresen, welke laasterraltijd het strijdperk openen, schieten de *Engelsche* vuistvechters te kort; en de flinger, javelij en boog zijn in hunne handen wapenen, die op verren afstand zeer zeker treffen. Alle deze hunne vermaaken zijn in zekeren zin volksfees-

(1) COOK D. I. bl. 348.

(2) FORSTER f. 383. COOK D. I. bl. 335, 338.

(3) FORSTER f. 399.

(4) COOK D. L. bl. 346.

feesten, die, even als hunne kleeding iet herinnert van der *Romeinen* dragt, alzoo ook eenig aandenken wekken aan der *Grieken* wedspelen, daar het gansche landschappen zijn, die zich de eer der overwinning aantrekken, welke door eenen vrolijken dans van alle de vrouwen uit het overwinnende landschap gevierd wordt (1).

Het dansen zelf is een hunner grootste vermaaken, het welk doorgaands vergezeld gaat van zekere tooneeloefening, die het vroegste tijdperk des *Grieksch*en blijspels te binnen brengt. Hunne *Heiva's* of balletten worden door mans en vrouwen uitgevoerd, maar in afzonderlijke partijën, en zoo wel bij nacht als dag. Dezelfen worden geregeld door balletmeesters, en vorderen zoo veel schats aan kleeding der vrouwen, dat 'er zelden meer dan vier in werking zijn, wier veelvuldig en kostbaar doek aan het Opperhoofd ten geschenk geboden wordt. Deze *Heiva's* worden opgevolgd door reijen van zangers en spelers of door tooneelspelers, die ongestraft de gebre-

(1) WILSON D. III. bl. 201—208. COOK D. I. bl. 214, 215. ook bl. 185—189.

breken en dwaasheden der Opperhoofden zelve ten toon stellen (1).

Min kostbaar en meer algemeen zijn de avonddanzen, dien zij dikwijls onder de schaduwen van 't koel geboomte houden, doch die door vrouwen alleen schijnen te worden uitgevoerd. In derzelve bewegingen is altijd eene zeer juiste en duidelijke uitdrukking der maat, maar overigens zeer weinig van die eigenlijke kunstwendingen, die den *Franschen* en *Engelschen* dans zoo betoverende voor de oogen maaken, en die hier vervangen worden door zekere *Pantomime*, wier dattel gebaar den dans der *Otaheiteurs* min kuisch, dan onderhoudend, doet zijn (2).

Het

(1) WILSON D. III. bl. 208—210. COOK D. V. bl. 20.

(2) WILSON D. III. bl. 210. vergel. met bl. 178. COOK D. I. bl. 330. — In de oogen van COOK was hun dans daarom zeer ergerlijk: maar zeer juist zegt het verhaal der zendelingen, dat men uit de dattelheid der jonge vrouwluiden, die voor matroozen dansten, even min een gevolg kan trekken tot de zeden der eilanders in het algemeen, als men dit in *Engeland* kan doen uit de juffers van het strand of uit de zee-nijmphen van *Spithead*, tot die der landbewoners.

Het oordeel over het kiesche hangt echter, zal het ooit rechtmatig zijn, niet weinig af van de algemeene gebruiken en begrippen, der volkeren, van welken het eene volk niet slechts schandlijk acht, het welk bij het andere loflijk wordt gehouden, maar omtrend welken alle beoordeeling naar bloot eigen gevoel en eigene denkwijze doorgaands eene onrechtvaardigheid is (1).

Het naakt is geenszins ergerlijk bij hun, die zich grootendeels ontblooten, en, zonder onderscheid van kunne, dagelijks hetzelfde bad gebruiken, ja dagelijks met elkanderen zwemmende te water gaan. De onnozelheid der jeugd kan zelfs bij hun niet geveinsd worden, daar de jonge dogters altijd t'er zijde van de ouders slapen, en alzoo van de kindsheid af gemeenzaam zijn met zaken, wier bloote verbeelding elders de maagdelijke zuiverheid bezoetelt. Waare eenvoudigheid alhier moet alzoo gróote schaamtloosheid in vreemde oogen schijnen, en de onschuldigste guiterij de verfoeilijkste ontucht worden; ja, komt hier slechts de minste verrasching

(1) C. NEPOS *vit. imper. praef.* — COOK D. V. bl. 306.

fching der verontwaardiging bij, hoe affchuwelijk moet zich als dan de wellust aller inwooners, naar de daadlijke ontucht van eenige fcheepshoeren beoordeeld, in meer eerbaare, dan wel menschkundige, oogen vertoonen (1)?

De vrouwen baaden zich nevens de mans, en zijn daarbij alleen door eenige bladeren van den broodboom gefchort; echter dulden zij niet de minste onzedigheid, zouden in eenen inan de geringfte ontucht even zeer ten kwaade houden als in eene vrouw. Het dartele van den dans veroorloft zich ook niemand in afzonderlijk gezelschap, en het zijn de *Engelfchen*, wier fchaamtloosheid zij zelve het verwijten last leggen, van hun door gefchenken verleid te hebben tot het openbaare bedrijf van onwelveoglijkheden, die te vooren onder hun niet plaats hadden (2).

Hunne begrippen van eerbaarheid zijn echter zoo zonderling, als veelen hunner gewoonten. Bij de strengfte huwelijkstrouw blijven de vrouwen altijd toegankelijk voor haares mans

Taijo

(1) COOK D. V. bl. 65, 66.

(2) WILSON D. III. bl. 177—180. en 147, 184. Welke plaats beandwoordend is op die van COOK D. I. bl. 201, 202.

Taijo of vriend (1), in wien het daartegen bloedfchande zijn zou, de dogters of zusters van zijnen vriend te naderen, wijl zij als zijne eigene dogters en zusters worden geacht (2). De overneming van elkanders naam is het uiterlijke teeken dier geheel eigene vriendschap (3). Het huwelijk wordt zonder plegtigheid voltrokken, en eerst na de vereeniging gevierd. In hetzelfde zijn alle goederen gemeen, waar van elk het zijne in geval van scheiding te rug neemt (4).

Het kinderbaaren kost schier ge enen arbeid of gevaar. Het geweldige stoombad, waar uit men de pas bevallene vrouw naar de rivier doet gaan, om zich terstond te reinigen, en het welk men meermaalen herhaalt, verwekt haar echter dikwijls eene koorts (5). De plaats haarer onthouding en rust, gedurende veertien dagen voor eenen zoon en drie weken voor eene dogter is de *Morai* of de heilige plaats, die tot haar huis-

(1) WILSON D. III. bl. 178.

(2) WILSON D. III. bl. 186.

(3) WILSON D. III. bl. 199.

(4) WILSON D. III. bl. 171, 172.

(5) WILSON D. III. bl. 142. vergel. met bl. 172, 173.

huisgezin behoort , alwaar een Priester het kind van den moederkoek ontbindt (1). Het hoofd van den mensch, het zij jong of oud , wordt altijd heilig geacht. Het zelve blijft bij de kinders , gelijk het gansche ligchaam , naakt tot den ouderdom van zes of zeven jaaren (2). Derzelver opvoeding is allerzorgvuldigst, wat de gezondheid betreft, en bij de grootste toegewendheid tevens zeer oplettend op de leiding der driften (3). De grootste lof hier van komt aan de vrouwen toe , die , hartstogtlijk teder en gediensig jegens haare mannen, de liefdragendste moeders haarer kinderen zijn. Men kent 'er kreupele noch kromme, noch dubbelknokkige kinders, van welke gebreken de moeders zich zelveu zeer zekerlijk de schuld zouden geven (4). Op het der tiende of veertiende jaar ondergaan de jongens zekere besnijdenis in het opensplijten van de voorhuid gelegen en alleen uit zindlijkheid aangenomen (5).

Om-

(1) WILSON D. III. bl. 173—175.

(2) WILSON D. III. bl. 176. COOK D. I. bl. 309.

(3) FORSTER f. 306.

(4) WILSON D. III. bl. 136 en 185.

(5) WILSON D. III. bl. 176. FORSTER f. 242. COOK D. I. bl. 384.

Omtrend dien zelfden tijd ondergaan zij, en de meisjes een weinig vroeger, eene andere kunstbewerking, die ook bij verscheidene andere volkeren, schoon op verschillende wijze, in gebruik is, en in een beprikking van de huid bestaat, bij hun onder den naam van *Tattooing* of *Lattooing* bekend. Het werktuig daartoe is een dun, scherp en getand been of schulp, het welk, in zeker lampzwart gedoopt, in de huid wordt geslagen, en dit zwart in de kleene gaten agterlaat, dien het alzo veroorzaakt. Deze bewerking is pijnlijk en vereischt eenige dagen tot herstel der gemaakte wonden: echter ondergaat men dezelve vrijwillig en kloekmoedig, schoon de smart daarvan zoms overweldigende wordt. De vingers, teenen, armen en beenen dragen hier door bij mans en vrouwen veelerleije kleene figuren: maar boven al zijn het de *billen*, die daarvan het meest te lijden hebben, zijnde dezelve schier geheel zwart of blaauw na die bewerking, en zoo wel onder als boven dezelve, omringd met kromme lijnen, die tot in de lendenen lopen. Alle deze figuren zijn niet slechts cieraaden in hunne oogen, maar met dezelve pronken zij tevens als bewijzen van moed en volständigkeit, schoon men oppervlakkig weinig

nig blijk van onderscheiding in dit algemeene huidbederf kan vinden (1).

Niet min zonderling, dan deze beprikkings, is de geweldige schennis, welke zich de *Oraheite*rs aandoen, om den hevigsten hartstogt van blijdschap en van rouw uittedrukken. Een haaijntand is hier toe het gewoone werktuig. Met denzelven kwetst zich de vrouw herhaalde maalen, om haare liefde voor haaren man te kennen te geven, wier hevigheid zomtjids in zinnenloosheid overgaat; door denzelven drukt de moeder haare smart uit over het minste leed haarer kinderen; en bovenal doet dezelve te *Oraheite* meer bloeds, dan elders tranen, vlieten, om den familierouw bij eenig sterfgeval te toonen (2).

De groei der nagels, die bij de voornaamste perzoonen en zelfs bij de schoone danzeressen zoms de lengte van een vingerlid voor-

over;

(1) WILSON D. III. bl. 141 en 176. COOK D. I. bl. 302—305. Volgens COOK zou men geweld gebruiken bij deze bewerking: maar WILSON spreekt dit uitdrukkelijk tegen.

(2) WILSON D. III. bl. 170, 171. en 190, 191.

overhangen (1), past mede weinig aan den smaak, dien zij in het algemeen voor welstandigheid doen blijken. Het groeten met aanraaking van de neuzen, in plaats van onderlingen handdruk of wederkeerigen kusch (2), is slechts zonderling, maar blijft toch een sprekend blijk van onderling vertrouwen. Met in slaap zuijen van zichzelf, wanneer men zich ter rust begeeft, door het zingen van den eenen en het fluitspelen van den anderen, tot dat man en vrouw beide influimeren (3), heeft iet van het aanvallige der kindsheid. Terwijl de honden zoo zeer in hunne genegenheid deelen, dat de vrouwen meermaalen derzelver jongen aan haare eigene borsten aanleggen (4).

De vrouwen zelve, schoon zij bij den lof der tederste liefde en vaardigste gehoorzaamheid dien der bevalligste zeden voegen, en over het algemeen minzaam, leevendig, vreedzaam en toegevend in den omgang zijn,

(1) FORSTER f. 515.

(2) WILSON D. III. bl. 192-

(3) WILSON D. III. bl. 190.

(4) WILSON D. III. bl. 188.

zijn (1), genieten geenzins die achting bij de mannen, waarop zij zoo veel recht, als aanspraak, hebben. Het is bij haar niet geoorlofd met de mans te eten of te drinken; verscheidene spijsen zijn haar ook ontzegd: zij mogen niets gebruiken van het geen een man heeft aangeraakt; zelfs worden zij niet geduld bij de gewoone Godsdienstplegtigheden (2).

Men voedt hier géenen eerbied voor den ouderdom: integendeel neemt alle hoogachting met de jaaren af (3). — In den krijg kent men geene ondergeschiktheid hoegeenaamd (4). — Bij de grootste milddaadigheid en gastvrijheid jegens anderen, toont men geene dankbaarheid voor genooten goed, ja bezit men zelfs geen woord, 't welk dit gevoel kan uiten (5). — De nagedachtenis der overleedene naastbestaanden blijft daartegen zeer lang dierbaar, waarvan de zorgvuldige lijkbe-

waa-

(1) WILSON D. III. bl. 135.

(2) WILSON D. III. bl. 188, 189. COOK D. I. bl. 324. COOK D. X. bl. 247. FORSTER f. 365.

(3) WILSON D. III. bl. 191.

(4) WILSON D. III. bl. 192.

(5) WILSON D. III. bl. 190, 197, 198.

waaring, behalven alleen in geval van besmetlijke ziekte, en de jaarlijkfche rouwplegtigheden alzins getuigen (1).

Het grootfte gedeelte hunner fpijs wordt uit het plantenrijk ontleend. Varkens, honden en hoenderen komen maar zelden voor bij het gemeen, en het vogelen wordt fchier vergeten bij het visfchen, het welk hun altijd rijken voorraad biedt. Men eet den kleenen visch meest raauw, en naauwlijks levert de zee iet op, het welk niet tot voedsel wordt gebruikt van de kreeften enkrabben af, dien zij zeer beminnen, tot zelfs eene foort van zee-netelen toe. De broodboom fchaft bij dat alles het dagelijkfche voedsel zoo rijkelijk, dat hij, die eenmaal geduurende zijn leeven één uur befteedt, om tien zulke boomen te planten, geacht kan worden, voor zich en zijne nakomelingen zoo goed gezorgd te hebben, als iemand onzer, die voor het onderhoud van zijn gezin van den morgen tot den avond werkt en daarvan iet kan opleggen voor de zijnen (2). De gulzigheid
der

(1) WILSON D. III. bl. 193. COOK D. I. bl. 373. COOK D. X. bl. 51—53.

(2) COOK D. I. bl. 313—315.

der *Otaheiteurs* is nogthands verschriklijk groot (1). Zij houden verscheidene maaltijden op éénen dag, en regelen zich bij dezelven meer naar den honger, dan naar eenig gebruik (2). Zij spijzigen echter nooit zonder een voorafgaand Godsdienstig eerbewijs, en eene zorgvuldige reiniging der handen (3). Hun drank is gemeenlijk schoon water of het sap van den kokosnoot. Echter kennen zij ook eenen geestrijken drank, wiens bereiding walglijk en wiens gebruik nogthands zoo verleidend als verderflijk is. De vrouwen kaauwen de papierachtige *Tava*-plant met steng en wortel, en werpen het sap uit den mond in eenen bak met kleengesneedene bladeren dier plant, het welk, met water en met kokosap verlengd, weldra aan het gesten slaat, en daarna, doorgezijgd en uitgeperst, bij koppen vol gedronken wordt. Deze drank heeft eene bedwelmende kracht, die diepen slaap verwekt, geduurende welken de vrouwen alle de ledemaaten der mans zorgvuldig wrij-

(1) WILSON D. III. bl. 190. COOK D. I. bl. 313. D. V. bl. 306. COOK D. X. bl. 253.

(2) WILSON D. III. bl. 190.

(3) WILSON D. III. bl. 231.

wrijven. Een afzigtlijk schurft, ontsteking der oogen, verharding en klooving der voetzoolen zijn de kwaadaardige uitwerkzels van denzelven op het gestel, aan welken de Voor-naamen echter alleen lijden, wijl het gemeen de *Tava* niet zoo ligt kan bekomen (1).

Zonder bepaalde eetzaal zetten zij zich meestal op het gras of onder eenen schaduwrijken boom met de beenen kruisling onder het lijf ter neder, op genoegzaamen afstand van elkanderen, om geen hinder te hebben van elkanders vliegenlap, dien zij te zorgvuldiger gebruiken, wijl zij geene spijs nuttigen, op welke zich eene vlieg heeft nedergezet (2). De groene bladeren van den naasten boom dienen tot een tafelkleed, terwijl ieder bij zich heeft één kokosnoten-schil met versch en één met zout water, en een korfjen met een of twee kleine visfchen, twee of drie broodvruchten, veertien of vijftien rijpe *Bananen*, en zes of zeven appelen. De maaltijd vangt met de broodvrucht aan, waar-

(1) WILSON D. III. bl. 263—265. COOK D. I. bl. 319. FORSTER f. 419.

(2) WILSON D. III, bl. 181. COOK D. I. bl. 300 en 153.

waarvan de mond wordt volgepropt. Daarna wordt de visch aan stukken gebroken in het zoute water en de overige spijs op de bladeren rondgespreid. De vingers dienen voor vorken, een stuk bamboes voor mes, het welk alleen bij vleesch te pas komt. De nagel schildt de broodvrucht; de tanden openen de kokosnoot. De appelen worden geschild met eene schelp. Intusschen wordt het proppend kaauwen van tijd tot tijd verpoosd door eene teug nu van het zoute, dan van het zoete water, terwijl verscheidene bedienden, wanneer een Opperhoofd zijn maaltijd doet, in werking zijn, om van de overige broodvrucht zeker smaaklijk deeg te bereiden. Van dit alles wordt eene hoeveelheid gebruikt, die schier ongelooflijk is, zonder dat zich de gulzigheid laat afleiden door eenig tafelvermaak, het welk ook met de vrouwen en de kinderen, die altijd afzonderlijk eten en derzelver eigene spijs hebben, van der mannen disch verbannen is (1).

Deze algemeene gulzigheid schijnt hun aan zeer veele eigene ongesteldheden onderhevig te moeten maaken: maar de
 een.

(1) WILSON D. III. bl. 231, 232. COOK D. L. bl. 320—325.

eenvoudigheid der spijsbereiding, het gering gebruik van dierlijk voedsel, en het algemeen gemis van wijn en gestookte dranken, schijnen tevens, bij de gemaatigheid en geregeldheid hunner overige leefwijze, daartegen voldoende behoedmiddelen te zijn.

Hoest, verkoudheid en tuschenpoozende koortzen schijnen zij aan hun veelvuldig baden, ook dan wanneer zij bezweet zijn, verschuldigd te wezen. Zekere krankzinnigheid overvalt hun in het natte jaargetijde, welke aan het loodrecht nedervallen der zonnestraalen op hunne ontbloote hoofden worde toegeschreeven; builen op de huid kondigen het einde dier ijlhoofdigheid aan, en zelden keert deze ziekte bij den zelfden persoon weder. Hun veelvuldig worstelen en springen veroorzaakt veele breuken. De klieren agter de ooren zwellen bij hun dikwijls en gaan veelal tot verzwering over. Huidziekte, die naar lazarij gelijkt, is hunne afschuwelijkste kwaal, welke echter meestal alleen de overgroote onmaatigheid der Opperhoofden straft (1). Nog afschuwelijker is wel

(1) WILSON D. III. bl. 279—282. COOK D. I. bl. 369, 370. FORSTER f. 419.

wel bij hun het *Venusmet*, maar het is ten minsten hoogst twijfelachtig, of hetzelfde hun niet door de *Europeërs* werd aangebragt. Het woedt echter zoo schriklijk onder hun, dat men een vierde gedeelte der inwooners daar door aangetast reekent. Deze en nog andere van hunne ziekten wijten de *Otaheiters* openlijk aan de *Europeërs*, in zoo verre dat zij gelooven, dat elk vreemd schip hun eene vreemde ziekte heeft aangebragt, onder welken reeds zekere *Elephantiasis* door FORSTER is opgemerkt (1), die tevens waterzucht, voet-euvel en algemeene oogontstekingen meende waartenemen (2). De doorgaande gezondheid van het gestel, de onkunde van deszelfs dierlijke huishouding, en de kinderlijke afkeer van allen walgend geneesmiddel bij dit volk, brengen intuschen eene Geneeskunde voort,
die

(1) WILSON D. III. bl. 282—285. COOK D. I. bl. 370, 371. FORSTER f. 423—426. J. R. FORSTER beweert, dat, te *Ulitea* ten minsten, de *Venusziekte* reeds aanwezig was, eer dat eiland door *Europeërs* bezogt werd; waarna zijn zoon G. FORSTER uit de algemeene geschiedenis dier ziekte breedvoerig tracht te bewijzen, dat dezelve ook op *Otaheite* heeft kunnen ontstaan voor de landing der *Europeërs*.

(2) FORSTER f. 427—429.

238 O T A H E I T E.

die alleen in bijgeloof bestaat en den Priestere-
ren aanbevolen is. Eenige spreuken uit der-
zelve mond en verschillende figuren, uit
kokosbladeren gesneden en aan de vingers en
teenen van de zieken vastgehecht, moeten de
geheele genezing bewerken. Het herstel
wordt altijd aan deze middelen, de dood aan
de ongeneeslijkheid der ziekte toegeschreeven.
De zorgvuldige afzondering der besmetlijke
zieken van alle overige menschen is bij deze
onkunde een wijs en weldaadig gebruik, hoe
onbarmhartig het ook mag voorkomen. De
eigene gezondheid des gestels blijft echter bij
de ergste kwaalen en de gevaarlijkste kwet-
zuuren voor deze menschen de weldaadigste
geneesheer en heelmeeester, wier uitwerking
in veele gevallen zelfs verbaazend is, en
die daarom zoo veel te onwaardebaarer
zijn, wijl de *Otaheiteurs* tevens eenen onver-
winlijken afkeer hebben van alle verban-
den (1).

Alle kwaalen zijn in hun oog straffen voor
gepleegd misdrijf, en ook hierom stellen zij
meer

(1) WILSON D. III. bl. 280, 281. COOK D. I,
bl. 369.

meer vertrouwen in de gebeden hunner Priesters, dan in het heilzaamst kruid (1). Het getal hunner Goden is ook schier aan dat hunner inwooners gelijk, daar elk huisgezin zijnen Beschermgeest heeft. Evenwel erkennen zij eenen grooten God of Goden van hoogerer rang, gebooren in den nacht. Aan drie inzonderheid, — wier naamen van den *Vader*, *God in de Zon*, en den *Vogel* of den *Geest* den Zendingen zeer opmerkelijk waren, — richten zij hunne gebeden in algemeenen nood. In bijzondere behoeften roepen zij hunne mindere Goden of Beschermgeesten aan, waartoe zij meenen, dat de geest hunner braave afgestorvenen verheven wordt, die hun alsdan een *Eatooa* is. — Volgens hunne overlevering verbrak de toorn der Goden eenmaal de waereld, waarvan de eilanden slechts brokken zijn (2). Overigens hebben zij eene Fabelleer wegens hunne Goden, aan wier vermenging zij de geboorte van het jaar, verdeeld in dertien maanden, en der sterren,

ja

(1) WILSON D. III, bl. 280.

(2) WILSON D. III, bl. 149—151. COOK D. I. bl. 379.

die alleen in bijgeloof bestaat en den Priesteren aanbevolen is. Eenige spreuken uit derzelve mond en verschillende figuren, uit kokosbladeren gesneden en aan de vingers en teenen van de zieken vastgehecht, moeten de geheele genezing bewerken. Het herstel wordt altijd aan deze middelen, de dood aan de ongeneeslijkheid der ziekte toegeschreeven. De zorgvuldige afzondering der besmetlijke zieken van alle overige menschen is bij deze onkunde een wijs en weldaadig gebruik, hoe onbarmhartig het ook mag voorkomen. De eigene gezondheid des gestels blijft echter bij de ergste kwaalen en de gevaarlijkste kwetzuuren voor deze menschen de weldaadigste geneesheer en heelmeeester, wier uitwerking in veele gevallen zelfs verbaazend is, en die daarom zoo veel te onwaarddeerbaarer zijn, wijl de *Otaheeters* tevens eenen onverwinnlijken afkeer hebben van alle verbanden (1).

Alle kwaalen zijn in hun oog straffen voor gepleegd misdrijf, en ook hierom stellen zij
meer

(1) WILSON D. III. bl. 280, 281. COOK D. I, bl. 369.

Het bijgeloof der *Otaheitors* is veelvuldig, doch derzelver godsdienstigheid zeer lofwaardig, wegens eerbied en naauwgezetheid. De Priesterstand bekleedt den eersten rang na den thron, en schijnt eene eenige Priesterfchap uit te maaken over alle de *Societeits*-Eilanden, op welken verscheidene Opperhoofden tot dezelve behooren. Bij dezelve schijnt zoo wel alle Sterrekunde en kennis der scheepvaart, als alle Geneeskunde en kennis van de leer der Schepping en de Geschiedenis der aarde bewaard te worden. Bij deze meerderheid van kundigheden maatigen zij zich eenen grooten invloed op zegen, gezondheid en vruchtbaarheid aan. De besnijdenis en de beprikking van de huid is hun werk, waar voor zij rijklijk betaald worden. Voords zingen zij de algemeene gebeden op, en regelen al het offerwerk; terwijl het onderscheid der standen in dit alles zoo zeer wordt in acht genomen, dat voor geringe luiden ook Priesters van geringer geboorte zijn, terwijl de Opperhoofden door de jongste zoonen uit de voornaamste geslachten bediend worden (1).

Be-

(1) COOK D. I. bl. 383. 385. WILSON D. III. bl. 159.

Behalven hunne Priesters hebben de *Oidheeters* ook hunne tolken van der Goden wil, die hunne bedriegerij tot een kunstwerk hebben gebragt, het welk zich voor het oude *Delphi* niet behoeft te schaamen. Dezen, naar hun voorgeven, met de hoogste Goden gemeenzaam, begeven zich, potscierlijk genoeg getooid, naar eene *Morai*, 't welk eene plaats is ter godsdienstoefening en lijkbewaaring geschikt (1). Zoodra zich een der heilige vogels, die dezelve veelvuldig omringen, op de *Morai* nederzet, meent men, dat de Godheid, die in den zelve op aarde is gekomen, den vogel verlaat, en zich met den Propheet vereenigt, die zich nu uittrekt, armen, beenen, dijen en het gansche ligchaam wrijft, voords geeuwt, den buik, naar het schijnt, tot berstens toe doet zwellen, daarna de oogen draait, in stuiptrekkingen valt, en eindelijk eene flauwe, stamerende en afgebrokene stem verheft, die oogenbliklijk in een donderend geluid verkeert, en voords in zachter klanken overgaat, welken hij voor-
geeft

(1) Zie dezelve bij COOK D. X. bl. 53. en bij WILSON D. II. bl. 280.

geeft zelf niet te verstaan noch zich te kunnen herinneren, en die echter eene Godfpraak uitmaaken, welke een Ambtgenoot van hem duidlijk genoeg vertolkt, en aan wier eifchen, fchoon gemeenlijk zeer hoog, nogthands naauwkeurig wordt voldaan. De Godheid verlaat hem, zoodra de vogel wegvliegt, wanneer hij andermaal in ftuiptrekkingen nedervalt, uit welken hij zich met eene luide fchreeuw herftelt, voorgevende, den ganchen tijd als in diepen flaap verkeerd te hebben (1).

Het gezag eener eigendunklijke regeering ftaat doorgaands in verband met haaren invloed op den Godsdienst, en met dien van dezen op het volk. Den laaften gezien hebbende, zal ons dus de eerste na de befchouwing der wijze van regeering zelve gemaklijk te bereekenen vallen.

Deze is eenhoofdig en werd door coök vergeleeken bij het leenroerige ftelzel van het oude *Europa*. Het Opperbewind over elk der Eilanden is erflijk in het geflacht der *Earees rahies*, of Oppervorften, onder wien de *Earees* het gezag voeren over bijzondere land-

(1) WILSON D. III. bl. 162—164.

Behalven hunne Priesters hebben de *Ordeheisters* ook hunne tolken van der Goden wil, die hunne bedriegerij tot een kunstwerk hebben gebragt, het welk zich voor het oude *Delphi* niet behoeft te schaamen. Dezen, naar hun voorgeven, met de hoogste Goden gemeenzaam, begeven zich, potscierlijk genoeg getooid, naar eene *Morai*, 't welk eene plaats is ter godsdienstoefening en lijkbewaaring geschikt (1). Zoodra zich een der heilige vogels, die dezelve veelvuldig omringen, op de *Morai* nederzet, meent men, dat de Godheid, die in den zelve op aarde is gekomen, den vogel verlaat, en zich met den Propheet vereenigt, die zich nu uitstrekt, armen, beenen, dijen en het gansche ligchaam wrijft, voords geeuwt, den buik, naar het schijnt, tot berstens toe doet zwellen, daarna de oogen draait, in stuiptrekkingen valt, en eindlijk eene flauwe, stamerende en afgebrokene stem verheft, die oogenbliklijk in een donderend geluid verkeert, en voords in zachter klanken overgaat, welken hij voor geeft

(1) Zie dezelve bij COOK D. X. bl. 53. en bij WILSON D. II. bl. 280.

ben ook hunne eigene hofhouding en een groot aantal van dienaars, onder welken bijzonderlijk de jonger broeders van hun geslacht geteld worden. Zonderling echter is de opvolging der kinders in den rang der ouders, daar dezelve terstond bij de geboorte plaats heeft, zoo dat de vaders het bestuur hunner landstreek wel behouden, maar hunnen titel en rang verliezen. Ingeval van oorlog moeten zij hunne onderhoorigen ten krijgdiens dienst leveren aan den Oppervorst. Alle deze onderscheidene standen worden zorgvuldig bewaard door volstreckte onthouding van onderlinge huwelijksverbindingen. De man, die zich verlaagt, ruimt zijne plaats in voor het kind uit dezen echt, het welk omgebragt wordt, wanneer hij een *Earee* is. De kinders van de vrouw, welke zich verlaagt, verliezen altijd het leven. Op den minnenhandel van eenen gemeenen man met eene vrouw van koninglijk geslacht staat voor den man de dood. In alle standen vervalt het erfrecht op den oudsten zoon, die daarvoor met de zorg voor zijne broeders en zusters is belast (1). Bij

(1) COOK D. I. 386. D. V. 326. D. X. bl. 269.
WILSON D. III. bl. 120—126.

Bij gebrek aan geld of iet, 't welk in deszelfs plaats ten algemeenen handel wordt gezegd, vervalt een aantal misdrijven, die elders uit de geldzucht alleen gebooren worden. Met de schrijfkunst gansch onbekend, regelt in andere gevallen het gebruik alleen de oefening des rechts, die zelfs weinig opmerking verdient, daar men aan eenen ieder overlaat, zijne ongelijken zelf te wreken. Die eenen dief betrapt mag hem dooden; maar meestal verkiest men de schavergoeding met eenen hoogen afkooprijs. Ingeval van manslag vereenigen zich de vrienden des doodden tegen den doodslager en de zijnen, na wier openbaar gevecht de goederen van den verliezer den overwinnaar volgen. Het dooden van eenen geringen man vordert slechts de ontwijking van de wraak der zijnen, terwijl elke *Morai* eene wijkplaats levert, tegen welke geen geweld gebruikt mag worden. Zomtijds echter trekken zich de Opperhoofden de ongelijken hunner onderhoorigen aan en straffen het misdrijf, het welk alzoo eerst den naam eener rechtspleeging mag dragen (1).

Veel

(1) WILSON D. III. bl. 130, 168. COOK D. I. bl. 810. D. X. bl. 270—273.

Veel gruwelijks nogthans heeft op dit Eiland plaats, het welk niet slechts strafloos wordt gepleegd; maar zelfs in een openbaar en gewettigd gebruik is verkeerd. 'Er is eene soort van mans *Mahoos* genaamd, die de manieren, kleeding en stem der vrouwen naarbootzen, en, in hunne jeugd de Ichandelijkste levenswijze verkiezende, dezelfde bezigheden der vrouwen doen en onder hetzelfde verbod met betrekking tot zommige spijsen liggen. Volstrekt afkeerig van der vrouwen gemeenschap, zijn zij ten uitersten jaloesch op die der mannen, en worden echter van de vrouwen zelve zonder verfoeiing beschouwd, ja zelfs vriendschappelijk bejegend. Gelukkig is het aantal dier gedrochten, wier aanduiding de gansche ziel met afgrijzen vervult voor hetzelfde volk, het welk anders het hart door zoo veel goedhartigs inneemt, niet grooter dan van zes of agt op het gansche Eiland. De vóórnaamste Opperhoofden onderhouden deze *Mahoos*; en men behoeft slechts te rug te zien op de wetten der erfopvolging en den dwang der verbindnisen tot gelijken stand en rang, om de aanleiding tot

zulk eenen gruwel duidelijk te bemerken (1).

Dezelfde aangeduide gronden brengen een ander, schier even affchuwelijk en verdoemelijk, kwaad voort. Een aanmerklijker aantal van de Voornaamften der beide kunne vereenigen zich tot zekere maatschappij, waar in de vrouwen aan alle de mannen gemeen zijn, en waarin de ontucht zoo veel prikkels vindt, dat de verkiezing der eene boven de andere zelden langer, dan twee of drie dagen, duurt. Deze gezelschappen zijn geslooten en komen van tijd tot tijd bij een. Derzelve zamenkomst duurt doorgaands verscheidene dagen. De mans vermaaken zich met worstelen, de vrouwen met den alleronuchtigsten dans, en schaamen zich niet, voor aller oogen de schandelijkste driften, door het eene en andere onophoudlijk geprikkeld, in te volgen. De vruchtbaarheid is zeer gering bij zulk eene snoode gemeenschap, maar nog veel te groot voor het gevoel der verontwaardiging bij het vernemen van de onmen-

(1) WILSON D. III. bl. 127, 128. D. III. bl. 258, 259.

menschenlijke wet der *Arreoijs*, gelijk die genootschappen genoemd worden, om de kinderen dezer ontucht terstond na de geboorte om te brengen. Vergeefs verzet zich zoms de moederlijke tederheid tegen dit schriklijk bedrijf: de wet dwingt haar tot het zelve, tenzij ze eenen man vindt, die het kind als het zijne wil aannemen, maar die dan ook als haar echtgenoot beschouwd en nevens haar buiten het genootschap wordt geflooten, terwijl haar de naam van *Whannow* of van *Kinderkrijgster*, de schoonste en eerbiedwaardigste anders voor verstand en hart, als de verachtlijkste schimpnaam naargaat (1).

De geringheid der bevolking dezes eilands vindt eene genoegzaame verklaring in deze
ze-

(1) COOK D. I. bl. 331—333. D. X. bl. 244. WILSON D. III. bl. 109—189. FORSTER is zeer breedvoerig over deze *Arreoijs* en wil dezelve doen voorkomen als de bloote verbastering van eene Staatskundige instelling, welke verbastering zoo veel snooder niet eens zijn zou, dan veelerleije losbandigheid in *Europa*. — Zijne vergelijking schijnt ons echter niet aannemelijk tegen het gezag van den wel onderrichten COOK, ADANSON en WILSON. — Zie FORSTER aanmerk. op COOK D. VI. bl. 324—331.

zeden, die echter niet algemeen geacht moeten worden, daar zich de onpartijdigheid verplicht gevonden heeft te erkennen, dat op *Otaheite* de eerbaarste en tederhartigste vrouwen gevonden worden, wier talrijke huisgezinnen ten bewijze strekken van haare geheiligde verknochtheid aan den man, aan wien zij verbonden zijn, en wier onomkoopbaare huwelijksrouw en kindermin den eerbied van den *Europeeschen* matroos zelve wegdragen (1).

De hoogste eerbied der *Otaheiteers* zelf is niet min bezoedeld, dan de lof hunner overige huislijke zeden, daar het maar al te duidelijk is gebleeken, dat hun Godsdienst menschenoffers eischt. Behalven veele verschillende en rijklijke offerhanden vordert de Priesterschap zomtjids een menschenoffer, en wel altijd bij de aanvaarding der regeering door eenen nieuwen Koning. De keus des slachtoffers staat aan eenen Raad met een Opperhoofd, die zelfs vooraf de gelegenheid tot zulken eisch moet onderzoeken. De keus bepaalt zich doorgaands op eenen man, die schuldig staat aan eenig hooggaand misdrijf, voor
al

(1) WILSON D. III, bl. 186.

al aan heiligshennis, of wel op eenen vreemde-
deling, uit eenig ander eiland om wangedrag
voordvluchtig. Het diepst geheim heerscht
wegens de gedaane keus. In denzelfden nacht
reeds wordt, indien zulks mogelijk is, het
slachtoffer in den slaap overvallen en met
eenen enkelen slag in den nek afgemaakt.
Voords wordt het lijk, zoo zorgvuldig voor
alle verminking bewaard, als het zelve vol-
strekt onverminkt moet zijn, om ten offer te
kunnen strekken, in eenen korf gelegd en in
de heilige Canoe naar de *Morai* gevoerd.
Indien het Opperhoofd en deszelfs Raad ver-
klaaren, geenca doodschuldigen te kunnen
vinden in hunne landstreek, mogen zij een
varken in de plaats geven (1).

Men bespeurt ligt in zulk een menschen-
offer de tuschenkomst voor het gebrek aan
rechtspleeging, om de maatschappij te ont-
doen van haare gevaarlijkste leden, schoon
men 'er tevens het kenmerk in vindt van de
rampzaligste Godsdienstbegrippen. Maar even
duidelijk blijkt uit, ééne bijzonderheid, welke
wij daarvan nog hebben opteteekenen, dat
her-

(1) WILSON D. III. bl. 165—167. COOK. D.
X. bl. 47—63.

hetzelve de plaats vervangen heeft van eene nog afschuwelijker gewoonte van vroegere dagen, om de verwonnene vijanden te verslinden. Het linkeroog des slachtoffers wordt naamlijk door den Pricster den Koning voor den mond gehouden, met verzoek om dien te openen, het welk dezelve dan ook doet, maar te vergeefs, wjl de Priester het oog als dan terstond terugtrekt. Dit noemen zij *den manoten* of *voedzel voor den Koning*. Inzonderheid geschiedt dit bij deszelfs Krooning, wanneer hem uit alle de landstreeken des eilands zulke offers worden aangeboden, terstond na dat hij met de *Maro* of rooden Koninglijken gordel, dien hij alleen bij de hoogste plegtigheden draagt, door eenen openbaaren Redenaar omgeven is. Het hoofd van den mensch is den *Otaheiter* een heiligdom, en het oog deszelfs dierbaarste deel; deszelfs gedreigde verslinding, waar bij het om vermeerdering van wijsheid en verstand te doen schijnt, herinnert kennelijk genoeg aan vroegere dagen, waarin men zoo greetig zal geweest zijn naar de gansche prooi, als de Vorst zich nu naar het oog alleen vertoont, zijnde zelfs nu nog zekere opoffering der lijken hunner verslagene vijanden, en de afsnijding van derzel-

zelve onderkaak ten cieraad, al duidlijker blijken van vroegere menschverflinding (1).

De taal dezer eilanders heeft veel van de *Maleitische* en is welluidend. Hunne uitspraak is zacht en aangenaam, en hunne uitdrukking door gebaar zoo leevendig, dat zij, zoo wel in het openbaar als in hunne huisgezinnen elkanderen door allerlei teekens, en bovenal door de oogen alleen dikwijls volmaakt verstaan. Men onderscheidt slechts zeventien letters bij hun in gebruik, kunnende zij de *c. g. i. k. q. s. x. z.* bezwaarlijk in eenig woord uitbrengen. De bijzondere tongval, met welken zij hetzelfde woord op veelerleije wijze onderscheiden, verrijkt, maar verzwaart tevens, hunne taal aanmerklijk (2).

Hun-

(1) WILSON D. III. bl. 115, 116, 166. COOK D. V. 62, 63. D. X. bl. 67, 68. In het algemeen schijnt het menschenoffer aan de Goden de verflinding der vijanden bij de volkeren vervangen, en zelfs het laatste denkbeeld al meer uitgerooid te hebben, door doodschuldige misdadigers in plaats van verwonnene vijanden ter slagting te verkiezen; en alzoo zou het afschuwelijke menschenoffer zelf als de eerste trap van beschaaving der uiterste woestheid mogen aangemerkt worden. — J. J. VIREY *Hist. Nat. du Genre Hum.* T. II. p. 43-54.

(2) COOK D. I. bl. 363—368. D. X. bl.

Hunne kunsten eindelijk zijn wel weinig en eenvoudig, en bepaalen zich tot het vervaardigen hunner kleederen, wapenen, gereedschappen, verblijven en schuiten, maar derzelver behandeling is keurig, vaardig en in veele opzichten zeer vernuftig. De maanverwisfelingen regelen hunne tijdrekening, en geven hun een jaar van dertien maanden. Hunne Reekenkundé heeft de getallen van een tot tien: maar hunne vaardigheid met derzelver verdubbeling is zeer gering. Tot hunne lengte-maat gebruiken zij den vadem en span. Den afstand bereekenen zij naar hunnen gang. Als opmerksaame waarnemers van het weder, nemen zij naar deszelfs veranderingen hunne maatregels voor de visfcherij, en voorspellen ook den vroegen of laaten, fchaarfchen of overvloedigen Oogst. Op afgelegener togt ter zee, fluuren zij bij zon, maan en sterren, gelijk de gansche oude waereld voor de uitvinding van den zeilnaald. Zij onderscheiden den stand van veele vaste en den loop der dwaalsterren, en noemen 'er veelen bij namen, waarin zekere overeenkomst met de

Griek-

Griekſche fabelen hoogſt opmerklijk is voorgekomen, daar zij zoo wel hunne tweelingen of twee kinderen aan den hemel hebben, als de *Grieken* hunnen CASTOR EN POLLUX hadden (1). Nogthands weten zij den tijd van den dag, die bij hun ook zes uren voor den nacht heeft, en dien zij naar de hoogte der zon naauwkeurig genoeg bereekenen, bezwaarlijk te gisſchen bij de ſterren (2). Het zijn hunne Priesters bovenal, die in de kennis der ſcheepvaart en ſterren uitmunten, en wier naam *Tawoha* niet anders, dan eenen man van kunde, beteekent (3). Het daglicht, weten zij te vervangen door zeker kunſtlicht, zich daartoe van de pitten eener olieachtige noot bedienende, walken zij boven elkanderen aan een ſpitsjen ſteken, het welk met deze pitten gelijklijk afbrandt, en voor een aanmerklijken tijd een vrij goed kaarslicht verſchaft (4). Hun vuurmaaken is veel gebreki-
ger;

(1) WILSON. D. III. bl. 142—145. COOK D. I. bl. 360—363 en 347 en volg. FORSTER f. 434. 436.

(2) COOK D. I. bl. 362.

(3) COOK D. I. bl. 383.

(4) COOK D. I. bl. 329.

ger; daar het zelve bij hun door snelle wrijving of zaaging van droog hout geschiedt, onder een geduurig gezang of gebed, het welk bij nat weder al zeer lang kan duuren, en som welke reden zij dan gemeenlijk eenig vuur met zich voeren (1).

Zoo veel bijzonders en in veele opzichten reeds zoo veel uitvoerigs hebben ons COOK FORSTER en WILSON voornaamlijk medegedeeld wegens een volk, 't welk al lang aan den eigenlijken staat der woestheid moet ontkomen zijn, en echter nog slechts op zekeren trap van beschaaving staat, die den Wijsgeer de rijkste stof tot vergelijkingen, overdenkingen en onderstellingen oplevert, in welken echter de juiste bepaling onzer taake niet toelaat, dat wij ons verdiepen.

(1) WILSON D. III. bl. 181.

U L I E T E A.

De Aardrijkskunde der *Otaheiteurs* strekt zich uit tot vier en tagtig eilanden, wier naamen zij onderscheidenlijk noemen, wier ligging zij weten aanteduiden en met welken zij alzoo in eenige betrekking staan. Derzelve verspreidde ligging bestaat eene ruimte van 20° Zuidlijke Breedte en 40° Lengte ter zee: allen echter zijn zij nog niet bezocht door *Europeesche* zeeluiden, en allen kunnen zij ook niet betrokken worden onder den algemeenen naam van *Societeits*-Eilanden, daar zich onder de zelve ook de *Marquische* bevinden (1). Cook, de eersten noemer van dien

(1) J. H. FORSTER *Bemerkungen auf seiner Reise um die Welt* s. 443—455.

dien naam, begreep onder dezelveu slechts een zestal; *Ulietea*, *Otaha*, *Bolabola*, *Huaheine*, *Tubai* en *Maurua* (1), en bleef 'er *Otaheite* steeds van onderscheiden (2); doch G. FORSTER voegde 'er *Matea* en *Tapoamanoa*, nevens *Otaheite* bij (3); terwijl de lijst der eilanden tot *Otaheite* behoorende bij WILSON deze is: *Tethuroa*, *Maitea*, *Eimeo* of *Moreo*, *Tapoamanoo*, *Huaheine*, *Ulietea* of *Reiadea*, *Otaha*, *Bolabola*, *Mauroea*, *Tooboui*, *Oheteroa*, *Wateoo*; waarbij hij tevens nog van veele anderen gewaagt; door geen *Europeesch* schip tot nog toe aangedaan, maar, om derzelveu moeilijkheid in onderkenning en verwarring in ligging, doorgaans onder den naam van gevaarlijken *Archipel* begreepen (4).

De gemeenschap van taal, verwantschap van inwooners en gelijkheid van zeden onder alle deze eilanders, tot wien de naam van *Societeits-Eilanden* mag worden uitgestrekt, zouden ons nu wel kunnen doen volstaan met de

(1) COOK Reize D. II. bl. 34.

(2) COOK D. X. bl. 211.

(3) Bij COOK D. X. bl. 211.

(4) WILSON *Zendelingsreis* D. I. bl. 71—92.

de uitvoerige beschrijving der *Otaheiteurs*, met recht voor de voornaamsten van alle de overige eilanders gehouden: maar de onderscheiding, door cook zelven volgehouden, schijnt ons te verplichten, om nu ook van een zijner eigenlijke *Societeits*-Eilanden te gewaagen, waartoe ons tevens de rijkdom van overgehoudenre stof, ondanks onze uitvoerige beschrijving der *Otaheiteurs*, zoo wel titlokt, als in staat stelt.

Uit dezen ganschen, zoo moeilijk juist te bepaalen kring van eilanden, die, schoon ze allen denzelfden Godsdienst schijnen te hebben, echter allen eenen afzonderlijken Beschermgod vereeren (1), valt ons de keus van *Ulietea* zeer gemakkelijk, zoo door het aanzien, het welk het zelve weleer onder de overigen genoot, als door de opmerking, welke het uit hoofde der meest gevorderde beschaving trekt, en bovenal door het bekoorlijke, waarmede het den zinlijken *Europeeschen* maatroos aan zich verbindt (2).

Ulietea, of *Reiadea*, of *O-raietea* genoemd,

(1) ADANSON bij COOK D. X. bl. 275.

(2) COOK D. X. bl. 191—193.

noemd, werd het eerst ontdekt door COOK in het jaar 1769. en bevonden te liggen op $16^{\circ}45\frac{1}{2}'$ Zuider breedte en $151^{\circ}34\frac{1}{2}'$ Westlijke lengte van *Greenwich* (1). BOUGAINVILLE had het zelve slechts hooren noemen, en schreef het *Aiasea* (2). Volgens het verhaal van eenen eilander zou 'er, ten tijde van deszelfs grootvader, een vreemd schip geweest zijn, welks manschap vreedzaam omgang met de inwooners had gehad. Daarvan echter vernam men in *Europa* niets (3).

Het land is heuvelachtig, doorsneden, onregelmatig, en omringd met riffen, waar tuschen kleene eilandjes liggen, die verscheidene havens vormen. De meeste meiren zijn 'er brak en het versche water is 'er moeilijk te bekomen (4). De heuvels zien 'er groen uit, en zijn op verscheidene plaatzen met houtgewas bedekt (5). De uitgestrektheid des eilands

(1) COOK D. II. bl. 34. WILSON D. I. bl. 76.

(2) FORSTER f. 447-

(3) FORSTER f. 447. Het zou, volgens zijne gedachten, een van ROGGEVEEN's schepen moeten geweest zijn.

(4) COOK D. II. bl. 36. WILSON D. I. bl. 76.

(5) COOK D. II. bl. 17. WILSON D. I. bl. 77.

lands is niet zeer groot noch deszelfs bevolking talrijk, echter levert de grond een rijklijk voedsel op, gelijkfoortig, schoon min overvloedig, als te *Otaheite* (1). Daar tegen heeft *Ulietea* veel minder hoenders en rotten, doch maaken de inwooners jacht op wilde eenden en snippen, welken zij voor een lekker beetjen houden (2). De *Ava*-wortel bovenal, die den geestrijken drank dezer eilanders oplevert, wordt alhier in zeer grooten overvloed gekweekt (3). *Ulietea*, *Otaheite* en de overige *Societeits*-Eilanden, eenmaal van *Europeesche* dieren en planten voorzien, belooven alzoo eene verscheidenheid en overvloed van ververfchingen vóór zeereizigers, waar in geene andere plaats der waereld dezelve schijnt te zullen evenaaren, daar zij zelfs nu reeds in de oogen van cook alle anderen hier in te boven gingen (4).

Ulietea heeft een aanzien onder de overige eilanden, het welk onevenredig is aan deszelfs grootheid of volkrijkheid, en hetzelfde thands daadlijk verheft boven deszelfs rang,

(1) COOK D. II. bl. 17.

(2) COOK D. V. bl. 356, 359.

(3) COOK D. V. bl. 65.

(4) COOK D. X. bl. 206.

rang, daar het, lang eene meerderheid geoefend hebbende over zijne nabuuren, onlangs onderworpen is geworden aan de overwinnende wapenen van het kort bijgelegene *Bolabola* (1), welks inwooners voor de krijgshaftigsten van allen gehouden en zelfs, als eenen sterker God ter hunner bescherming hebbende, door de overigen eerbiedig ontzien worden (2).

De menschen op *Ulietea* zijn een weinig kleiner van gestalte en hooger van kleur, dan op de overige *Societeits*-Eilanden, en kwamen laatst aan Cook meer ongeregeld, dan weleer voor, het welk hem een gevolgscheen van hunne tegenwoordige onderwerping (3). De herinnering aan het aanmerkelijk onderscheid van gestalte, kleur en zeden bij de verschillende standen op *Otaheite* kan ons de klem van deze aanmerking volkomen doen gevoelen (4).

De eigene kleur der *Ulieteërs*, der vrouwen boven al, is echter geenzins zoo hoog, of de-

(1) WILSON D. I. bl. 77. COOK D. X. bl. 193, 200.

(2) COOK D. X. bl. 204.

(3) COOK D. X. bl. 192. WILSON D. I. bl. 77.

(4) Zie boven bl. 111.

dezelve laat de verhitting, door den dans bij voorbeeld, in een zichtbaar rood der wangen ligt bemerken (1).

In het gelaat, schoon open en aanminnig, is de *Maleitſche* verscheidenheid vrij kenmerklijk: evenwel laat dezelve hier den bevalligsten omtrek toe. De platheid van neus in veelen schijnt een volstrekt gevolg van het indrukken terstond bij de geboorte, vooral van eenen jongen (2). Van daar dat het vrouwelijke gelaat hier zoo veel van het manlijke in schoonheid kan verschillen, als ons alhier de naauwkeurige afbeelding van twee *Ulieteërs* doet bemerken.

Beiden zijn zij zeer wel uitgevallene afbrekzels van oorspronglijke afbeeldingen naar het leeven (3), die voords ten voeten uitgeteekend zijn naar de voorschriften van het schoone der evenredigheden in het menschelijke ligchaam, aan welken de uitstekende roem der schoonheid dezer eilanders de teekenen streng genoeg verbonden heeft.

De

(1) COOK D. V. bl. 354.

(2) COOK D. VI. bl. 94.

(3) Bij COOK D. VI. pl. 49*. bl. 96. en D. V. pl. 29* bl. 38.

De vrouw is TAINA of TAINA-MAÏ, de bevallige danzeres van het *Ulieteesch* tooneel, van welke G. FORSTER aanteekent: „haar lang onafgefneden haar was met een smalle strook, van wit doek los doorvlogten, en hing in natuurlijke lokken neder, schooner, dan de verbeelding eenes schilders immer heeft afgemaald; haare oogen flonkerden vol vuurs en indrukking in het rond gelaat, over het welk een bevallige lach verspreid was. De Heer HODGES, vervolgt hij, trachtete haar bij deze gelegenheid afteteekenen: maar haare vlugheid en leevendigheid maakte het hem zeer bezwaarlijk, ja bijna onmogelijk. Dit, zegt hij, is de reden, waarom het niet volkomen is gelukt; zijnde het nog oneindig verre beneden de tederheid van het bevallige model. Zo 'er ondertusfchen de volmaakte gelijkenis der eigenlijke perzoon aan ontbreekt, voegt hij 'er bij, dan kan het als een algemeen model dienen der gewoone gelaatstrekken van deze en de nabuurige eilanders, wanneer men zich, onder het manlijke geflacht, een tienjaarig knaapjen van *Otaheite* wil voorstellen (1).”

De

(1) Bij cook D. V. bl. 354, 355.

ULIËTEËRS.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.

De man is OMAI, door Kaptein FURNEAUX naar *England* medegenomen, en met die voorkeur, niet om zijne geboorte, rang, kundigheden of schoonheid verwaardigd, maar om zijne schranderheid, eerlijkheid, geregeldheid, edel zelfsgevoel en aanvallige zeden, met welken hij zelfsbeheer genoeg vereenigde, om, hoe zeer hij niet afkeerig van den wijn en sterken drank scheen te zijn, gedurende zijn tweejaarig verblijf aldaar zich nimmer door denzelven te laten bevangen, noch ook eenige genegenheid te laten blijken, om de strengste regelen der maatigheid te overschrijden (1). *London* met deszelfs hoogste beschaaving, het Hof met deszelfs gansche pracht, de verkeering onder Edelen en Grooten met alle hunne welmeenende beleefdheden zelve konden echter dezen jongeling zijn vaderland niet doen vergeten, noch zelfs min verkieslijk maaken. Bescheiden genoeg, om niet te dringen op zijnen terugtocht, bleek zijne vreugde duidlijk bij zijn vertrek, wanneer wij elk vol verwondering agterliet over zijne waare welleevendheid, door
de

(1) COOK D. V. bl. 38—40.

de Natuur zelve hem beter geleerd, dan dikwijls de kunstigste Opvoeding hier in slaagt (1). FORSTER beklagt zich, dat men eenen jongling heeft in *Europa* gebragt, wiens onbevallig en hoogbruin gelaat oneer deed aan de algemeene schoonheid der *Societeits*-Eilanders, onder welken men zelden zulke middelmaatige aangezichten, als het zijne was, aantreft, en, zelfs bij het geringst gemeen, schaars zulk eene zwarte huid vindt (2). Gebrek aan andere oorspronkelijke afbeeldingen liet ons voor dit werk ten zijnen aanzien geen keus, maar verplichtede ons tevens tot deze perzoonlijke opheldering.

Beider kleding is gekoozen naar de gewoone en vrij verschillende dragt der Eilanders, die zomtjids in eenen losfen rok van de heupen tot de knieën, dan weder in eenen bloo-

(1) COOK D. V. bl. 40, 41.

(2) COOK D. V. bl. 339—343. Het misnoegen van FORSTER schijnt zelfs invloed gehad te hebben op zijn oordeel over OMAI's geest, dien hij dom en kinderachtig noemt, schoon hij erkent, dat hij in het schaakspel aanmerklijk vorderde, en dat de Staatkunde der *Engelschen* wel zorg droeg, om hem genoegzaam even onverlicht tot de zijnen te doen wederkeeren.

bloten gordel van fraaije vederen, of ook wel in beiden tevens bestaat, gelijk hier bij de vrouw: maar die ook zomtjids met de *Otaheitsche* nagenoeg overeenkomt, in welken de man voorkomt (1). In al den tooi heerscht echter veel meer smaak en losheid bij deze, dan bij de overige *Societeits*-Eilanders, ja zelfs eene zoo groote veranderlijkheid en grilligheid, als bij eenig *Europeesch* volk, zoo dat ook hunne dragt telkens verandert bij elken nieuwen inval, die weldra in zwang komt (2). Ook bij hun wordt het oorcieraad slechts aan ééne zijde gedragen, en daartoe alles gebruikt, wat schitterend, geurig of zeldzaam is (3). Zij zalven zich het hoofd met welriekende olie (4); en houden bovenal hunne kinders in de allerbevalligste kleeding, zoo dat de reisgenooten van cook getuigden, nooit liever noch beter gekleede kin-

(1) Men vergelijke bij cook D. II. pl. 11. met D. V. pl. 28^b en D. VI. pl. 49* met D. II. pl. 12. en D. X. pl. 89**.

(2) Cook D. X. bl. 210. D. VI. bl. 334.

(3) Cook D. II. bl. 27.

(4) Cook D. VI. bl. 335.

kinders gezien te hebben (1). In het algemeen zijn de bevalligheden in tooi en zwier zoo wel, als in gestalte, houding en gebaar, hier geheel landeigen, en schijnt het gansche volk voor zinvermaak te leeven.

Dans en tooneelspel inzonderheid hebben onder hun den rang van hoofdbezigheden ingenomen, in wier uitvoering zij dan ook zekeren trap van vordering bereikt hebben, die opmerkelijk genoeg in de oogen van den wijsgeerigen en geschiedkundigen Tooneelbeschuwer zijn moet.

De dans wordt onder hun voornaamlijk door vrouwen uitgevoerd, op het maatge-luid van den *Oraheischen* trommel en neus-fluit, en onder het bestuur van eenen man, die, mede dansende, den trant der zangwijze neuriet, of de figuren der danzeressen, in de maat sprekende, opgeeft en alzoo Balletmeester zou mogen heeten. Verscheidene lichaamsbuigingen en allerhande gebaarden, onophoudlijke bewegingen der armen en een geduurig spel met de vingers maaken haaren dans zeer leevendig, hoogstbevallig en onnaarvolglijk. Voor houding, wending en

(1) Cook D II. bl. 23.

en gebaar kiezen zij echter de zedigste gestalten niet; offchoon zij nog verre afblijven van die onbetaamlijkheid, welke onze naakt-schijnende Schouwburgdans van tijd tot tijd aanneemt. De lange en ruim geplooiden rokken der *Ulieteefche* danzeressen bewaaren ten minsten eene kieschheid, die de gewoone dartelheden haarer overige wendingen meer vermaaklijk, dan gevaarlijk, doet zijn. Terwijl echter de vingerbeweging zoo cierlijk als snel, de wending der armen zoo bevallig als vlug, het geheel zoo afgemeten als dartel en los is, mishagt den *Europeër*, die gewoon is, alle de Bevalligheden op de toppen van den half ontflooten mond zijner schoonen bij een te vinden, boven alle verbeelding het geduurig en affchuwelijk vertrekken van den, anders zoo bekoorlijken, *Ulieteefchen* mond, die nu eens zijdwaards in de hoogte opgetrokken, dan eens grijnzende verlengd en onophoudlijk in zulk eene trillende en stuiptrekkende beweging der misvormde lippen wordt gehouden, als of de Kramp met alle zijne verschrikkingen zich op den thron der Liefde en Bevalligheden had geplaatst. Zulk een dans duurt slechts tien minuten

lang, en wordt door het tooneelspel afgewisseld (1).

Het zelve schijnt meestal door mannen te worden uitgevoerd, even als het aloude *Grieksche* tooneelspel (2), en den dans te verbinden met het tooneelbedrijf (3), gelijk de *Opera* bij ons den zang met hetzelfde verbonden heeft. Al spoedig ontdekte men, schoon nog geheel onkundig in de taal der eilanders eene eenheid van daad, regelmatigheid van stuk en verdeling in vier bedrijven (4). Weldra merkte men op, dat in een zeker tusschenspel twee benden opkwamen, door twee *Oppe* hoofden aangevoerd, van elkanderen door bruine en witte kleeding onderscheiden. De bruine bende verbeelde eenen
Heer

(1) COOK D. II. bl. 25. FORSTER bij COOK D. V. bl. 251. en volg. In de oogen van COOK was de dartelheid van gestalten en gebaarden der dansers en boven alle beschrijving sterk. Zijn reisgenoot verzekerde echter, dat de kuische oogen der *Engelsche* dames in de *Opera* naar veel grooter onbetaamlijkheden door haaren waaijer gluurden.

(2) Dit had ook zijnen blijfspelers. BARTHELEMY *Reize van Anach.* D. VII. Hoofdst. 72.

(3) COOK D. II. bl. 27.

(4) COOK D. II. bl. 27.

Heer met zijne knechts, de witten eenen troep dieven. De Heer gaf den zijnen eenen korf met spijs in bewaaring: de dieven poogden den zelve, onder allerlei wendingen van den dans, te stelen. De knechts zetteden zich voords neder rondom den korf en vielen tegen den zelve in slaap: de dieven haalden dien nu zeer voorzichtig weg, en gingen met hunnen buit door, waarna de zorglooze knechts ontwaakten en rondansten zonder eens aan het verlies te denken (1). — In een ander tooneelstuk waren zeven spelers, en ook eene speelster, de dogter eenes Opperhoofds, waaruit tevens het gevoelen der Eilanders wegens den tooneelspelers kan worden opgemaakt. Het zelve heetede de *Dief*, en bestond hoofdzakelijk in een dieffstal, door eenen man met zijnen makker op zulk eene meesterlijke wijze gepleegd, dat de volkomenheid der Eilanders in dit misdrijf maar al te duidelijk in het oog viel. De dieffstal werd echter ontdekt, maar niet, voor dat de dief met zijnen buit was doorgesgaan. Daar na ontstond 'er een gevecht tuschen den dief en zijnen makker met de

ge-

(1) Cook D. II. bl. 32.

genen, die op het goed hadden behooren te pasfen, welke laatften, fchoon vier tegen twee, van het tooneel geklopt werden, het welk de dief en zijn maat in zegepraal verlieten (1). — Het stuk, genaamd *het kind komt*, beftond in de vertooning eener baarende vrouw, gefpeeld door eene bende groote bruine mansperzoonen, een van welken eenen grooten knaap van omtrend zes voeten ter waereld bragt, die terftond het tooneel rondliep, met een grooten ftroowis agter zich, welke hem met een touw om den middel hing. De jonggebooren kreeg eene drukking op den neus, waaruit de gewoonte bleek der platdrukking van den neus der kinders. Het gansche fpeel dwong den ernstigen cook zelven het vermaak te erkennen, het geen hem deszelfs nieuwheid en grappigheid gegeven had (2). FORSTER betuigt, dat hij zeer hartlijk moest lagchen, vooral toen de pasgebooren groote kaerel zoo snel liep, dat de dansers hem bezwaarlijk konden agterhaalen, terwijl overigens de vrouwen aldaar
gee-

(1) COOK D. V. bl. 45.

(2) COOK D. VI. bl. 94, 95.

geene ergernis hoegenaamd in de gansche vertooning vonden (1).

Het tooneelfpel van *Ulietea* moet dus een eigenlijk kluchtspel van den allergemeensten rang heeten, en kan bezwaarlijk den naam van een schuldloos vermaak dragen. Indien toch de bespotting der plegtigste tijdstippen bij de geboorte van eenen mensch als geene heiligschennis der Natuur geacht moet worden: de zegepraal der dieverij ten minsten een rechtstreeksch zedenbederf moet genoemd worden. Het wordt vervangen door den dans der vrouwen, en deze weder afgewisfeld door een nieuw tuschenspel, van welke eene groote menigte voorhanden is, schoon zij allen van gelijkfoortigen aart zijn. Dit vermaak, het welk gansche dagen onder den naam van *Heiva* voortduurt, wordt niet slechts door het Opperhoofd gegeven, die zijne tooneelspelers heeft, maar wordt dagelijks aan het gemeen vergund, voor 't welk eene zwervende troep speelt (2). Bij een dier spelen kwam de praalzucht en onnozelheid tevens dezer Eilanders op het belagchelijkste uit, daar eene
der

(1) COOK D. VI. bl. 332.

(2) COOK D. VI. bl. 96, 97.

der aanwezige vrouwen , van de uitstekendste schoonheid en blankheid op dit eiland , bekoord werd door het gezicht van een klein hangflootjen , het welk haar een schalkiche matroos in het oor hing. Dit cieraad werd haar ras te zwaar : maar het was haar niet mogelijk , 'er zich van te ontslaan. Hij had den sleutel weggeworpen. Troostloos over haare gestrafte praalzucht verwierven haare traanen de voorspraak des Opperhoofds , die stukken doeks en varkens ten losprijns van haar oorbod , voor welks ontsluiting men eindlijk eenen welpasfenden sleutel vond (1).

Behalven de dieverij (2) , welke in het tooneel bemoediging en onderwijs aantreft , en het misdaadig aandeel aan de *Otaheitsche* buitenspoorigheden , aan welken zich ook de schoone TEINA-MAÏ zoo zeer schuldig maakte , dat zij door COOK op zijne tweede reize , als eene *Arreoij* zwanger en gereed bevonden werd , om het kind , welke zij droeg , van kant te maaken (3) , — heeft de geheele
aard

(1) FORSTER bij COOK D. V. bl. 358.

(2) COOK D. X. bl. 175.

(3) FORSTER bij COOK D. VI. bl. 331. Men sprak haar daarover aan , maar zonder vrucht , eensdeels wijl zij veel te leevendig van geest was , om
be-

aard van dit volk eene onwederstaanbaare beminlijkheid. Hetzelve is gul, geregeld, keurig en onvermoeid in het gastvrij onthaal van vreemdelingen (1), en bezit eene aandoenlijkheid van hart, die hoogst bekoorlijk is (2). Veelvuldige traanen stroomden uit aller oogen bij cooks vertrek, en toen men het rif uitzeilde, zag men nog de uitgestrekte armen der tederheid (3). Ook hier moet de haaijentand de blijdschap uitdrukken over de terugkomst van lang afwezige vrienden: het gelaat der oude vrouwen alleen schijnt echter aan deze schriklijke plichtpleeging te worden opgeofferd (4). Het treur-

ge-

bepaald gevestigd te kunnen worden, ten anderen, wjl men de taal des lands niet magtig genoeg was. Zij beloofde echter, haar kind wel in het leeven te willen houden, wanneer men het wilde komen haalen, en dan eene bijl, een hembd en eenige roode vederen in de plaats gaf, welk alles zij nog onder zoo veel dartzel gelach zeide, dat men aan geen ernst kon denken.

(1) COOK D. V. bl. 47.

(2) COOK D. V. bl. 17. FORSTER bij COOK D. V. bl. 363.

(3) COOK D. VI. bl. 107. FORSTER bij COOK D. VI. bl. 345.

(4) COOK D. VI. bl. 92, 93.

gebaar bij lijkplegtigheden schijnt hier al meer de aan bejaarde vrouwen aanbevolen , die daartoe zonderling gekleed en geheel zwart gemaakt zijn (1).

Het vernuft der *Ulieteërs* is leevendiger , de smaak keuriger , en de vaardigheid grooter , dan bij de *Otaheiteurs* (2). Anders bezitten zij dezelfde kunsten en handwerken , van welke laatsten het keurige koraalmandjen aan den arm van TEINA-MAÏ een bevallig staal oplevert. De tijdrekening is 'er echter zoo gebrekkig , dat het onmogelijk was , uit de verhalen der *Ulieteërs* den juisten tijd der onderwerping te vernemen van hun eiland aan de inwoners van *Bolabola* , schoon deze , zoo hoogstbelangrijke , gebeurenissen binnen het kort tijdbestek van de laatste drie jaaren was voorgevallen (3).

Schoon over het algemeen in Godsdienst zoo wel , als in overige zeden , overeenkomstig met de *Otaheiteurs* , heeft echter dit eiland , gelijk alle de overige *Societeits*-eilanden zijne bijzondere *Theogonie* of Godenge-

(1) FORSTER bij COOK D. V. bl. 359.

(2) FORSTER bij COOK D. VI. bl. 333, 334.

(3) COOK D. X. bl. 203.

geschiedenis, en is alzoo de gansche Godsdienst het zonderlingste stelzel van veelgoderij (1). In hunne bevatting heeft elk mensch een bijzonder wezen in zich, 't welk naar den indruk der zinnen handelt en uit enkele begrippen gedachten zamenstelt, het welk ook na den dood overig blijft en in de houten beelden woont, die om de begraafplaatsen gesteld worden. Wegens de onsterfelijkheid der Ziel was alzoo bij hun geen twijfel: maar wegens eenen eigenlijken staat van vergelding na den dood schein ook hier geen denkbeeld hoegenaamd (2).

Het bijgeloof is hier veelvuldiger en de rang-onderscheiding haatlijker dan op *Oraheite*, daar men hier aan Booze Wezens denkt, houten beelden van de Goden maakt, verscheidene vogels heilig houdt, en zelfs de Goden niet schijnt gemeen te willen hebben met de slaaven (3). Men heeft 'er echter een algemeen Huis des grooten Gods, het welk niet anders is, dan eene verdraagbaare kist of ark

(1) FORSTER bij COOK D. VI. bl. 338, 339.

(2) FORSTER bij COOK D. IV. bl. 340, 341.

(3) COOK D. VI. bl. 101, 102.

ark, die den reiziger aan de aloude verbondsark der *Jooden* herinnert (1).

Behalven hunne Priesters hebben zij ook zekere Leeraars, wier bepaald werk het is, het volk te onderwijzen in de Fabelleer; gelijk zij het tevens zijn, die voor de bewaaring der aardrijkskunde, sterrekunde en tijdrekening zorgen.

Hun jaar is verdeeld in veertien maanden. Tot de Geneeskunde der *Societeits*-Eilanders in het algemeen behoort zekere ledenwrijving, wier verbaazende uitwerking tot herstel van alle afmatting, door eene ligte aanraaking en prikkeling der spieren met de redergevoelige toppen der vlugste vingers, de reisgenooten van cook zelve eenmaal ondervonden (2).

Hoogstopmerklijk is eindlijk bij alle de *Societeits*-Eilanders de gewoonte, om de lijken van beide kunne niet te begraven, voor dat in de opene lucht al het vleesch van de beenderen is weggeteerd, tot aan welken tijd toe zij hunne offers van broodvrucht, visch en andere leefmiddelen voor dezelve

ne-

(1) COOK D. II. bl. 6, 7.

(2) COOK D. V. bl. 319. FORSTER f. 361.

nederleggen , ten geschenke echter voor de Goden en niet ten gebruike van de Zielen der afgestorvenen, die voords door een plegtigen lijkbewaarer schijnen gediend te worden en van tijd tot tijd de hulde der overgebleevenen ontvangen in veelvuldige traanen niet slechts, maar ook in bloed, het geen de rouw aldaar, door den haaijetand uitgedrukt , op stukken doeks doet storten (1).

(1) COOK D. I. bl. 225—228.

SANDWICH-EILANDEN.

Deze naam is door cook gegeven aan eene groep van eilanden tusschen $18^{\circ}54'$ en $22^{\circ}15'$ Noorder-Breedte gelegen, en zich uitstrekende van $199^{\circ}36'$ tot $208^{\circ}6'$ Oostlijke lengte van den middaglijn van *Greenwich* (1). Hij ontdekte dezelve op zijnen derden togt rondom den aardbol in Louwmaand van het jaar 1778. (2), en had niet meer reden om te denken, dat dezelve door geenen *Europeër* voor hem bezogt waren, als om het tegendeel te vermoeden, schoon het diep

(1) COOK D. X. bl. 345. KING *Troisfeme Voyage de COOK* T. IV. p. 23.

(2) COOK D. X. bl. 298. en volg.

SANDWICH-EILANDEN. 181

diep stilzwijgen van alle vroegere zeereizigers hem de eer der ontdekking volkomen toestaat (1).

De geheele groep bestaat uit de twaalf eilanden, *Owhijhee*, *Mowee*, *Ranai* of *Ouranai*, *Morotinne* of *Morokinnee*, *Kahowrowee* of *Tahoorewa*, *Morotoi* of *Morokoi*, *Woahoo* of *Oahoo*, *Atooi* of *Atowi*, *Neeheehow* of *Oneehow*, *Oreehona* of *Reehona*, *Tahoora* en *Modoopapapa* of *Komodoopapapa*. Het laatste alleen is onbewoond, en wordt slechts door de overige eilanders bezocht, om 'er schildpadden en zeevogels te zoeken (2). De erkend-

nis

(1) De wildheid en bevreemding der eilanders bij zijne eerste ontmoeting deden hem vaststellen, dat zij nimmer *Europeërs* hadden gezien: maar hunne kennis aan het gebruik van ijzer viel hem zeer moeilijk te verklaren. Hunne vederen mantel en helm geleken voorts in zijne oogen zoo volmaakt naar oude *Spaansche* dragt, dat hij het naauwkeurigst onderzoek deed naar eene vroegere landing van vreemdelingen: maar men vond schijn noch schaduw van eenige overlevering deswegens. Het besluit uit alles was, dat een *Americaansch* rooffchip of *Spaansch* schip bij deze eilanden zou moeten schipbreuk geleden hebben. COOK D. X. bl. 302-333.

KING T. IV. p. 66, 67.

(2) KING T. IV. p. 23, 24.

182 SANDWICH-EILANDEN.

nis van COOK voor de verdiensten van zijnen beschermmer en weldoener den Graaf van SANDWICH gaf aan allen gezamenlijk den bovenstaanden naam (1).

Owhijhee is het grootste en nevens *Woahoo* het magtigste dezer eilanden, aan wier Opperhoofden de bewooners der overige schijnen onderworpen te zijn (2). Het eerstgenoemde eiland heeft zeer hooge bergen, wier kruin met sneeuw bedekt is, en eenen grond die duidlijke sporen draagt van *Volcanische* uitbarstingen en verwoestingen, zoo dat het zelve op zommige plaatsen de grootsche en ontzettende Natuur vertoont. Het laatste is het schoonste van allen door zijne groenende heuvelen, afwisselende boschen en weiden, en welbebouwde vruchtbaare vlakten (3).

De luchtstreek van alle deze eilanden schijnt gemaatigder te zijn, dan die der eilanden van *America* op dezelfde hoogte. De eb en vloed gaan 'er geregeld. Het regent 'er dikwijls, maar niet lang aan een, en de *Thermometer* teekende 'er gedurende het verblijf van COOK voor de gemiddelde hoogte 83°.

Be-

(1) KING T. IV. p. 24.

(2) KING T. IV. p. 88.

(3) KING T. IV. p. 24—42.

SANDWICH - EILANDEN. 183

Behalven varkens, honden en rotten vindt men 'er geen viervoetig gedierte. De varkens zijn 'er in ongelooflijke menigte. De honden zijn kort en krom van pooten, lang van rug, meest grof van haar, steil van ooren, traag van gang en worden nevens de varkens ten voedzel alleen gehouden (1). De vogels zijn 'er niet talrijk in soort maar uitstekend in schoonheid: de hoenders strekken 'er bijzonder ten spijsgebruik (2). Het plantenrijk is 'er min trotsch dan weldaadig, en kenmerkt 'er zeer juist den verschillenden grond, op welchen het groeit. De boomen zijn 'er meestal klein van gewas, maar vruchtbaarer zevens dan op andere Zuidzeeëilanden. Het zuikerriet munt 'er uit. De zoetste en zapprikste wortels ten dagelijkschen spijs wegen 'er van zes tot tien ponden, waarbij de zoete en de gewoone aardappels den overvloed volmaaken, terwijl veelerleij welriekend kruid den aangenaamsten levensbalzem door de lucht verspreidt (3). De visch en andere zeevoord-

(1) COOK D. X. bl. 356. KING T. IV. p. 42 44.

(2) COOK D. X. bl. 319, 323, 354, 355. KING T. IV. p. 45.

(3) COOK D. X. bl. 319, 348, 301, 350, 339, 349. KING T. IV. p. 46.

184 SANDWICH-EILANDEN.

voordbrengzels scheenen 'er min overvloedig, niet zeer goed noch talrijk in foort te zijn (1), Eindlijk vindt men 'er verscheidene steenen, voor den Mijnstofkundigen van genoegzaam aanbelang (2).

De *Sandwich*-Eilanders schijnen zoo zeker met de *Societeits*-Eilanders, *Vriendschaps*-Eilanders en *Nieuw-Zeelanders*, op welken ontzaglijken afstand ook van elkanderen gelegen, afkomstig van ééne en dezelfde stam, als het zeker is, dat eenheid van afkomst in de onderscheidene Volkeren van *Europa* duidlijk te bespeuren valt. Hunne overeenkomst in taal, uitspraak en veelvuldige gebruiken wordt hier voor ten bewijze aangevoerd (3).

Hunne lichaamsgestalte is over het algemeen beneden het middenmaatige, maar doorgaands welgemaakt, sterk en vlug. De kleur der huid is bruin, en mag ten naastenbij ca-
stan-

(1) COOK D. X. bl. 355.

(2) COOK D. X. bl. 352.

(3) COOK D. X. bl. 390. KING T. IV. p. 51, FORSTER bestrijdt dit gevoelen, doch naar het ons voorkomt tegen de baarblijkkelijkheid zelve aan. Bij COOK D. X. bl. 325.

SANDWICH-EILANDEN. 185

ftanjebruin heeten, mids men daarbij de zeer verschillende tinten van die kleur in het oog houdt. Zommigen zijn 'er donker van kleur. Hun gelaat is regelmatig, maar niet zeer schoon, en 'er is eene aanmerklijker gelijkheid in grootte, kleur en gedaante bij beide de geflachten, dan ook elders aantrof. Verre zijn zij echter af van eigenlijke leelijkheid. Het min zachte en blinkende der huid mag aan de onthouding worden toegescreeven van olieinwrijving, elders in gebruik; en hunne donkerer kleur aan het meer of wel geheel naakte in hunne gewoone dragt (1). De oogen en tanden zijn over het algemeen zeer fraai: alleen scheelen zij een weinig met de eersten, en schenden zij de laaften door zeker godsdienstig gebruik (2). De knop van den neus is een weinig plat, het welk aan dezelfde gewoonte, als bij de *Societeits*-Eilanders, om elkanderen met de neuzen te begroeten, wordt toegescreeven (3).

Ei-

(1) COCK D. X. bl. 300, 356, 357. KING T. IV. p. 52, 53.

(2) COCK D. Z. bl. 357. KING T. IV. p. 54, 98.

(3) KING T. IV. p. 53.

186 SANDWICH-EILANDEN.

Eigenlijke nationale trekken zegt cook bij hun te vergeefsch: zommigen vond hij naar *Europeërs* gelijkende. Weinige voorbeelden ontmoetede hij 'er ook van zwaarlijvigheid: doorgaands waren 'er de mans ranker dan de vrouwen. Onder de voornaame luiden vondt men de schoonste, onder het gemeen waren zeer veele wanstaltige menschen. Overigens moest de schoonheid bij de mans gezogt worden in de jeugd, alvoorens het misbruik van den *Ava*-drank ook hier de affchuwelijkste misvormingen van het gelaat had voordgebracht (1).

Het haar van deze eilanders schijnt natuurlijk zwart te zijn: bij de meesten had het door zekeren poeder eene bruine kleur. Het wordt bij de mans ter wederzijde tot aan de ooren weggeschooren, maar ter breedte van eene hand in vollen wasdom gelaten op den kruin, van het voorhoofd af tot in den nek, waardoor het, zeer dik en krullend zijnde, naar den kam van eenen helm gelijkt. Zommigen bedienen zich van valsch haar, en
la-

(1) COOK D. X. bl. 300, 357. KING T. IV. P. 54, 55.

SANDWICH-EILANDEN. 187

laten hetzelfde in lange lokken over den schouder golven. Bij de vrouwen wordt het voor op het hoofd langer, dan van agteren, gehouden: maar ook bij haar heeft hier omtrend meer slordigheid dan zwier plaats, dewijl het 'er geheel ontbreekt aan 't geen een kam zou mogen heeten. Meest alle de mans dragen hunne baarden, zommigen slechts de knevels, het Opperhoofd alleen schijnt een glad gelaat te mogen hebben (1).

De bevolking van alle de *Sandwich*-Eilanden is niet zoo groot, als de uitgestrektheid en vruchtbaarheid van derzelve gronden schijnt te kunnen dragen. Onderlinge krijg wordt hier van alleen de oorzaak geacht. Volgens de berekening van KING, den maatstaf van COOK volgende, zou deze gansche bevolking 400,000 menschen belopen (2).

De aard dezer volkeren, hoe schriklijk ook in de oogen van hun, die aan den moord van COOK op *Owhijhee* gedenken, zonder op de

(1) COOK D. X. bl. 300, 359, 360. KING T. IV. p. 63. St. SAUVEUR p. 22.

(2) COOK D. X. bl. 359, 385. KING T. IV. P. 57.

188 SANDWICH-EILANDEN.

de omstandigheden dier gebeurtenis te zien, is alzins gebleeken, gul, gastvrij, eerlijk in den handel, trouw in vriendschap, teder in huwelijksmin, zorglijk voor kinderen te zijn. Gemengd van karakter tuschen het losse en dartele der *Societeits*-Eilanders en het ernstige en staatige, 't welk aan de bewooners der *Vrienden*-Eilanden wordt toegeschreven, heerscht bij hun eene blijmoedigheid van hart, die met het vernuftige en vindingrijke van hunnen geest leevendig uit de gitzwarte oogen straalt en eenen ieder schijnt aan te spreken door den helderen opslag van het altijd om hoog geheven gelaat (1). Dieverij en hoererij had 'er wel veelvuldig plaats aan boord der schepen, welke hun bezogten: maar eene dieverij, schier onwederstandlijk in verzoeking voor menschen, die verstands genoeg hadden, om hunne behoeften, bij het zien van veel beschaafder menschen, te gevoelen, voor wien alles nieuw en zeer veel zoo hoogstbelangrijk was, maar in wien de kindsheid der reden nog zeer weinig vermogt over de
be-

(1) KING T. IV. p. 57—59. COOK D. X. bl. 320, 358. KING T. III. p. 453.

begeerlijkheid van het hart; — en eene hoererij alleen onder het laagste gemeen, terwijl bij voornaame luiden zelfs eene edele jaloezheid op het gedrag der vrouwen plaats had (1).

Al het hier beschreevene staat met onmiskenbare trekken afgeteekend in de beide beelden, welken de oplettende en wel geslaagde Teekenkunst uit afbeeldingen naar het leeven heeft overgenomen. De man is KANEENA, een der Opperhoofden van *Owhijhee*, van een sterk, wel geëvenredigd en kloek gestel, met gelaatsstreken vol regelmaatigheid en uitdrukking, met zwarte en vuurige oogen, met eene losse en bevallige doch altijd manlijke houding (2). Zijn geest was ten uitersten leer-

gie-

(1) COOK D, X. bl. 320. KING T. IV. p. 102. Men moet de uitvoerige en naauwkeurige geschiedenis van den dood van COOK lezen, om te erkennen, dat geen gestrafte dieverij aanleiding tot denzelfden gaf, maar wel vijandlijke roof in eene soort van openbaaren krijg, van welken krijg de oorzaak in veel misverstand, uit wederzijdsche onkunde van taal gebooren, en in veel onvoorzichtigs aan de zijde der *Engelschen* zeer duidelijk te vinden is. — KING T. III. p. 124.

(2) KING T. III. p. 385.

190 SANDWICH-EILANDEN.

gierig, zijn gezond verstand verbaazende, zijne bevassing vlugger, dan men bij zulke volkeren ontmoet. Hij hield niet op te vragen naar de gebruiken, zeden, regeering, volkrijkheid en voordbrengzelen van *Engeland*; naar de oorlogen en wapenen, naar den scheepsbouw en de huizen der *Europeërs*; ja zelfs zeer naauwkeuriglijk naar derzelve Godsvereeering (1). De vrouw is even zorgvuldig afgebeeld naar eene oorspronkelijke gelijkenis, waarvan wij echter geene nadere beschrijving ontmoeten, maar wier gelaat en gansch voorkomen ten minsten volkomen beantwoorden aan de schets, die van der vrouwen gestalte en aard is gegeven (2).

De kleeding der *Sandwich*-Eilanders vereischt, bij deze juiste afbeelding, slechts eene
en-

(1) KING T. IV. p. 59, 60.

(2) Beiden zijn te vinden bij KING T. IV. p. 52 en 54. De man heeft echter zoo veel bij deze overneming in schoonheid van gelaat verloor, als de vrouw gewonnen: het welk ons de liefde der waarheid doet aanmerken, terwijl de eerbied voor de Kunst ons verplicht, eens vooral te doen merken, dat het eigenlijke en volmaakte *portrait* alhier eene vordering boven het mogelijke zou zijn.

SANDWICH-ISLANDERS.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY

SANDWICH-EILANDEN. 191

enkelde aanwijzing. De man heeft de *Maroo* of den scharngordel om den middel, die doorgaands de eenige kleeding van hem uitmaakt (1). Als Opperhoofd heeft hij eenen mantel om den hals en helm op het hoofd, die hem een zeker *Spaansch* voorkomen geven. De grondstof van den mantel is gevlochten, op welke de schoonste roode, geele en andere vederen zoo sterk zijn vastgehecht, dat de oppervlakte bij het rijkst fluweel kan worden vergeleeken, waarna zij in zachtheid en in glans gelijkt. De helm is gemaakt van teenen met netwerk overdekt en sluit alzoo om het hoofd, schitterende voords op gelijke wijze, als de mantel, met de schoonste vederen, en maakende met denzelven een volkomen praalgewaad uit (2). Man en vrouw hebben eenen onderscheiden waaijer of vliegenlap in de hand, meestal van kokosvezelen aan een glad en gepolijst handvat vastgemaakt, en voords weder met kostbaare vederen verrijkt (3). Beiden dragen anders ook gemeenlijk een halscieraad van allerlei aard, waar

(1) KING T. IV. p. 65.

(2) COOK D. X. bl. 321, 322, 362. KING T. IV. p. 66, 67.

(3) KING T. IV. p. 64.

192 SANDWICH-EILANDEN.

waar mede de vronw alleen hier is getooid. Zoms hangen zij ook een gefneden menschenbeeldjen van been of hout op de borst. De kleeding der vrouwen bestaat in een stuk doeks om den middel vastgemaakt en tot de helft der dijen hangende, of ook wel, gelijk alhier, over den schouder geflingerd en boven de heupen, opgeschort. (1). De ooren worden niet doorboord (2): daartegen zijn hier armringen in gebruik (3).

Het beprikken van de huid is ook hier onder mans en vrouwen even gemeen als op de *Societeits*-Eilanden: maar, behalven deeze zonderlinge kunstbewerking in de jeugd, schijnt men ook den rouw over eenig zwaar verlies door nieuwe beelden in de huid voor altijd te willen uitdrukken. Figuren van menschen en dieren zoo wel, als bloote lijnen en hoeken, komen alzoo op het ligchaam voor. Het gelaat der vrouwen zelve is dikwijls met elkander kruizende rechte lijnen misvormd. Beenen, dijen en armen zijn echter bij de mans de voornaamste plaatzen ter
be-

(1) KING T. IV. p. 63, 67.

(2) COOK D. X. bl. 360.

(3) COOK D. X. bl. 361.

SANDWICH-EILANDEN. 193

beprkking, gelijk hier KANEENA naar een ten voeten uitgeteekend man is overgenomen. Bij de vrouwen vindt men de uiterste spits der tong zomtijds *getatoueed* (1).

Geene eigenlijke besnijding, maar eene andere dergelijke gewoonte heeft hier plaats, mischien aan een begrip van reinheid alleen toe te schrijven, wijl voor dezelve anders geene Godsdienstige of Natuurkundige reden wordt opgegeven (2).

Even onkundig is men gebleeven wegens het eigenlijk gebruik van zeker slag van helmen of liever maskers, waar van 'er een op den grond ligt afgebeeld, en het welk de oogen en den neus alleen vrij laat, terwijl de onderaanhangende reepen den mond verbergen. Dezelve is als een helm vercierd met eenen kam van heesterkruid, en schijnt in het voorbeeld, waarnaar hij is genoomen, teekenen te dragen van menigen houw en slag; evenwel zag men de eilanders slechts tweemaal met dit hoofdbedekzel, en deed der-

(1) COOK D. X. bl. 336, 363. KING T. IV. p. 64, 65. — De teekening is naar KING T. III. p. 213. pl. 62.

(2) COOK D. X. bl. 363. LA PEROUSE *Reise D.* bl. 164.

derzelver koddige vrolijkheid dan aan alles behalven eenigen schroom voor vijandlijkheden denken, van waar men dus niet weet, of men bij deze afbeelding aan eenen eigenlijken helm, dan wel aan een masker, te denken heeft (1).

Van de woningen van dit volk levert de teekening afmede eene afbeelding op. Dezelven gelijken meest naar de eigenlijke rietdaken onzer schuuren, indien wij aan dezelve in onze gedachten alle timmering van onderen benemen. De ingang is zeer laag en wordt van binnen door een beschoot geflooten, het welk geheel weggenomen moet worden en dus naar geene draaijende deur gelijk. Zij ontvangeren geen ander daglicht dan door den ingang, en zijn alzoo ten nachtverblijf of schuilplaats inlegt weder alleen geschikt. Men bevond ze zeer zindlijk, bespreid met droog gras en voorzien van matten, om op dezelve te zitten en te slapen. Deze woningen staan dorpsgewijze bij elkanderen, maar in allerlei

(1) KING T. IV. p. 68, 69. pl. 65, 66. Indien men aan de schiptbreuk van een *Spaansch* schip blijft denken, valt het gemakkelijk genoeg den ridderhelm wedertevinden als speelgoed in de handen van dit nog kinderlijke volk. LA PEROUSE denkt aan eene vroegere geregelde gemeenschap met de *Spanjaarden*. — *Reize D. I.* bl. 145—146.

SANDWICH-EILANDEN. 195

leije richtingen, zonder eenigen regel. Derselver huisraad bestaat in kalebaschillen tot fleschen voor drank en tot bakken voor spijs, benevens eenige platte houten bordes (1). In den grond zelven schijnen de eilanders holen te hebben voor den uitersten nood (2); terwijl zij, aan den zeekant, hunne dorpen met muuren dekken van, in de zonn gedroogde, steenen (3).

Hun voedsel is voornaamlijk uit het plantenrijk ontleend: evenwel gebruiken zij niet slechts hunne dieren en vischen tot spijs, maar verstaan zich tevens op het inzouten en droogen van den visch, en op het in den pekkel leggen van het vleesch hunner varkens en honden (4). Hunne spijsbereiding is zeer zindlijk en kenmerkt reeds eene aanmerkelijke beschaaving, daar zij zich van zout en peper weten te bedienen, en de gebraden of gekookte spijs hun verkieslijk boven de rauwe is,

(1) COOK D. X. bl. 363, 364. KING T. IV. p. 70, 71. LA PÉROUSE D. I. bl. 160.

(2) KING T. III. p. 474.

(3) KING T. IV. p. 70.

(4) KING T. IV. p. 71. COOK D. X. bl. 346.

196 SANDWICH-EILANDEN.

is, welke zij echter ook gebruiken (1). Voor elk dorp schijnt eene algemeene bakkerij te zijn, die met gloeiende steenen wordt gestookt (2). Het geliefdste gebak was eene *Tarro*-podding, slechts wat wrang van smaak in den mond der *Engelschen* (3), die zich echter zoo zeer te goed deden bij hun verblijf op *Owhijhee*, dat de eilanders hunne toenemende welgedaanheid opmerkten en 'er hun beleefde verwijten over deden (4).

Hunne maaltijden worden met gebeden en offers aangevangen. Terwijl de *Ava*-drank bereid wordt door zommigen, heffen de overigen eenen lofzang aan, die door de eersten wordt vervangen, terwijl de laatste drinken, en door dezen nogmaals wordt herhaald, terwijl genen denzelven gebruiken, tot dat men eindelijk een gedeelte op den grond plengt ten offer aan de Goden, met wier plechtige aanroeping voorts de maaltijd aanvangt. De Voornaamen laten zich hier bij bedienen door de gemeenen, die hun zelfs met de uiterste op-

(1) St. SAUVEUR p. 21.

(2) COOK D. X. bl. 366.

(3) COOK D. X. bl. 366.

(4) KING T. III. p. 413.

SANDWICH-EILANDEN. 197

•plettendheid de spijs in den mond steken. De vrouwen eten niet met de mans uit dezelfde schotels, maar schijnen toch gelijktijdig met hun en ter zelfde plaats te mogen spijzigen (1).

Hunne leefwijze is zeer eenvoudig. Zij staan op met den opgang der zonne en rusten weder eenigen tijd na het genot der frische morgenlucht. De Voornaamen houden zich bezig met het maaken van schuiten en matten; de vrouwen bewerken het doek, en de gemeenen zijn met de vischerij en den landbouw bezwaard; terwijl de uren van uitspanning vervliegen in veelerleije tijdkering (2).

De handwerken dezer eilanders munten uit door netheid en vernuft. Hun doek wordt op gelijke wijs bereid als te *Otaheite*, maar beschilderd met zulke bevallige kleuren en figuren, als een *Europeesche* stoffenwinkel kan opleveren. Zij weten het zelve ook in baanen aan een te zetten. Het vernisfen,
lij-

(1) COOK D. X. bl. 367, 340. KING T. IV. p. 721—97. St. SAUVEUR p. 22.

(2) KING T. IV. p. 73.

198 SANDWICH-EILANDEN,

lijmen en polijsten van steen zoo wel, als van schelpen, gaat hun zeer vaardig en zeer keurig af. Hunne gereedschappen zijn ook uit meer dan één stuk te zamengesteld en de waardij van het ijzer wordt bij hun voor hetzelfde onberekenbaar geacht. Zij kenden deze waarde niet slechts, maar wisten ook terstond het schranderst gebruik te maaken in hunne zamengestelde werktuigen van het ijzer, 't welk men hun gaf (1).

Van schrift was hun geen denkbeeld toegenaamd te geven. Een geschreeven papier was in hun oog een stuk doek met niets beduidende figuren. Welke ontvatbaarheid nogthands aan geene domheid behoeft te worden toegeschreeven, daar wederzijdsch gebrek aan taalkennis de beduiding eener zoo geheel afgetrokkene kunst schier onmogelijk moet gemaakt hebben (2).

Hunne kawoerden of kalebasfen doen hun den grootsten dienst, daar zij ze tot allerlei gebruik aanleggen, vooral ter bewaaring van hun

(1) COOK D. X. bl. 369—373. KING T. IV. p. 80, 81, 59. LA PEROUSE D. I. bl. 160, 161, 164.

(2) KING T. IV. p. 81.

SANDWICH-EILANDEN. 199

Hun zout, het welk zij in welgemetzelde bakken aan den zeekant opvangen, en door de zon alleen laten uitwaasfemen. Op het eene eiland is het echter veel witter, dan op het andere (1).

Boven alles munt bij hun de landbouw uit, die wel aangelegde velden met aardappelen, suikerriet, *tarro* en ander voedsel vertoont, door greppen afgescheiden, maar door geene affchutself ingeflooten (2).

Hunne wapens zijn speeren, dolken, boog en pijlen, knodzen, slingers, mesfen en eene foort van zaagen (3).

Belangrijker komen ons hunne tijdkortingen voor, daar dezelve bij hun in het algemeen meer proeven van behendigheit, dan wel van lichaamskrachten geven (4). Hunne worsteling en vuistgevecht zijn van weinig waarde voor de kunst der lichaamssoefening, schoon zij 'er veel vermaaks in vinden (5). Hun zwemmen daar.

(1) KING T. IV. p. 83, 84.

(2) COOK D. X. bl. 380.

(3) COOK D. X. bl. 385, 386. KING T. IV. p. 84.

(4) COOK D. X. bl. 369.

(5) KING T. III. p. 408.

§ 00 SANDWICH-EILANDEN.

daartegen gaat schier alle denkbeeld te boven, daar mans en vrouwen beiden 'er een spel van maaken, om in de branding bij eene onstuimige zee te dartelen op den rug der hoogste baaren en van daar als een pijl in de afgrond neder te schieten (1). De dans wordt bij hun voorafgegaan door een deftig en langzaam gezang, in welks maat de beweging aanvangt, die langzaamerhand met het gezang versnelt, en onder de bevalligste lichaamswendingen voortduurt, zoo lang de krachten dit slechts bij de uiterste snelheid gedoogen (2). De vrouwen voeren alleen den eigenlijken dans uit, en worden daarbij slechts vergezeld door de bewegingen der mans, even als de hoofdpartij in een *Concert* word *gacompagneerd* door de overige speeltuigen (3). Onderscheidene trommels en rammelende kalebaschillen maaken hun eenige speeltuig uit, en echter schijnt dit volk door de Natuur bijzonderlijk voor de Toonkunst aangelegd, daar hetzelfde altijd met partijen zingt (4).

Hun

(1) KING T. IV, p. 77, LA PEROUSE D. I, bl. 141.

(2) KING T. IV. p. 73.

(3) KING T. IV. p. 74.

(4) KING T. IV. p. 74. 75, COOK D. X. bl. 368. Men heeft deze verzekering betwist op grond

SANDWICH-EILANDEN. 201

Hun damspel, het welk veel moeilijker moet zijn dan het onze, daar zij twee honderd agtendertig ruiten hebben op hun bord, het welk zij met witte en zwarte keifteenjens bezetten, is den Reizigers niet min opmerkelijk, dan hun vierstemmig maatgezag (1). Met gelijke verwondering aanschouwen zij bij hunne kinders eene vaardigheid in het spelen met vijf ballen tevens in de lucht, welke de behendigste tafelspelers van *Europa* zelden in zulk eene maat bezitten (2). Jongens en meisjes vermaaken zich echter liefst met den wedloop, die de uiterste snelheid heeft, daar de kinders geheel naakt zijn en alzoo vrijelijk alle hunne spieren laten werken, terwijl de vaders daarbij veelerleije weddingenschappen aangaan (3).

De

grond van het moeilijke voor de uitvoering zonder kennis aan de gronden der Toonkunst: maar feiten laten zich niet wederleggen door afgetrokkene beschouwingen, vooral niet in eene zaak als de Toonkunst, welke waarlijk den *Italianen* en *Duitschers* aangebooren schijnt, daar zij meestal den *Engelschen* en ons een zeer moeilijk kunstwerk blijft.

(1) KING T. IV. p. 75.

(2) KING T. IV. p. 79, 80.

(3) KING T. IV. p. 76. COOK D. X. bl. 359.

302 SANDWICH-EILANDEN.

De Regeering dezer volkeren is, even als die der *Societeits*-Eilanders, naar het schijnt, van eenen leenroerigen aard. Men onderscheidt 'er drie standen, van *Erees* of Opperhoofden, van Landbezitters zonder rang, en van *Towtows* of gemeenen zonder eigendom en rang. Een der Opperhoofden heeft het hoogst bewind, 't welk erflijk is, en ontvangt van allen eene schatting van vruchten, handwerken en dieren. Het gezag der meerderen over de minderen is 'er volstrekt en wordt 'er met veel trotschheid, doch zonder wreedheid gevoerd, in zoo verre dat de *Earees* eene menigte anderen weten uit elkanderen te drijven, door den eenen en anderen bij het hoofd te grijpen en met eigene hand of voet weg te jagen. De grenscheiding der bezittingen wordt door eene witte vlag of kleenen muur aangewezen. De eerbied van allen voor den Oppervorst en van de minderen voor de meerderen is zoo groot, dat 'er eene volstreckte nederwerping met het aangezicht op den grond bij de ontmoeting plaats heeft (1).

De

(1) COOK D. X. bl. 333, 384. KING T. III. p. 384. T. IV. p. 86—92.

SANDWICH-EILANDEN. 203

De Rechtsoefening deelt in alle de haatlijkheden van deze onderscheiding. Als gemeene perzoonen onderlingen twist hebben, is het Opperhoofd, onder het welk zij staan, hun scheidsman: maar wanneer een mindere eenen meerderen beleedigt, is des laatsten wraak op het oogenblik de eenige bepaling der straf; dezelve alsdan ontweeken wordende, heeft 'er tuschenspraak van eenen derden en afkoop van het misdrijf plaats (1).

De Priesterstand bekleedt 'er eenen afzonderlijken rang, die schier met dien der Opperhoofden gelijk staat. Dezelve is aan zekeren kloosterregel van zamenwooning en onthouding onderworpen, maar leeft in gehuwden stand. De vrouwen der Priesters deelen met hun in de onthouding van hun Kloosterleven. Hunne bediening is erflijk, en behoort slechts in eenige bevoorrechte geslachten te huis (2).

De Godsdienst dezer eilanders komt genoegzaam met die der *Societeit* overeen. De plegheden en gebeden zijn hier slechts veel-

(1) KING T. IV. p. 92, 93.

(2) KING T. IV. p. 93.

204 SANDWICH-EILANDEN.

veelvuldiger en langer. Hunne offers, lofzangen, afgodsbeelden, *Morais* enz. kenmerken alzins dezelfde begrippen, waar van zij gelijke uiterlijke teekenen zijn (1); doch waaromtrent het reeds meermaal beklaagd gebrek aan taalkennis nog meer, dan in eenig ander opzicht, geldt. *■

Hunne afgodsbeelden zijn zoo wel van het vrouwelijke als manlijke geslacht en hebben menschlijke gedaanten, wier uitwerking van den kant der snijd- en beeldhouwkunst niet zoo geheel verwerplijk is (2). *Eatooa* is hier de naam zoo wel van den grooten God, van wien zij eenige bevatting schijnen te hebben, als van de Zielen hunner Opperhoofden, welken zij na derzelver dood onder dien zelfden naam vereeren. Hunne begraafplaatsen en huizen zijn even vol van hunne *Whastia's* of afgodsbeelden, dien zij met de schoonste stukken doeks omhangen: doch onder dezelve zijn ook de onbetaamlijkste afbeeldingen, die aan den PRIAPUS der ouden doen denken (3). De naam
van

(1) KING T. IV, p. 93. COOK D. X. bl. 388.

(2) COOK D. X. bl. 365. KING T. IV. p. 95.

(3) KING T. IV. p. 94, 95.

van *Orono* drukt bij hun eene Godsdienstige vereering uit, welke zij bewijzen aan al, wat zij van verhevener natuur, dan zich zelve, beschouwen; in welken rang en eerbied dan ook Cook inzonderheid deelde, het welk men hem volkomen deed begrijpen door dezelfde Offerplegtigheden voor hem, als voor de altaaren, te verrichten (1).

Onder de voorwerpen van hunnen eerbied behooren zekere vogels, vooral de steenuil, dien zij tot geenen prijs willen verkopen, en wien zij volstrekt geen kwaads willen gedaan hebben (2). Maar behalven dezen worden alle dingen heilig, waar over het Opperhoofd of de Priesterfchap goedvindt het *Taboo* uit te spreken. Dit geschiedt door hem over de havens, de boschen, de huizen, welken hij niet wil uit- of in-gelopen, bezogt of gehakt, verlaten of betreden hebben. Dit alles geschiedt zelfs naar vereisch van Staatkunde, die zich hier van tegen de *Engelschen* ten laatsten bediende. Alles echter is van zelf *Taboo* voor den genen, die zich op eenigerlei

(1) KING T. III. p. 392. T. IV. p. 94.

(2) COOK D. X. bl. 341. KING T. IV. p. 95.

106 SANDWICH-EILANDEN.

leijze wijze Godsdienstig verontreinigd heeft (1). Men ontmoetede op deze eilanden twee krankzinnige menschen, eenen man op *Owhijhee* en eene vrouw op *Oneeheow*, en men bespeurde zoo veele oplettendheden voor deze ongelukkigen, dat men niet kon nalaten in twijfeling te komen, of ook hier, gelijk in veele Oosterfche landen, de krankzinnigen voor bezetenen van hooger geest gehouden worden (2).

Zoo weldaadig als het bijgeloof hier in zou wezen, zoo schriklijk woedt hetzelve in veelvuldige menschenoffers, die het den Goden en der schimmen der Opperhoofden slacht. De aanvang van eenen krijg, het begin van eenen slag, het ontwerp eener gewigtige onderneming en de dood van een Opperhoofd zijn zoo veele gelegenheden tot een of meer menschenoffers, naar gelang der hagchelijkheid en het gewigt der ondernemingen, en het aanzien of de algemeene genegenheid van het overleeden Opperhoofd, zoo dat men verzeekerde, voor den toenmaligen

Vorsé

(1) KING T. IV. p. 99. T. III. p. 400. LA PEROUSE D. I. bl. 144.

(2) KING T. IV. p. 60.

Vorst van *Owhijhee* tien menschen te zullen offeren. Zoo veelvuldige offers, als het bleek, dat hier gevorderd worden, kennen niet voorondersteld worden allen om eenig misdrijf doodschuldig te zijn, en alles, wat ook ter vermindering van dien gruwel dezer afgoderije kan gezegd worden, bestaat alleen daarin, dat de slachtoffers, die altijd tit de *Towtows* of gemeene luiden genomen worden, hun lot niet weten, voor dat een onverhoedsche en doodlijke slag met eene knods op het hoofd het hun doet ondergaan, waarna men hun lijk ter plaats der schriklijke plegtigheden brengt. Mannen en vrouwen beiden staan voor zulken slag bloot, terwijl bij de begraafplaats der Opperhoofden tevens een hoek wordt afgezonderd voor de begraaving dezer ongelukkigen, wier hoofden op het lijstwerk gezet worden, het geen de *Morai* omringt (1).

De vereering der overleedenen schijnt een doorgaand kenmerk van het geloof der onsterfelijkheid. Het zelve is ook dezen eilanderen niet vreemd. Men verstond echter alleen
uit

(1) KING T. IV. p. 97. COOK D. X. bl. 317.

208 SANDWICH-EILANDEN.

uit hun, dat de adem, welken zij voor de ziel of het onsterflijke deel der menschen houden, naar *Eatooa* terugkeert, en dat 'er zekere verzamelplaats der afgestorvenen is : maar men vernam niet, of zij eenen staat van eigenlijke vergelding verwachteden (1).

Het doen van vrijwillige en smartlijke offeringen is echter zoo gemeen bij de *Sandwichers*, dat het zelve zeker denkbeeld van hoogere vergelding schijnt intesluiten. Men ontmoetede nauwlijks iemand uit den laagsten stand en maar zeer weinigen uit de voornamen, die niet meer dan eenen tand uit den mond miste, en men vernam, dat de uittrekking der tanden een zeker zoenoffer was aan *Eatooa* ter afweering van gevaaren of rampen, die hun over het hoofd mogten hangen (2). Een min smartlijk offer, het welk tevens ten blijk van hunnen eerbied en tederheid voor eerwaardige perzoonen schein gegeven te worden, bestond in de haarlokken, van welken zij 'er terstond bij de aankomst van cook verzogten eenigen aan zijn boord te mogen agterlaten (3).

Met

(1) KING T. IV. p. 98.

(2) KING T. IV. p. 96. COOK D. X. bl. 341.

(3) COOK D. X. bl. 334.

Met deze hartlijkheid in hunne genegeñheden, welke, even als te *Otaheite*, de onderlinge naamverwifeling van twee perzoonen ten kenmerke der naauwfte vriendschap ftelt, zou nu, volgens cook, de fchriklijkfte woestheid en wreedheid gepaard gaan van het verflinden hunner overwonnenē vijanden (1). Maar hij zelf werd de rampzalige proef; dat men ten zijnen aanzien ten minsten deswegens eenen afkeer liet blijken, dien geen *Europeër* geweldiger had kunnen vertoonē (2). KING meende ook, dat de bewijzen, welken COOK en ANDERSON voor hun fchriklijk vermoeden meenden gevonden te hebben, bedriegelijk waren geweest. Het veelvuldig menschenoffer fchijnt echter de nog niet lang verouderde plaatsvervanging van die allereerste woestheid, die nog bij de *Nieuw-Zeelanders* heerscht, aan wien zij in aard en in gedaante het naaste komen. Het aan stuk hakken en vordeelen der lijken hunner vijanden fchijnt daarvan tevens een nog zeer versch overblijfzel, het welk duidlijk za-

men

(1) COOK D. X: bl. 326, 329 en 334.

(2) KING T. III. p. 466.

menstemt met alle overige bliken, dat de beschaaving dezer eilanders nog eenige graaden ten agteren is bij die der *Societeits-Eilanders*, van wien een OMAI zelf nog erkende, dat zijne landgenooten in de uiterste woede hunne vijanden zomtjids met de tanden verscheurden, maar nimmer een gedeelte van hun vleesch verslonden (1).

De Priesterstand schijnt zich de beschaaving hunner landgenooten zorgvuldig aantrekken, en laat ten minsten den Godsdienst minder menschenoffers vorderen, dan de eerzucht der grooten aan elkanders schimmen wil geslacht hebben. Cook bevond alhier de Priesters ook in alle opzichten beter dan de Bevelhebbers, bij wien hij veel meer laaggebaatzucht en oneerlijken toeleg bespeurde (2). Het gros des volks was ook alreeds beter, dan de Opperhoofden over het algemeen, daar men bij hetzelfde welmeenendegengenschap, eerlijken handel, hartlijk onthaal en ongeveinsde eerbewijzingen ontmoetede, terwijl het van agteren bleek, dat de Opperhoofden reeds een meer staatkundigge-

(1) KING T. IV. p. 60—63.

(2) KING T. III. p. 399.

SANDWICH-EILANDEN. 211

gedrag tegen vreemdelingen oefenden , naar wier vertrek zij verlangden en bij wier onverwachte terugkomst zij alle de beleefdheden van hun afscheid in het koele staatkundige eener nagenoeg vijandige wederontmoeting verkeerden (1).

De Huwelijksplegtigheden der *Sandwichers* zijn den Reizigers niet in het oog gevallen. Alleen is hun gebleeken , dat 'er geregelde echtverbindtenissen bij hun plaats hebben , doch dat dezelve , bij de Opperhoofden ten minsten , het houden van bijzitten niet buitensluiten. De huwelijksliefde is bij hun over het algemeen echter zeer hartlijk , en het ouderlijk gezag eenpaarig tusfchen den vader en de moeder verdeeld. De moederlijke tederheid is zeer groot en gaarne deelt ook de man in de kleene huiszorgen zijner vrouwe. De vrouw echter , die met hem niet mag eten uit denzelfden fchotel , ziet zich ook het gebruik van varkens , fchildpadden , zekere visfchen en bananen verboden , en wordt mishandeld , wanneer zij zich zoo iet veroorloft. Ook de-

ze

(1) COOK D. X. bl. 320. KING T. III. p. 283. 406, 416, 425.

ze vernedering van het vrouwelijke geslacht mag te recht gehouden worden voor een blijk der nog zeer geringe beschaaving dezer eilanders (F).

Hunne lijkplegtigheden bestaan in veelvuldig misbaar rondom de lijken, in het zwartmaaken van het onderste gedeelte van het gelaat der naaste rouwdragers en voorts in het begraven der lijken zelve op *Morais*, die, anders aan die der *Societeits-Eilanders* meestal gelijk, met geineeden beeldwerk en hoog opgestoken gedenkteekenën omringd zijn. Het opmerkelijke hier in — en het geen het gezond verstand voorzeker beter, dan het ontblooten en verlaten onzer lijken keurt, zoodra het leeven bij ons schijnt verdweenen, — is hunne gewoonte, om niet slechts, terstond na het verscheiden, de dobben zorgvuldig met verscheidene stukken doeks te overdekken, maar zelfs onder dezelve naast hun te gaan liggen, en godtriglijk uit te roepen, *o mijn vader! o mijne moeder!* Welke zorgvuldigheid ten minsten de schriklijke misleiding van den schijndood moet

VOOR-

(1) KING T. IV. p. 57, 58; 100.

SANDWICH-EILANDEN. 213

voorkomen en menigen mensch aan zich zelve en de zijnen wedergeven (1).

Opmerkelijk genoeg is ons, eindelijk, alhier ter plaatsing voorgekomen, dat men op *Owhijhee* eenen kluizenaar aantrof, die wel eereen voornaam Opperhoofd en beroemd Krijgsman was geweest, maar zinds lang de kust des eilands had verlaten, en nu niet meer buiten zijne hut kwam. Men wierp zich voor hem neder met den uitersten eerbied en bragt hem tevens leefmiddelen. De kluizenaar, door hun, die hem het jongst schatteden, voor ten minsten honderd jaaren oud geacht, betoonde nauwelijks eenige bevreemding op het zien der *Engelschen*, en weigerde zelfs de geschenken aan te nemen, dien zij hem booden, maar keerde weldra in zijne kluis te rug, welke hij bij dit bezoek slechts korten tijd had verlaten (2).

(1) KING T. IV. p. 103—106. . COOK D. X. bl. 312—315.

(2) KING T. IV. p. 32. LA PEROUSE vond bij deze eilanders het *Venuswet* reeds zeer geweldig; COOK had hetzelfde bij zijne eerste landing niet ontmoet; en echter wil men de latere Reizigers vrij spreken van de oorspronkelijke besmetting. — LA PEROUSE D. I. bl. 153—156, 165, 166.

PAASCH-EILAND.

Dit eiland is gelegen op 27° 5' 30" Zuider breedte en op 109° 46' 20" Wester lengte (1). De eer der ontdekking van het zelve is aan den *Nederlander* J. ROGGEVEEN toegestaan, schoon de *Engelsche* DAVIS hetzelfde reeds in 1686 schijnt gezien te hebben (2). ROGGEVEEN gaf het den naam, dien het nog draagt, om dat hij 'er op den Feestdag der opstanding van JESUS in den jaare 1722 aankwam (3). COOK bezocht het in Lentemaand van 1774 en trachte-

(1) COORS *Reize* D. V. bl. 215.

(2) COOK D. V. bl. 213.

(3) J. ROGGEVEEN'S *Tweejarige reize rondom de wereld* bl. 41. Dordrecht 1764.

rede vruchtloos deszelfs eigen naam te ontdekken (1). Inmiddels was het slechts eenmaal aangedaan, naar het schijnt, door een *Spaansch* schip in 1769 (2). Na cook bezogt het LA PEROUSE in Grasmaand van 1786 (3).

De omtrek des eilands is klein, de gedaante driehoekig, het voorkomen zoo rijzende, dat het zich op verre afstand in zee vertoont als een berg, wiens kruin in de wolken zich verliest. De kust is onbekoorlijk en onveilig voor den zeeman, die 'er ankerplaats, hout noch versch water, maar rondom de gevaarlijkste klippen vindt (4).

De grond is eene harde en drooge klei, overal bedekt met steenen, die alle blijken dragen van *Volcanischen* oorsprong. Dezelve wordt ook daadlijk gevonden in eenen uitgebranden vuurberg, wiens kolk ten minsten agthonderd voeten diepte heeft (5). Gebrek
aan

(1) COOK D. V. bl. 222. De inwooners schiepen het *Tamareki* of *Whijhu* en ook *Teapij* tenoemen.

(2) COOK D. V. bl. 202.

(3) LA PEROUSE *Reize* D. P. bl. 84.

(4) COOK D. V. bl. 214, 215. en de kaart N°. 17.

(5) COOK D. V. bl. 205. LA PEROUSE D. I. bl. 120, 121.

§ 16 P A A S C H - E I L A N D.

aan water maakt dezen grond, zonder zorgvuldige bebouwing, onvruchtbaar. Dit gebrek schijnt het gevolg der onberaadenheid van vroegere bewoners, om alle de boomen weg te hakken, wier kruinen de eenige aantrekkers zijn der regenwolken voor kleene eilanden, in het midden eens onmetelijken Oceaans gelegen (1). 'Er schijnt maar ééne bron te zijn van zoet water, ten gebuike der eilanders zelve niet rijk genoeg: 'er is ook eene andere van *mineraal* water, welks lucht nogthands ondragelijk is (2). Vlietend water wordt 'er niet gevonden, welk gemis te grooter is, wijl de grond, slechts wel bevochtigd, groeizaam genoeg zou wesen (3).

Hij wordt maar voor een tiende gedeelte bebouwd en levert zoete aardappelen, ijams, arumwortels, bananen en suikerriet op, allen van vrij goede soort. Bijzonder kweekt men 'er den papier-moerbezienboom en de nachtscha-

(1) LA PEROUSE D. I. bl. 89, 90.

(2) COOK D. V. bl. 208, 209.

(3) LA PEROUSE D. I. bl. 124

P A A S C H - E I L A N D. 217

schade. De onbebouwde grond brengt nauwelijks eenige kleene heesters voort (1).

Even armoedig is dezelve uit eigen aard in het dierlijke leeven. Behalven hoenders en rotten heeft men 'er weinig land- en zeevogels, en volstrekt geen viervoetig gedierde. Dit gebrek wordt zelfs niet door de zee vergoed, welke schier geene vischen aan de kusten van dit eiland voert (2).

De bevolking echter is aanmerkelijk genoeg voor deszelfs kleinheid en armoede. COOK schattede haar op zes of zeven honderd, maar LA PEROUSE wel op twee duizend zielen (3). In de oogen van den eersten schein 'er eene onevenredigheid tuschen mans en vrouwen plaats te hebben, die voor den laatsten is verdweenen, gelijk deze ook zeer veele kinders aantrof, welken COOK niet had gezien (4).

De

(1) COOK D. V. bl. 210, 211. LA PEROUSE D. I. bl. 117, 112.

(2) COOK D. V. bl. 214, 215.

(3) COOK D. V. bl. 216. LA PEROUSE D. I. bl. 97.

(4) LA PEROUSE D. I. bl. 97, 98. COOK D. V. bl. 217.

218 P A A S C H - E I L A N D.

De lengte der *Paasch*-Eilanders is middenmatig, niet veel haalende boven de vijf voeten en vijf tot agt duimen(1). Hunne gestalte is rank en schraal in overeenstemming met den grond, dien zij bewoonen (2). Hunne kleur is hoog bruin; hun haair over het algemeen zwart, maar niet zeer zwaar, vooral niet aan den baard. Hun gelaat leverde in de oogen van LA PEROUSE en ROLLIN, behalven de kleur, geen onderscheid met dat der *Europeërs* op, en staat bij COOK zelven als niet onbevallig te boek. Dit doet ons met vrij wat bevreemding het oog slaan op de twee afbeeldingen, dien HODGES naar het leeven van man en vrouw heeft gegeven. LA PEROUSE verklaart wel deze aangezichten voor zeer slecht getroffen, maar FORSTER noemt dezelve zeer
wel

(1) COOK D. V. bl. 217, 428. LA PEROUSE D. I. bl. 126, 127. ROGGEVEEN had 'er reuzen van gemaakt van tien tot twaalf voeten. bl. 43, 44.

(2) COOK D. V. bl. 423, 429. Bij ROLLIN, den *Chirurgijn-Major* van LA PEROUSE, worden zij als tamelijk zwaarlijvig voorgedragen. — LA PEROUSE D. I. bl. 127. — Maar in de oogen van eenen *Franschman* kan vrij zwaarlijvig schijnen, het geen den *Engelschman* rank en schraal voorkomt.

PAASCH -- EILANDERS.

THE NEW YORK
PUBLIC LIBRARY
ASTOR, LENOX AND
TILDEN FOUNDATIONS.

wel uitgevallen (1) en het schijnt kenne-
lijk bij den eersten opflag van het oog, op
den man ten minsten, dat zij moeten gelee-
ken hebben. Het is der Teekenkunst gelukt,
voortrefflijk te slaagen in het overnemen de-
zer afbeeldingen, en alzoo het gelaat der
Paasch-Eilanders aan elks eigen smaak voor
het bevallige en schoone voortedragen (2).

Het zelve behoort in het vrouwenbeeld vol-
maakt tot de *Maleitische* verscheidenheid (3),
die door de meer bijzonder eigene gelaats-
trekken van den man slechts minder uitkomt.
In beider oogen, wenkbrauwen en voorhoofd
ziet men voords zeer duidlijk de *Phijfio-
nomisch* geworden zamentrekking van het ge-
laat bij het verkeer op eenen sterk te rug
kaatzenden harden kleigrond, die door geene
schaduwen van eenig geboomte verzacht of
bekoeld wordt (4).

De oogen zijn zwartbruin en klein. Der-
zel-

(1) COOK D. V. bl. 429. LA PEROUSE D. I.
bl. 86, 87, 128. COOK D. V. bl. 430.

(2) COOK D. V. pl. 39 en 40. bl. 218.

(3) Zie boven bl. 46, 52.

(4) FORSTER bespeurde zulks duidlijk in de per-
zoonen zelve. Bij COOK D. V. bl. 422. Zie boven bl. 86.

zelve wit is min helder, dan bij andere Zuidzee-eilanders. De neus is niet zeer breed, maar tusfchen de oogen een weinig plat. De lippen zijn zwaar, maar toch geen *Neger*-lippen. De ooren zijn afschuwlijk lang, het welk echter coniglijk door de gewoone dragt ontstaat (1).

De kleeding dezer eilanders verschilt niet zeer veel van het naakt. Een of twee stukken doeks, even als elders in de zuidzee van den bast des papier-moerbezienbooms gemaakt, van welken zij 'er een om de lendenen slaan, het andere over de fchouders werpen, maaken eene volledige kleeding uit. Zeldzaam zag men echter bij hun deze volle kleeding. Meestal was het eerste stuk doeks alleen aan het lijf, terwijl de mannen zelfs niet meer droegen, dan eene strook tusfchen de beenen doorgehaald en met beide einden vastgemaakt aan eene koord of gordel, dien zij om den middel hadden (2). Zomtijds hing slechts van dien gordel een netjen af, te dun en ijl om de fchaamte te verbergen (3).

Het

(1) FORSTER bij COOK D. V. bl. 432.

(2) COOK D. V. bl. 218.

(3) COOK D. V. bl. 428.

Het hoofdcierzel bestaat in eenem rondem band met vederen vercierd, of in een stroo-
hoedjen, door de vrouwen meest gedragen.
Onder hetzelfde is het haar der mannen kort,
dat der vrouwen lang en boven op het hoofd
te zamengebonden (1). Om den hals der
vrouwen hangt eene schulp of been, 't welk
als een tovermiddel en niet als cieraad wordt
gedragen (2). Het zijn de ooren, die bij hun
het geheele vercierzel des gelaats moeten uit-
maaken, daar zij het aangezicht zelve veel eer
schijnen affchuwelijk te willen hebben. De
gaten, welken zoo wel mans, als vrouwen,
in de ooren maaken, worden echter sleuven
ten naasten bij drie duimen lang, die de lel-
len schier tot op den schouder doen neder-
hangen. Zomtjids slaan zij deze sleuven
over het bovenste gedeelte van het oor
heen, wanneer zij niet zijn opgeschikt en
zich van het slingeren der oorlellen willen
ontilaan: in volle pracht daartegen dragen
zij oorringen, die van binnen in het gat
flui-

(1) COOK D. V. bl. 219. Zie de plaat bij LA
PEROUSE D. I. bl. 96.

(2) COOK D. V. bl. 219.

222 P A A S C H - E I L A N D.

fluiten en hetzelfde als met eenen hoepel spannen, of bladeren van gedroogd suikerriet, die, als een veder van een zak-uurwerk opgerold, hetzelfde bestendig al verder uitzetten. Wit dons van vederen geeft zomtijds eenige verzachting aan het terugstotende van deze vreemde pracht (1), die nog afschuwelijker vertooning maakt bij het geheele aangezicht. Hun gebruik van rood en wit schijnt wel, bij de eerste benaaming, naar *Europeesch* blanketzel te gelijken: maar de wijze van dat gebruik is volkomen omgekeerd. Het rood schijnt hier de dekverf voor de huid te zijn, waarop het wit van schulpen, of ook de blinkende oranjekleur des curcumawortels wordt gelegd (2). Overigens heerscht ook hier de smaak der beprikking of *Tatowering* even als op de overige Zuidzee-eilanden. Deze pijnlijke kunstbewerking is aan het gansche ligchaam kenlijk, maar bovenal in het gelaat der vrouwen, die meer dan negen of tien vlakken als moesjens hebben op het voorhoofd,

(1) COOK D. V. bl. 219, 433.

(2) COOK D. V. bl. 218, 430. LA PEROUSE
D. I. bl. 89.

hoofd, welke allen door beprikkung zijn veroorzaakt. (1) En met al dien wansmaak voor het schoone bleef het gelaat der vrouwen door haare liefalligheid en dat der mannen door hunne gulheid en vriendlijkheid nog behaaglijk genoeg in de oogen der *Europeërs*, die ons wegens hun bericht hebben (2).

De aard dezer menschen is ook zeer beminlijk wegens deszelfs minzaamheid, gastvrijheid, dienstvaardigheid en vredelievendheid (3): maar wordt ons door de Reizigers vertoond als haatlijk, wegens de algemeenheid hunner dieverij, en nog verachtlijker om de laagheid en schandlijkheid hunner ontrucht. Hoeden van *Europeërs* zijn bij uitstekendheid hunne gading, van welken zij zich op zoo behendige wijzen weten meester te maaken, dat de dieverij bij hun een veregorderd handwerk schijnt, het geen niet kan verontschuldigd worden door kinderlijke begerlijkheid en onnozelheid, daar zij zich wel we-

(1) COOK D. V. bl. 218, 430. LA PEROUSE D. I. bl. 127, 128.

(2) LA PEROUSE D. I. bl. 128.

(3) COOK D. V. bl. 205, 208, 216. LA PEROUSE D. I. bl. 86.

weten te bergen met hunnen roof en in den handel eene trouwloosheid pleegen, die hun van deze zijde in het allerongunstigste licht plaatst. De ontucht der vrouwen is bij hun het voornaame kunstmiddel, om vrij te stelen. Zij zelve bieden haar ter openbaare hoererije aan, niet slechts om zich in den handel grooter voordeel te bedingen, maar om, gedurende het pleegen der ongeregeldheden, hunnen slag, vooral met den hoed der zeeluiden, waartenemen, welk een en ander ons de schikking der beelden op het nevensgaafde tafereel heeft willen aanduiden. Met geweld sleepten deze eilanders in de hoop op hooger beloofting, meisjes van dertien en veertien jaaren naar de vreemdelingen, door wien echter de afkeerigheid dezer jonge meisjes voor een bewijs werd gehouden, dat men ten haaren opzichten 's Lands zeden te buiten ging; terwijl deze afkeerigheid ons ten aangenaamen blijke strekt, dat ook hier het gansche vrouwelijke geslacht niet moet worden beoordeeld naar de verfoeilijke ongebondenheid dier vrouwluiden, welke zich aan boord der schepen als waare MESSALINA's gedroegen. Zelfs dat zich maar een zeer kleen aantal vrouwen aan de Reizigers vertoonde en de meesten zich schuil hielden,

den, levert ons geenen geringen grond op, om veel gunstiger over den algemeenen aard der tedere kunne ook op dit eiland te denken (1).

Het vernuft, de behendigheid en opmerkzaamheid dezer eilanders bleek zoo wel uit het kunstig snijdwerk hunner wapenen, uit de bewerking hunner gedenkstukken en grafplaatzen, en uit de naauwkeurige waarnemingen en afmetingen van de onderscheidene deelen der vreemde schepen en van derzelve want, als uit de doortraptheid hunner schelmerijen in den handel (2).

Hunne spijs is geheel en al uit het plantenrijk ontleend. Hoenderen en rotten schijnen hun eenig voedsel uit het dierenrijk te zijn. Men zag zelfs weinig visch bij hun omhanden. Zij gebruiken hunne spijs gekookt, waar toe
zij

(1) COOK D. VI. bl. 201, 207, 218, 432.
LA PEROUSE D. I. bl. 93, 109, 106, 120, 123. — Zie ook de plaat bij LA PEROUSE.

(2) LA PEROUSE D. I. bl. 113. COOK D. V. bl. 223, 207, 218.

zij zich van heetgemaakte stenen bedienen (1). Hun drank is zoo wel brak, als zoet, water. Op het laatste stellen zij zelfs zoo geringen prijs, dat elk hunner, die uit de eenige zoete bron gedronken heeft, terstond in dezelve springt, om het gansche ligchaam te waschen, en haar daardoor troebel voor de overigen maakt, die zich echter aan deze onzuiverheid zeer weinig bekreunen, maar den voorganger op hunne beurt in deze wanvoeglijke handelwijze volgen (2).

Deze eilanders schijnen weinige of geene afzonderlijke woningen te hebben, daar men dezelve wel drie honderd voeten lang heeft gevonden. Zij zijn echter maar tien voeten breed en even zoo hoog in het midden, en gelijken alzoo naar omgekeerde praauwen, door wier ingang men slechts twee voeten hoog men op handen en voeten moet kruipen (3).

Zij

(1) COOK D. V. bl. 221, 201. LA PEROUSE D. I. bl. 112, 113.

(2) COOK D. V. bl. 208, 209. LA PEROUSE D. I. bl. 105.

(3) LA PEROUSE D. I. bl. 102, 103.

Zij hebben ook onderaardsche woningen, op dezelfde wijze van binnen gesteld, als hunne huizen, en met dezelve schier van allen huisraad, behalven kalebaschillen, ontbloot (1).

Hoe gebrekkig hunne woningen zijn, nogthands heeft het metzelwerk bij hun zekeren trap beklommen, die, het gebrek aan allen ijzergereedschap en de onkunde aan den kalk in het oog gehouden, schier onverklaarbaar is. Daarvan getuigen hunne veelvuldige hoogten of verhevene platten van groote steenen opgemezeld, die volmaakt te zamen gevoegd zijn, zonder gehakt of met kalk verbonden te wezen, en door slijping alleen zeer juist in elkanderen sluiten. Zommigen van dezen zijn slechts klein en dragen een verheven stuk steens; anderen zijn veel grooter, en eenigen strekken ten voetstuk van zeer groote borstbeelden met menschelijke gedaante en groote Cijlindersteenen op het hoofd, zoo als zij in onze afbeelding voorkomen, wel-

(1) COOK D. V. bl. 220. LA PEROUSE D. I. bl. 98.

welken door LA PEROUSE gemeten zijn op veertien voeten en zeven duimen hoogte (1). Het vervaardigen en het oprichten dezer beelden inzonderheid scheen aan COOK een grootscher werk te zijn, dan waartoe de tegenwoordige eilanders zouden in staat zijn, voor al in hun gebrek aan alle werktuigkunde. Ook deden hem de sporen der *Volcanische* verwoestingen op dit eiland denken, dat het tegenwoordige geslacht het overblijfsel was van een veel grooter, nu ten gronde gegaan, volk. Maar de opmerking der ligtheid en zachtheid van den vuurbergsteen, van welken de beelden zijn gemaakt, neemt den eersten grond dezer ontderstelling bij LA PEROUSE weg, terwijl hem voor de andere geen blijk hoegenaamd voorkwam in de volstrekte onbeschaafdheid des tegenwoordigen geslachts, welke geen kenmerk van vroegere grootheid draagt. Dit echter is zeker, dat dit beeld-en metzel-werk voor grafplaatzen van Helden of Opperhoofden te houden is, en dat de eilanders in langen tijd geen lust moeten gehad hebben, om meer dergelij-

(1) Zie de plaat bij LA PEROUSE D. I. bl. 99.

tijke beelden te vervaardigen. Dit doet den *Franfchen* Reiziger denken, dat het kinderloos overlijden van vroegere Opperhoofden den tegenwoordigen ftaat van volftrekte gelijkheid zal hebben ingevoerd, in welken men niemand zoo uitftekend vereereenswaardig vindt, terwijl toch hunne kleene fteenplatten nog heden toonen, dat de vereering der afgestorvenen aan hun bijzonder eigen is (1).

De kanoos van dit volk zijn flechts voor vier perzoonen gefchikt en met touwen te zamen gefjord van planken, die niet meer, dan vier of vijf voet, in de lengte haalen. Derzelve aantal is ook zeer gering, voorzeker bij gebrek aan hout, het welk alzoö eerlang de ganfche zee voor deze eilanders dreigt te zullen fluiten (2).

De landbouw daartegen belooft hun zoo
veel

(1) COOK D. V. bl. 205, 206, 209, 214.
LA PEROUSE D. I. bl. 96, 100, 118, 120.
ROGGEVEEN heeft deze borstbeelden even buitenspoorig vergroot als zijne menfchen, en ze voor Afgodsbeelden gehouden bl. 52.

(2) COOK D. V. bl. 221. LA PEROUSE D. I. bl. 511.

230 P A A S C H - E I L A N D .

veel te zekerer onderhoud, daar zij denzelven met vlijt, zorgvuldigheid en overleg behandelen, schoon al wederom verftooken van allen ijzeren thuingereedschap (1).

Schoon ten uitersten vreedzaam van aard en zeer ras het gelceden leed vergetende, zijn zij nogthands voorzien van wapenen, in lanzen, speeren en knodzen bestaande, welke allen zoo wel, als hunne overige handwerken en veelen hunner zeden ja zelfs hunne taal zoo groote overéénkomst hebben met het geen men bij de *Socleteit*-Eilanders, *Sandwich*-Eilanders en verdere Zuidzee-eilanders ontmoet, dat 'er geen twijfel aan schijnt, of ook deze eilanders zijn menschen van dezelfde bijzondere afkomst (2).

Men ontdekte bij deze eilanders echter geene andere tijdkering, dan den dans en het zwemmen. Het eerste doet nogthands eenig speeltuig vermoeden (3), en het laatste

(1) LA PEROUSE D. I. bl. 112, 123. COOK D. V. bl. 223.

(2) COOK D. V. bl. 219, 429, 433, 201, 317. LA PEROUSE D. I. bl. 104.

(3) COOK D, V, bl, 433.

P A A S C H - E I L A N D. 231

fte is bij hun zoo onvermoeid, dat zij met de holste zee dikwijls twee mijlen ver van land zwemmen, en dan nog, bij hunne terugkomst, vermaakshalve de plaats der zwaarste branding zoeken (1).

Wegens de Regeering van dit volk vonden de Reizigers niets te berichten. COOK dacht nog aan Opperhoofden: maar LA PEROUSE meende 'er geene te ontmoeten. De afzondering van alle nabuuren, de gelijkheid van stand op dezen armoedigen grond en de behoefteeloosheid van dit volk, het welk schier zonder kleeding, zonder huisraad, alleen van veldvruchten en, naar het schijnt, in zekere gemeenschap van goederen leeft, maaken ook alhier de eigenlijke Regeering in veele opzichten onnoodig (2).

De Godsdienst dezer eilanders viel niet veel meer in het oog (3). ROLLIN noemt
hun

(1) LA PEROUSE D. I. bl. 113.

(2) COOK D. V. bl. 223. LA PEROUSE D. I. bl. 101, 128.

(3) COOK D. V. bl. 223.

232 P A A S C H - E I L A N D .

hun met een enkeld woord besneeden (1); ROGGEVEEN hield hunne Grafbeelden ten onrecht voor Afgodsbeelden (2): maar tot nog toe hielden zich de Reizigers bij hun te korten tijd op, om, bij hunne onkunde van de taal der eilanders, eenige nadere kennis aan hunne godsdienstige begrippen te krijgen.

Het denkbeeld van de onsterfelijkheid der ziel scheen in LA PEROUSE's oogen bij hun buiten allen twijfel aanwezig (3): maar meer dan dit kon hij ook niet uit hunne beduidingteekenen opmaaken. Men mogt voords twifelen, of men niet nu en dan een Opperhoofd voor zich had, wanneer men slechts eenen man met eene vlag in de hand zag, die dezelve echter weldra in andere handen liet rondgaan (4): maar men ontmoetede voorzeker niemand, die eenig priesterlijk voorkomen had.

Om-

(1) Bij LA PEROUSE D. I. bl. 128.

(2) *Reize* bl. 52. COOK D. V. bl. 223.

(3) LA PEROUSE D. I. bl. 99, 100, 119.

(4) COOK D. X. bl. 208.

Omtrend de huwlijksverbindnisfen en kinderopvoeding bleef COOK even onkundig, doch ontdekte LA PEROUSE vrij duidelijk, dat 'er eene gemeenfchap van vrouwen fchijnt plaats te hebben waar aan dan ook de fnoode handel met derzelve ontucht, en de geringe of wel volftrekt geene jaloerschheid der mans mag worden toegefchreeven; terwijl hij tevens eenige algemeene kinderhuizen vond, in welken een zeer groot aantal van kinderen aan de zorg van twee vrouwen, als opvoedsters, was aanbevolen (1).

Eindelijk merkte de *Fransche* Reiziger door een dieper indringen in de huizen der eilanders, dat hunne oudfte luiden niet veel boven de zestig jaaren fcheenen te haalen (2). Waarbij wij ten slotte uit COOK nog voegen, dat hunne groete jegens de vreemdelingen beftond, in beide de armen met zamengeflagene handen uit te ftrekken, dezelve daarna boven het hoofd te heffen,

(1) LA PEROUSE D. I. bl. 125 en 123.

(2) LA PEROUSE D. I. bl. 126.

234 P A A S C H - E I L A N D.

fen, ze voords wijd te openen en eindelijk
zachtkens langs de zijden te laten nederdaa-
len (1).

(1) COOK D. V. bl. 208.

V E R B E T E R I N G.

Op bladzijde 149 van onderen staat ADANSON
moet zijn ANDERSON.

BERICHT VOOR DEN BINDER.

- De zinnenbeeldige voorstelling van de Beschrijving en Afbeelding van den Mensch, beiden op het bericht van den Reiziger naar Waarheid streevende, te plaatzen vóór de Titelplaat.
- De twee uitstaande platen met den Kruinsregel en de Verscheidenheden van BLUMENBACH, met verlof uit de vertaaling van zijn werk overgenomen, te plaatzen agter de Inleiding.
- De *Otaheitanen* te plaatzen tegen over Bladz. 120.
- De *Uliëteërs* te plaatzen tegen over ——— 164.
- De *Sandwich*-Eilanders te plaatzen tegen over . . . . . ——— 190.
- De *Paasch*-Eilanders te plaatzen tegen over . . . . . ——— 218.

